

ธมมปทฎฐกถา ปฐโม ภาค

ปณามคาถา

๑. ยมกวคควณณนา

- ๑. จกขุपालตเถรวตถุ. ๖
- ๒. มฎฐกถุณทลิวตถุ. ๒๓
- ๓. ติสสตเถรวตถุ. ๓๓
- ๔. กาลียกขินียา อุปปตติวตถุ. ๓๘
- ๕. โกสมพิทวตถุ. ๔๔
- ๖. จุลลกาลมहाกาลวตถุ. ๕๓

- ๗. เทวทตตวตถุ. ๖๐
- ๘. สยชยวตถุ. ๖๕
- ๙. นนทตเถรวตถุ. ๘๕
- ๑๐. จุนทสูกกริวตถุ. ๙๓
- ๑๑. ธมมิกอุปาสกาวตถุ. ๙๖
- ๑๒. เทวทตตวตถุ. ๑๐๐
- ๑๓. สุมนาเทวีวตถุ. ๑๑๑
- ๑๔. เทวสหายภิกขุวตถุ. ๑๑๔

คลิกที่หัวข้อเพื่อไปยังหน้าที่ต้องการ – กด Home เพื่อกลับมายังหน้าแรก

PaliDict ๒๙ มิ.ย.๖๑ จัดหน้าด้วยโปรแกรม LibreOffice 6

แผนผังประกอบ: แผนที่ชมพูทวีป • สถานที่จำพรรษา • ลำดับเหตุการณ์พระพุทธศาสนา • ราชวงศ์และตระกูลต่างๆ •

ปณามคาถา

๑. ยมกวคควณณนา

- ๑. จกขุपालตเถรวตถุ..... ๖
- [กฏุมพีทำพิธีชอุบุดร].....๖
- [กฏุมพีได้บุตรสองคน].....๖
- [พระศาสดาประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ๒๕ พรรษา].....๗
- [ผู้บำรุงภิกษุสามเณร].....๗
- [เศรษฐีไม่เคยทูลถามปัญหา].....๗
- [ชาวสาวัตถีไปฟังธรรม].....๗
- [มหาปาละตามไปฟังธรรม].....๘
- [อนุปัฟพิทกา ๕].....๘
- [มหาปาละขอบวช].....๘
- [มหาปาละมอบสมบัติให้น้องชาย].....๘
- [มหาปาละบรรพชาอุปสมบท].....๙
- [ฐานะ ๒ อย่างในพระศาสนา].....๙
- [พระมหาปาละเดินทางกลับบ้านปลายแดน].....๙
- [ชาวบ้านเลื่อมใส อารธนาให้อยู่จำพรรษา].....๑๐
- [พระมหาปาละถือเนสัชชิกุตตงค์].....๑๐
- [จักขุของพระมหาปาละพิการ].....๑๐
- [หมอปรงยาให้หยอด].....๑๑

- [พระมหาปาละนั่งหยอดยา].....๑๑
- [พระมหาปาละปรึกษารัชทาย].....๑๑
- [หมอเล็กรักษาพระมหาปาละ].....๑๒
- [พระเถระเสียจักขุ พร้อมด้วยบรรลุด้วยพระอรหันต์].....๑๓
- [พวกภิกษุและชาวบ้านรับบำรุงพระเถระ].....๑๓
- [พวกภิกษุไปเฝ้าพระศาสดา].....๑๔
- [พวกภิกษุแจ้งข่าวแก่น้องชายพระเถระ].....๑๔
- [ส่งสามเณรหลานชายไปรับพระเถระ].....๑๔
- [สามเณรชวนพระมหาปาละกลับ].....๑๕
- [สามเณรถึงสี่ลวิบัติเพราะเสียงหญิง].....๑๕
- [พระเถระไม่ยอมให้สามเณรคบ].....๑๖
- [อาสนะท้าวสักกะร้อน].....๑๗
- [ท้าวสักกเทวราช พาพระเถระไปถึงพระเชตวัน].....๑๘
- [บุรพกรรมของพระจักขุपालเถระ].....๑๙
- [แก้อรธ].....๒๐
- ๒. มฎฐกถุณทลิวตถุ..... ๒๓
- [พรหมณ์ทำตุ้มหูให้บุตร].....๒๓
- [รักษาบุตรเองเพราะกลัวเสียขวัญข้าว].....๒๓
- [ให้บุตรนอนที่ระเบียงเพราะกลัวคนเห็นสมบัติ].....๒๓
- [พระพุทธเจ้าเล็งเห็นอุปนิสัยของมฎฐกถุณทลิว].....๒๔
- [มฎฐกถุณทลิวทำใจให้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า].....๒๕

[เพราะใจเลื่อมใส ทำกาละไปเกิดในเทวโลก].....	๒๕
[พราหมณ์คร่ำครวญถึงบุตร].....	๒๕
[เทพบุตรจำแลงกายไปหาพราหมณ์].....	๒๕
[เทพบุตรกับพราหมณ์ได้วาทะกัน].....	๒๕
[พราหมณ์ยอมจำนน แล้วชมเชยเทพบุตร].....	๒๖
[พราหมณ์ซักถามเทพบุตร].....	๒๗
[พราหมณ์ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ].....	๒๘
[เทพบุตรโอวาทพราหมณ์แล้วก็หายตัวไป].....	๒๘
[พราหมณ์ถวายทานแด่พระพุทธเจ้า].....	๒๙
[ใจเป็นใหญ่ในกรรมทุกอย่าง].....	๓๐
[แก้อรธ].....	๓๐
๓. ติสฺสตุเถรวตฺถุ.....	๓๓
[พระติสสเถระเป็นผู้ว่ายากและถือตัว].....	๓๓
[พระติสสเถระเรื่องแด่พระศาสดา].....	๓๓
[พระติสสเถระไม่ยอมขมาภิกษุสงฆ์].....	๓๔
[บุรพกรรมของพระติสสเถระ].....	๓๔
[โทษของการนอนไม่เป็นที่].....	๓๕
[ดาบสทั้ง ๒ ต่างสาปกัน].....	๓๕
[ประชาชนเดือดร้อนตลอดถึงพระราชชา].....	๓๖
[เวรไม่ระงับด้วยผูกเวร].....	๓๗
[แก้อรธ].....	๓๗
๔. กาลียกฺขินิยา อุปฺปตฺติวตฺถุ.....	๓๘
[มารดาหาภรรยาให้บุตร].....	๓๘
[เมียหลวงปรุรงยาทำลายกรรมเมียน้อย].....	๓๘
[ผลิตกันสังหารคนละชาติ ด้วยอำนาจผูกเวร].....	๓๙
[เวรไม่ระงับด้วยเวร แต่ระงับได้ด้วยไม่ผูกเวร].....	๔๑
[แก้อรธ].....	๔๑
[นางยักษ์นิรุฬ่มนมากฝนน้อย].....	๔๑
[นางยักษ์นิรุฬ่มเริ่มตั้งสลาภภัต].....	๔๒
๕. โภสมพิทวตฺถุ.....	๔๔
[พระวินัยธรกับพระธรรมกถึกเถกเถกเรื่องวินัย].....	๔๔
[พระศาสดาตรัสสอนให้สามัคคีกัน].....	๔๕
[ตรัสสอนเท่าไรก็ไม่เชื่อ].....	๔๕
[พระศาสดาทรงระอา จึงเสด็จหนีไปจำพรรษาอยู่ป่ารกชัฏวัน].....	๔๖
[พวกอุบาสกทรมานภิกษุ].....	๔๖
[ช่างปารีเลยยกะอุปฐากพระศาสดา].....	๔๖
[วานรถวายรวงน้ำผึ้ง].....	๔๘

[พญาช้างสังเกตดูวัตรพระอนันท์].....	๔๘
[ไม่ได้สหายที่มีปัญญา เทียวไปผู้เดียวประเสริฐกว่า].....	๔๙
[ช่างทำกาละไปเกิดเป็นเทพบุตร].....	๕๐
[ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีทูลขอขมาพระศาสดา].....	๕๐
[แก้อรธ].....	๕๑
๖. จุลกาลมหากาลวตฺถุ.....	๕๓
[พี่น้อง ๓ คนทำการค้าขาย].....	๕๓
[มหากาลพึงธรรม แล้วลาน้องชายไปบวช].....	๕๓
[พระมหากาลบำเพ็ญโสสานิกธุดงค์].....	๕๔
[ระเบียบของผู้อยู่ในป่าช้า].....	๕๔
[พระจุลกกาลลุ่มใจ].....	๕๕
[พระมหากาลพิจารณาศพกฐิดา].....	๕๕
[พระมหากาลบรรลุปุระอรทัต].....	๕๕
[ระเบียบปูอาสนะสมัยพุทธกาล].....	๕๖
[พระจุลกกาลถูกหญิงจับสีก].....	๕๖
[พระมหากาลก็ถูกภรรยาจับสีก].....	๕๖
[พระมหากาลเป็นผู้ไม่หวั่นไหว].....	๕๗
[แก้อรธ].....	๕๗
[พระมหากาลหาหนิภรรยา].....	๕๙
๗. เทวทตฺตวตฺถุ.....	๖๐
[พระสารีบุตรแสดงธรรมแก่ชาวกรุงราชคฤห์].....	๖๐
[นิมนต์ภิกษุพันรูป รับประทาน].....	๖๐
[ชวนชาวบ้านถวายภัตตาหาร].....	๖๐
[ถวายผ้าราคาตั้งแสนแก่พระเทวทัต].....	๖๑
[เทวทัตนุ่งห่มผ้าไม่สมควรแก่ตน].....	๖๑
[ครั้งก่อน เทวทัตเป็นนายพรานช้าง].....	๖๑
[ของดีย่อมควรแก่คนดี ทาควรแก่คนชั่วไม่].....	๖๓
[แก้อรธ].....	๖๓
๘. สญชยวตฺถุ.....	๖๕
[พระศาสดาได้รับพยากรณ์จากพระพุทธเจ้า ๒๓ พระองค์].....	๖๕
[ทรงเห็นเทวทูตแล้วเสด็จบรรพชา].....	๖๖
[ทรงบรรลุปุระพัญญุตญาณ แล้วทรงแสดงธรรม].....	๖๖
[ทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา].....	๖๗
[ประวัติพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ].....	๖๗
[สองสหายทำกติกถา].....	๖๙
[พระอัสสชิแสดงหัวใจพระศาสนา].....	๗๐
[สองสหายสำเร็จพระโสดาบัน].....	๗๐

ปณามคาถา

มหาโมหตโมนทุเร	โลเก โลกนตทสสินา
เยน สทฺธมฺมปชฺโชโต	ชลิโต ชลิตฺติทฺธินา
ตสฺส ปาเท นมสฺสิตฺวา	สมฺพุทฺธสฺส สิริมโต
สทฺธมฺมณฺจสฺส ปุเชตฺวา	กตฺวา สงฺฆสฺส จณฺชลิ,
“ตํ ตํ การณมาคมม	ธมฺมาธมฺเมสุ โภวิโท
สมฺปนฺนสทฺธมฺมปโท	สตฺถา ธมฺมปทํ สุภํ
เทเสสิ กรุณาเวค	สมฺมุสฺสาหิตมานโส
ยํ เว เทวมนุสฺसानํ	ปีติปาโมชชวตฺตมนํ
ปรมฺปรากตา ตสฺส	นินฺปุณา อตฺถวณฺณนา,
ยา ตามพปณฺณิตํปฺมฺหิ	ทีปภาสาย สณฺฐิตา
น สาธยติ เสसानํ	สตฺตทานํ หิตสมฺปทํ,
อปฺเปว นาม สาธเยย	สพฺพโลกสฺส सा हितं
อิตฺติ อาสีสมานน	ทนฺเตน สมจารินา
กุมารกสฺสเปนาหํ	เถเรน ธิรเจตฺสา
สทฺธมฺมภูตฺติกาเมน	สกกจฺจํ อภฺยชาติ,
ตํ ภาสํ อตีวิตถารํ	คตฺถจ วจนกฺกมํ
ปหายาโรปยิตฺวาน	ตฺนตี ภาสํ มโนรมํ,
คากานํ พุญฺณชนปทํ	ยํ ตตฺถ น วิภาวิทํ
เกวสนตํ วิภาเวตฺวา	เสสนตฺเมว อตฺถโต
ภาสนตฺเรน ภาสีสฺสํ	อวทฺหนโต วิภาวินํ
มนโส ปีติปาโมชฺช	อตฺถธมฺมุปนฺนีสฺสิตฺนตี.

๑. ยมกวคฺควณฺณา

๑. จกขุपालตเถรวตถุ.

“มโนปุพพวงคมา ฌมมา มโนเสฏฐา มโนมยา,
มนสา เจ ปทุญฺเฐน ภาสติ วา กโรติ วา,
ตโต นํ ทุกขมเนวติ จกแก้ว วหโต ปทนติ.

อัย ฌมมเทสนา กตถ ภาสิตาติ.

“สาวตถิย.

“กั อารพภาติ.

“จกขุपालตเถรี.

[กุกุมพีทำพิธีชอบุตร]

สาวตถิย กิร มหาสุวณฺโณ นาม กุกุมพีโก อโหสิ อชโธม มหทฺธโน มหาโกโค อปุตตโก.

โส เอกทิวสํ นหันทิตถํ คนตวา นหตวา อากจณฺโณ อนตรามคเค สมปนฺนสาขํ เอกํ วนปตตี ทิสวา

“อัย มหเสกขาย เทวตตาย ปริคคหิตโต ภวิสสตีติ

ตสส เภฏฐาภาคํ โสธาเปตวา ปาการปริกเขป การาเปตวา วาลุกํ โอกิราเปตวา ธชปตํ อุสสาเปตวา วนปตตี อลงกริตวา

“ปุตตํ วา ธีตรํ วา ลภิตวา ตุมหากํ มหาสกุการํ กริสสามีติ ปตถนํ กตวา ปกคามิ.

[กุกุมพีได้บุตรสองคน]

อถสส ภริยาย กุจฉิยํ คพโภ ปติภฺฐาสี.

โส ตสสา คพภปริหารํ อทาสี.

สา ทสมาสจเจเนน ปุตตํ วิชายี.

เสฏฐี อตตนา ปาลิตํ วนปตตี นิสสาय ลทตตตา ตสส “ปาโลติ นามํ อกาสิ.

อปรภาเค อญญํ ปุตตํ ลภี.

ตสส “จุลลปาโลติ นามํ กตวา อิตรสส มหาปาโลติ นามํ กริ.

เต วยปตเต ฆรพฺนธเนน พนฺธิสุ.

อปรภาเค มาตาปิตโร กาลมกํสุ.

สพฺพํ โภคํ ทฺวินนํเยว วิวเรสุ.

[พระศาสนาประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ๒๕ พรรษา]

ตสมิ สมเย สตถา ปวตติตปวธมมจกโก อนุปุพเพน คนตวา

อนาถปิณฑิกมหาเสฏฐินา จตูปปญญาสโกฏฐัน วิสสชเชตวา การิเต เขตวณมหาวิหารเ วิหริตี
มหาชนํ สคคคคเค จ โมกขมคคเค จ ปติฏฐาปยมาโน.

ตถาคโต หิ

“มาติปกขโต อสีติยา ปติปกขโต อสีติยาตี เทวอสีติยาติกุลสหเสหิ การิเต นิโครธมหาวิหารเ เอกเมว วสสวาสา สวสิ อนาถ
ปิณฑิกเณ การิเต เขตวณมหาวิหารเ เอกนวิสติ

วิสาขาย สตตวิสติโกฏฐนปริจจาเคน การิเต ปุพพารามเ ฉ วสสวาเสตี

ทวิณันํ กุลานํ คุณมหนตตํ ปฏิจจ สาวตถิ นิสสาย ปญจวิสติ วสสวาเส วสิ.

[ผู้บำรุงภิกษุสามเณร]

อนาถปิณฑิกโกปี วิสาขาปี มหาอุปาสิกา นิพพธํ ทิวสสส เทว วาเร ตถาคตสส อฏฐานันํ คจจนตี.

คจจนตา จ “ทหสามเณรา โน หตเถ โอลเกสสนตีตี ตจจหนตถา น คตปุพพา

ปุเรภตตํ คจจนตา ขาพนิยาทีนิ คาหาเปตวา คจจนตี

ปจฉาภตตํ ปญจ เกสชชานี อฏฐ จ ปานานี.

นิเวสนesu ปน เตสํ ทวิณันํ ทวิณันํ ภิกขุสหสสานันํ นิจจํ ปญญตตนาเวาสนานี โหนตี.

อนนปานเกสชเชสุ โย ยํ อิจฉตี ตสส ตํ ยถิจฉิตเมว สมปชชตี.

[เศรษฐีไม่เคยทูลถามปัญหา]

เตสุ อนาถปิณฑิกเณ เอกเมว ทิวสํ สตถาร^๑ ปญโท^๒ น ปุจฉิตปุพโพ.

โส กิร “ตถาคโต พุทฺธสุขุมาลो ขตติยสุขุมาลो ‘พหุปการเ เม คหปตีตี มยหํ ธมมํ เทเสนโต กิลเมยยาตี
สตถริ อธิมตตสีเนเหน ปญหํ น ปุจฉตี.

สตถา ปน ตสมิ นิสินนมตเตเยว “อัย เสฏฐี มํ อรกขิตพพฏฐาเน รกขตี

อหํ หิ กปปสตสสหสสาธิกานี จตตาริ อสงเขยยานี อลงกตปฏิกยตตํ อตตโน สีสํ ฉินทิตวา อกขินี อูปปาณตวา

ทพยมนํสุ อพพตเตตวา ปาณสมํ ปุตตทวารํ ปริจจชิตวา ปารมมโย ปุเรนโต ปเรสํ ธมมเทสนตถเมว ปุเรสิ

เอส มํ อรกขิตพพฏฐาเน รกขตีตี เอกํ ธมมเทสนํ กเถสิเยว.

[ชาวสาวัตถีไปฟังธรรม]

ตทา สาวตถิยํ สตต มนุสสโกฏฐิโย วสนตี.

๑ สตถาตีปี.

๒ ปญหนตีปี.

เตสุ สตถุ ธรรมกถุ สุตวา ปณจโกฏิมตดา มนุสสา อริยสาวกา ซาตา, เทวโกฏิมตดา ปุถุชชนา.

เตสุ อริยสาวกานึ เทเวเยว กิจจานิ อเหตุสิ

ปุเรภตตึ ทานึ เทนตี

ปจฉภตตึ คนธมาลาตีหตถา วตถเสชชชปานกาตี คาหาเปตวา ธรรมสสวนตถาย คจฉนตี.

[มหาปาละตามไปฟังธรรม]

อถกทิวสึ มหาปาโล อริยสาวเก คนธมาลาตีหตถे विहारं कज्जनते तिसुवा “อัย มหาชโน กุที คจฉตีตี ปุจฉิตวา

“ธรรมสสวนายาตี สุตวา “อหึปี คมิสสามีตี คนตวา สตถารึ วนทิตวา ปริสปริยนเต นิสีตี.

พุทธา จ นาม ธรรมึ เทเสนาตา สรณสีลปพพชชาตีนิ อุปนิสสยั โอลเกตวา อชฉมาสยวเสน ธรรมึ เทเสนาตี.

[อนุปุพพิกถา ๕]

ตสมา ตัทิวสึ สตถา ตสส อุปนิสสยั โอลเกตวา ธรรมึ เทเสนาโต อนุปุพพิกถึ กถลลล.

เสยถลลลึ ทานถลล ลีลถลล ลคคถลล กามานึ อาตีนิวึ โอลการึ สงกิลลลล เนกขมเม อานิสัสนึ ปกาเสลลล.

[มหาปาละขอบวช]

ตึ สุตวา มหาปาโล กุฏุมพิโก จินเตลลล

“ปรัลลล คจฉนตึ ปุตตชิตโร วา โลกา วา นานุกจฉนตี, สรริวปี อตตนา สทธี น คจฉตี, กิ เม ชรราวาเสน, ปพพิชชสามีตี.

โส เทเสนาปรีโยसाने सत्तारु उपसंगमित्वा पपुपुชชึ ยาจि.

อล นึ สตถา “นตถล เต โกลจิ อาปุจฉิตพพยุตตโก ญาตีตี อาห.

“กนิฐฐาตา เม อตถล ฆนเตตี.

“เตนหิ ตึ อาปุจฉาหิตี.

[มหาปาละมอบสมบัติให้น้องชาย]

โส “สาธูตี สมปฏิจฉิตวา สตถารึ วนทิตวา เคหึ คนตวา กนิฐฐึ ปกโกสาเปตวา

“ตาท ยึ อิมสมึ กุเล สวีณญานกาวิณญานกึ ฐนึ กิลลลล อตถล, สพพนตึ ตว ภาโร ปฎิปชชาตี นนตี.

“ตุมहे ปน สามีตี.

“อหึ สตถุ สนตีเก ปพพิชชสามีตี.

“กิ กถลลล ภาตล, ตวึ เม มาตริ มตาย มาตา วีย ปิตริ มเต ปิตา วีย ลทโร,

เคเห โว มหาวิภโว, สกกา เคหึ อชฉมาวสนเตเหเว ปุณญานิ กาคู, มา เอวมกถถาตี.

“ตาดต มยา สตถุ ฐมมเทสนา สุตา, สตถารา หิ สณหสุขุมิ ติลกขณิ อโรเปตวา อาทิมชมปริโยสานกถยาณธมโม เทสิโต.
น สกกา โส อคารมชเม ปุเรตุ, ปพพชิสสามิ ตาตาดิ.

“ภาติก ตรุณาปัจ ตาว, มหุลลกาเล ปพพชิสสเถติ.

“ตาดต มหุลลกสส หิ อตตโน หตถปาทาปี อนสสวา โหนติ, น วเส วตตนติ,
กิมงคฺ ปน ญูตกา, สวาทฺ ทว วจัน น กโรมิ, สมณปฏิปัตตี ปุเรสสามิ

“ชราชชชริตา โหนติ	หตถปาทา อนสสวา
ยสส โส วิหตตถาโม	กถิ ธมฺม จริสสติ

“ปพพชิสสามเฆวาทิ ตาตาดิ.

[มหาปาละบรรพชาอุปสมบท]

ตสส วิรวนตสเสว, สตถุ สนติกํ คนฺตวา ปพพชชฺ ยาจิตฺวา ลทฐปพพชูปสมบโท
อาจริยุปชฌายานํ สนติเก ปถจ วสสานิ วสิตฺวา วุตถวสโส ปวาเรตฺวา สตถารํ อุปสงกมิตฺวา วนฺทิตฺวา ปุจฺฉิ
“ภนฺเต อิมสฺมี สาสเน กติ ฐฺรานีติ.

[จรุระ ๒ อย่างในพระศาสนา]

“คนถรุริ วิปสสนาฐฺรณฺติ เทเวเว ฐฺรานิ ภิกขุติ.

“กตมํ ปน ภนฺเต คนถรุริ, กตมํ วิปสสนาฐฺรณฺติ.

“อตตโน ปถญานูรูปเน เอกํ วา เทเว วา นิกายे สกถํ วา ปน เตปิฏกํ พุทฺธวจนํ อุกคณฺทิตฺวา ตสส ธารณํ กถนํ วาจนฺนติ
อิทํ คนถรุริ นาม.

สลลหุกวตฺติโน ปน ปนตเสนาสนาภริตสส อตตภาเว ขยวยํ ปญฺญเปตฺวา สาทจกิริยาวเสน วิปสสนํ วชฺเชตฺวา อรหตฺตค
คหณฺนติ อิทํ” วิปสสนาฐฺรํ นามาทิ.

“ภนฺเต อหํ มหุลลกาเล ปพพชิตฺวา คนถรุริ ปุเรตุ น สกชิสสามิ, วิปสสนาฐฺรํ ปน ปุเรสสามิ, กมฺมฐฺฐานํ เม กเถเถติ.

[พระมหาปาละเดินทางไปบ้านปลายแดน]

อถสส สตถา ยาว อรหตฺตา กมฺมฐฺฐานํ กเถสิ.

โส สตถารํ วนฺทิตฺวา อตตนา สหคามินิ ภิกขุ ปริเยสนโต สญฺฐี ภิกขุ ลกิตฺวา เตหิ สหธิ นิกขมิตฺวา วิสโยชนสทมคคฺ คนฺตวา
เอกํ มหนฺตํ ปจฺจนตคามํ ปตฺวา ตตถ สปริวาริ ปิณฺทาย ปาวิสสิ.

[ชาวบ้านเลื่อมใส อารารณาให้อยู่จำพรรษา]

มนุสสา วตตสมปนฺเน ภิกขุ ทิสวา ปสนฺนจิตตา อาสนานิ ปญญาเปตฺวา นิสีทาเปตฺวา ปณีเตนาหาเรน ปรีวีสิตฺวา

“ภนฺเต กุหิ อัยยา คจฺจนฺตตี ปุจฺฉิตฺวา “ยถาฆาสุกฺกฺขณานิ อุปาสกาทิ วุตฺเต,

ปญฺชิตมนุสฺสา “วสฺสวาสํ เสนาสนํ ปรีเยสนฺติ ภทฺนตาติ ญุตฺวา

“ภนฺเต สเจ อัยยา อิมํ เตมาสํ อิช วเสยฺยํ, มยํ สรณฺสุ ปติญฺญาเย สीलานิ คณฺเหยยามาติ อาหํสุ.

เตปิ “มยํ อิมานิ กุลาณิ นิสฺสาย ภาวนิสฺสรณํ กริสฺสามาติ อธิวาเสสฺสุ.

มนุสฺสา เตสํ ปญฺญญํ คเหตุวา วิหารํ ปญฺชคฺคิตฺวา รตฺติญฺญาณทิวาญฺญานานิ สมปาเหตุวา อหํสุ.

เต นิพฺพุตํ ตเมว คามํ ปิณฺทาย ปวีสนฺติ.

อล เน เอโก เวชฺโซ อุปสงฺกมิตฺวา

“ภนฺเต พุทฺธํ วสนฺญาเน อฆาสุกฺปิ นาม โหติ. ตสมิํ อุปปนฺเน, มยํ กเถยฺยาถ, เกสฺซุ กริสฺสามิตี ปวาเรสิ.

[พระมหาปาละถือนัลลขชิกรุดงค์]

เถโร วสฺสุปนฺนิกาทิวเส เต ภิกขุ อามนฺเตตฺวา ปุจฺฉิ “อาวุโส อิมํ เตมาสํ กตฺติ อิริยาปเถหิ วีตินาเมสฺสเถติ.

“จตุหิ ภนฺเตติ.

“กิ ปเนตํ อาวุโส ปญฺญูปิ. นนุ อุปฺมตฺเตหิ ภวิตฺพุทฺ. มยํ หิ ธรรมานสฺส พุทฺธสฺส สนฺติกา กมฺมญฺญานํ คเหตุวา อาคตา.

พุทฺธา จ นาม น สกกา สเรณฺ อาราเธตฺ. กลยาณชฺฌาสเยน เหนฺเต อาราเธตฺพุทฺ.

ปมตฺตสฺส จ นาม จตฺตารो อปายา สกเคหสฺทิสฺสา. อุปฺมตฺตา โทถาวุโสติ.

“ตุมเห ปน ภนฺเตติ.

“อหํ ตีหิ อิริยาปเถหิ วีตินาเมสฺสามิ. ปญฺญี น ปสาเรสฺสามิ อาวุโสติ.

“สาธุ ภนฺเต. อุปฺมตฺตา โทถาติ.

[จักขุของพระมหาปาละพิการ]

เถรสฺส นิตฺทํ อโนกฺกมฺนตฺสฺส, ปฐฺมมาเส อติกฺกนฺเต, อกฺขิโรโค อุปฺปชฺชิ.

ฉิทฺทฆฺญโต อุทฺทธารา วิย อกฺขีหิ ธารา ปคฺขรฺนติ.

โส สพุทฺธตฺตี สมณธมฺมํ กตฺวา อรุณฺคฺคเมเน คพฺภํ ปวีสิตฺวา นิสีหิ.

ภิกขุ ภิกฺขาจารเวลาย เถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา “ภิกฺขาจารเวลา ภนฺเตติ อาหํสุ.

“เตนหาวุโส คณฺหฬ ปตฺตจิวฺรณฺติ อตฺตโน ปตฺตจิวฺรํ คหาเปตฺวา นิกฺขมิ.

ภิกขุ ตสฺส อกฺขี ปคฺขรฺนเต ทิสฺวา “กิเมตํ ภนฺเตติ ปุจฺฉิสฺสุ.

“อกซี เม อาวุโส วาตา วิชณตตีติ.

“นनु ฆนเต เวชเชนมห ปวาริตา, ตสฺส กเถยยามาติ.

“สาธาวุโสติ.

[หมอปรงยาให้หยอด]

เต เวชชสฺส กถียีส.

โส เตลํ ปจิตฺวา เปเสสิ.

เถโร นาสาย เตลํ อาสิญจนฺโต นิสินฺนโกว อาสิญจิตฺวา อนฺโตคามํ ปาวิสี.

เวชฺช ทิสฺวา อาห “ฆนเต อยฺยสฺส กิร อกฺซี วาโต วิชณตตีติ.

“อาม อุปาสกาติ.

“ฆนเต มยา เตลํ ปจิตฺวา เปสิตํ, นาสาย โว อาสิตฺตฺนติ.

“อาม อุปาสกาติ.

“อิทานิ กิทิสฺนติ.

“รฺชเตว อุปาสกาติ.

[พระมหาปาละนั่งหยอดยา]

เวชฺช “มยา เอกวาเรเนว วุปสมนตลํ เตลํ ปหิตํ, กิณฺนุ โข โรโค น วุปสนฺโตติ จินฺเตตฺวา

“ฆนเต นิสิตฺตฺวา โว อาสิตฺตํ นิปชฺชิตฺวาติ ปุจฺฉิ.

เถโร ตฺถนฺทึ อโหสิ, ปฺนปฺปฺนํ ปุจฺฉิยมาโนปิ น กเถสิ.

โส “วิหารํ คนฺตฺวา วสนฺนฺฐานํ โอลฺลเกสฺสามีติ จินฺเตตฺวา “เตนทึ ฆนเต คจฺฉถาติ เถรํ วิสฺสชฺเชตฺวา

วิหารํ คนฺตฺวา เถรสฺส วสนฺนฺฐานํ โอลฺลเกนฺโต จงฺกมนนฺิสิตฺนฺฐานเมว ทิสฺวา สยนฺนฺฐานํ อทิสฺวา

“ฆนเต นิสินฺเนทึ โว อาสิตฺตํ นิปปฺนเนทึติ ปุจฺฉิ.

เถโร ตฺถนฺทึ อโหสิ.

“มา ฆนเต เอวมกตถ, สมณฺธมโม นาม, สรีเร ยาเปเนเต, สกฺกา กาทฺตุ, นิปชฺชิตฺวา อาสิญจถาติ ปฺนปฺปฺนํ ยาจิ.

[พระมหาปาละปรึกษากัรัชกาย]

“คจฺฉาวุโส, มนฺเตตฺวา ชานิสฺสามีติ.

เถรสฺส จ ตตฺถ เนว ญฺาตี น สาลโหิตา^๑ อตฺถิ, เกน สทฺธิ มนฺเตยฺย?

กรชกาเยน ปน สทฺธิ มนฺเตนโต “วเทหิ ตาว อาวุโส ปาลิต, ก็ อุกฺขี โอลเกสฺสสิ อุทาทุ พุทฺธสาสนํ,
อนมตคคฺสมิ^๒ หิ สํสารวฏฺเฏ ตว อุกฺขิกาณสฺส คณนา นตฺถิ,
อนเกภาณิ ปน พุทฺธสตานิ พุทฺธสทฺธานิ อตีตานิ, เตสุ เอกพุทฺโธปิ น ปริจฺฉินฺโน,
อิทานิ ‘อิมิ อนฺโตวสฺสํ ตโย มาเส น นิปฺชชิสสามิตี เต มาณสํ พทฺธํ,
ตสฺมา จกฺขุณิ เต นสฺสนตฺถ วา ภิชฺชนตฺถ วา, พุทฺธสาสนเมว ธาเรหิ, มา จกฺขุณิตี ภูตกาเย โอลทนโต อีมา คาถา อภาสิ

“จกฺขุณิ หายนตฺถ^๓ มมายิตานิ
โสตานิ หายนตฺถ, ตเถว เทโห,
สพฺพมปิทํ หายตฺถ เทหนิสฺสิตํ
ก็การณา ปาลิต ตวํ ปมฺชชสิ.
จกฺขุณิ ชีรนตฺถ^๔ มมายิตานิ
โสตานิ ชีรนตฺถ, ตเถว กาโย
สพฺพมปิทํ ชีรตฺถ กายนิสฺสิตํ
ก็การณา ปาลิต ตวํ ปมฺชชสิ.
จกฺขุณิ ภิชฺชนตฺถ^๕ มมายิตานิ
โสตานิ ภิชฺชนตฺถ, ตเถว รูปิ
สพฺพมปิทํ ภิชฺชนตฺถ^๕ รูปนิสฺสิตํ
ก็การณา ปาลิต ตวํ ปมฺชชสิตี.

[หมอเล็กรักราชพระมหาปาละ]

เอวํ ตีหิ คาถาหิ อตฺตโน โอลวาทํ ทตฺวา นิสินฺนโกว นตฺถกมมํ กตฺวา คามํ ปิณฺฑาย ปาวีสิ.

เวชฺโช ทิสฺวา “ก็ ภนฺเต นตฺถกมมํ กตฺนติ ปุจฺฉิ.

“อาม อุปาสกาทิ.

“ก็ทิสฺ ภนฺเตตี.

“รฺุชเตว อุปาสกาทิ.

“นีสิตฺตวา โวล ภนฺเต กตํ นิปฺชชิตฺวาตี.

---

๑ ญฺาตีสาลโหิตาตีปิ ปาโร.

๒ สี. หายนติ.

๓ สี. ชีรนติ.

๔ สี. ภิชฺชนติ.

๕ สี. ภิชฺชนติ.

เถโร ตุนที อโหสิ ปุณปุณฺ ฺปุจฉิตฺปิ น กิณฺจิก กเถสิ.

อถ นํ เวชฺชโ “ภนฺเต ตุมฺเห สปปายํ น กโรถ, อชฺช ปฏฺฐาย ‘อสุเกน เม เตลฺลํ ปกฺกนฺติ มา วทิตถ,
อหฺปิ ‘มยา โว เตลฺลํ ปกฺกนฺติ น วกฺขามิตี อาห.

[พระเถระเสียดักขุ พร้อมด้วยบรรลุด้วยพระอรหัต]

โส เวชฺเชน ปจฺจกฺขาโต วิหารํ คนฺตวา “เวชฺเชนาปิ ปจฺจกฺขาโตสิ, อิริยาปลํ มา วิสฺสชฺชิ สมณฺนาติ
อิมาย คาถาย อตฺตานํ โฉวทิตฺวา สมณฺธมฺมํ อกาสิ.

“ปฏิกฺขิตฺโต ติกิณฺจาย เวชฺเชนาสิ วิวชฺชิตฺโต
นียโต มจฺจฺราชฺส กิ ปาลิต ปมชฺชสีติ

อถสฺส มชฺฌิมยามเอ อติกฺกนฺตมตฺเต, อปุพฺพํ อจฺริมํ อกฺขิณี เจว กิเลสา จ ปภิชฺชิสฺสุ.

โส สุกฺขวิปสฺสโก อรหา หุตฺวา คพฺภํ ปวิสิตฺวา นิสิตฺติ.

[พวกภิกษุและชาวบ้านรับบำรุงพระเถระ]

ภิกฺขุ ภิกฺขาจารเวลาย คนฺตวา “ภิกฺขาจารกาโล ภนฺเตติ อาหฺสิ.

“กาโล อาวุโสติ.

“อาม ภนฺเตติ.

“เตนฺหิ คจฺฉณาติ.

“ตุมฺเห ปน ภนฺเตติ.

“อกฺขิณี เม อาวุโส ปรีหิณานีติ.

เต ตสฺส อกฺขิณี โอลเกตฺวา อสฺสุปฺพนฺเนตฺตา หุตฺวา

“ภนฺเต มา จินฺตยิตถ, มยํ โว ปฏฺิขคฺคิสฺสามาติ เถรํ อสฺสาเสตฺวา กตฺตพฺพชฺชตฺถํ วกตฺตปฏฺิวตฺถํ กตฺวา คามํ ปวิสฺสิ.

มนุสฺสา เถรํ อทิสฺวา “ภนฺเต อมฺหากํ อโย กุหิณฺติ ปุจฺฉิตฺวา ตํ ปวตฺตี สุตฺวา ยาคุํ เปเสตฺวา สยํ ปิณฺชปาตํ อาทาย คนฺตวา
เถรํ วนฺทิตฺวา ปาทมฺมุเล ปวณฺณมานา โรทิตฺวา “มยํ ภนฺเต ปฏฺิขคฺคิสฺสาม, ตุมฺเห มา จินฺตยิตถาติ สมสฺสาเสตฺวา ปกฺกมฺมิ.

ตโต ปฏฺฐาย นิพฺพุธํ ยาคุํ กตฺถํ วิหารเมว เปเสนฺติ.

เถโรปิ อิตเร สณฺณฺธิภิกฺขุ นีรนฺตรํ โฉวทิตฺติ.

เต ตสฺสโสภาเท รุตฺวา, อุกฺกฏฺฐาย ปวารณฺาย, สพฺเพว สห ปฏฺิสมฺภิทาหิ อรหตฺถํ ปาปุณฺนิ.

[พวกภิกษุไปเฝ้าพระศาสดา]

วุตถวสสา จ ปน สตถาริ ทฎฐุกามา หุตวา เถริ อากัสสิ “ภนเต สตถาริ ทฎฐุกามมหาติ.

เถโร เตสสิ วจัน สุตวา จินเตสิ “อหิ ทุพพล, อนตรามคเค จ อมนุสสปริคคหิตา อฎฐวี อตถิ,
มยิ เอเตหิ สทธี คจฉนเต, สพเพ กิลมิสสนติ, ภิกขุปี ลภิตุ น สกขิสสนติ, อิเม ปุเรตรเมว เปเสสสามิติ.

อถ เน อาห “อาวุโส ตุมเห ปุโรโต คจฉนถาติ.

“ตุมเห ปน ภนเตติ.

“อหิ ทุพพล, อนตรามคเค จ อมนุสสปริคคหิตา อฎฐวี อตถิ,
มยิ ตุมहेหิ สทธี คจฉนเต, สพเพ กิลมิสสน, ตุมเห ปุโรโต คจฉนถาติ.

“มา ภนเต เอว กิริตถ, มยิ ตุมहेหิ สทธีเยว คมิสสามาติ.

“มา โว อาวุโส เอว รุจจิตถ, เอว สนเต, มยหิ อฆาสุกิ ภวิสสติ,
มยหิ กนิฎฐุ ตุมเห ทิสวา ปุจฉิสสติ, อถสส มม จกขุณิ ปริหีนภาวิ อโรเจยยาถ, โส มยหิ สนตีกิ กถจิวเทว ปหิณิสสติ,
เตน สทธี อากจฉิสสามิ, ตุมเห มม วจเนน ทสพลญจ อสีติมหาเถเร จ วนถาติ เต อฎฐโยเสสิ.

[พวกภิกษุแจ้งข่าวแก่น้องชายพระเถระ]

เต เถริ ขมาเปตวา อนโตคามิ ปวิสิสิ.

มนุสสา เต นิสีทาเปตวา ภิกขุ ทตวา “กิ ภนเต อຍယานิ คมนากาโร ปถญายตีติ.

“อาม อุปาสกา สตถาริ ทฎฐุกามมหาติ.

เต ปุนปุนิ ยาจิตวา เตสสิ คมนนทเมว ญุตวา อนุกนตวา ปริเทวิตวา นินตตีสิ.

เตปิ อนุปุพเพน เขตวันิ คนตวา สตถารญจ มหาเถเร จ เถรสส วจเนน วนทิตวา
ปุนทิวเส, ยตถ เถรสส กนิฎฐุ วสติ, ตัง วิถิ ปิณทาย ปวิสิสิ.

กุกุมพิโก เต สยขานิตวา นิสีทาเปตวา กตปฏิสนธาโร “ภาติกถเถโร เม กุหินติ ปุจฉิ.

อถสส เต ตัง ปวตตี อโรเจสิ.

โส เตสสิ ปาทุมูเล ปวฏฐณโต โรทิตวา ปุจฉิ “อิทานิ ภนเต กิ กาทพพนติ.

[ส่งสามเถรหลานชายไปรับพระเถระ]

“เถโร อีโต กสสจิ คมนิ ปจจาสิสติ, คตกาเล เตน สทธี อากมิสสตีติ.

“อຍ เม ภนเต ภาคินยโย ปาลีโต นาม, เอตัง เปเสถาติ.

“เอวี่ เปเสตุน สกกา, มคเค ปรีปนโถ อตถิ, ปพพาเซตวา เปเสตุน วุฏฐิตีติ.

“เอวี่ กตวา เปเสถ ฆนเตติ.

อถ นั ปพพาเซตวา อชตมมาสมตตัม จีวรคคหณานินิ สิกขาเปตวา มคคัม อัจจิกขิตวา ปหิณีสสุ.

โส อนุพุพเพน ตัม คามัม ปตวา คามทวารเอ เอกัม มหลลกัม ทิสวา “อิมัม คามัม นิสสาย โกจิ อารณญโก วิหารโร อตถิตี ปุจฉิ.

“อตถิ ฆนเตติ.

“โก ตตถ วสตีติ.

“पालิตตเถโร นาม ฆนเตติ.

“มคคัม เม อัจจิกขธาติ.

“โกสิ ตวัม ฆนเตติ.

“เถรสส ภาคิเนยโยมฮีติ.

[สามเณรชวนพระมหาปาละกลับ]

อถ นั คเหตุวา วิหารัม เนสิ.

โส เถโร วุนทิตวา อชตมมาสมตตัม วตตปฏิวตตัม กตวา เถโร สมมา ปฏิกคิตวา

“ฆนเต มาตุลลกุฏุมพีโก เม ตุมหากัม อากมนัม ปจจาสิสตี, เอถ คจฉามาติ อาห.

“เตนहि เม ยญฐิโกฏฐิ คณหาฮีติ.

โส ยญฐิโกฏฐิ คเหตุวา เถเรน สทธี อนุโตคามัม ปาวิสี.

มนุสสา เถโร นิสีทาเปตวา “กั ฆนเต คมนากาโร โว ปญญาตตีติ ปุจฉีสสุ.

“อาม อุปาสกา คนตวา สตถารัม วุนทิสสามีติ.

เต นานุปกาเรน ยาจิตวา อลภนตา เถโร อุโยเชนตา อุปชตมปถัม คนตวา โรทิตวา นีวตตีสุ.

[สามเณรถึงสี่ลวิบัติเพราะเสียดหญิง]

สามเณโร เถโร ยญฐิโกฏฐิยา อาทาย คจฉนโต

อนตรามคเค อฏฐิยัม สงกฏฐนคร์ นาม เถเรน อุปนิสสาย วุตถปพพคามัม สมปาปุณนิ.

โส ตโต นิภขมิตวา อรณญเ คายิตวา ทารุณิ อุทธรนติยา เอกิสสา อิตถิยา คีตสททัม สุตวา สเร นิมิตตัม คณहि.

อิตถีสทโท วิย हि อญญเ สทโท ปุริसानัม สกกลสิริรัม ฝริตวา ฐาตุสมตโถ นาม นตถิ.

เตนาค ภาควา “นาคิ ภิกขเว อญญิ เอกสททมิปี สมณุปสสามิ,
โย” เอวํ ปุริสสส จิตตํ ปริยาทาย ติฏฐติ, ยถยิทํ ภิกขเว อิตถีสทโทติ.

สามเณโร ตตถ นิมิตตํ คเหตุวา ยญฺญิโกญฺญิ วิสสชเชตวา “ติฏฐถ ตาว ภาเน, กิจจํ เม อตถิติ ตสสา สนตีกํ คโต.

สา ตํ ทิสวา ตุนทึ อโหสิ.

โส ตาย สทธี สิลวิปัตตี ปาปุณิ.

เถโร จินเตสิ “อิทานเวโก คิตสทโท สยิตถ, โส จ โข อิตถิยา, สามเณโรปี จิรายติ, โส สิลวิปัตตี ปตโต ภาวิสสตีติ.

โสปี อตตโน กิจจํ นิฏฐาเปตวา อากนตวา “คจจาม ภาเนเตติ อาห.

อถ นํ เถโร ปุจจติ “ปาโป ชาโตสิ สามเณราติ.

โส ตุนทึ หุตวา ปุนปปุนํ ปุณฺณูปิ น กิลยจि กเถสิ.

[พระเถระไม่ยอมให้สามเณรคบ]

อถ นํ เถโร อาห “ตาทิเสน ปาเปเน มม ยญฺญิโกญฺญิคคหณกิจจํ นตถิติ.

โส สเวคปตโต กาสายานิ อปนตวา คิหินิยาเมน ปริทิตวา “ภาเน อหํ ปุพเพ สามเณโร, อิทานิ ปนมติ คิหิ ชาโต
ปพพชนโตปีจาทํ น สททาย ปพพชิตโต, มคคปริปนถภเยน ปพพชิตโต, เอถ คจจามาติ อาห.

“อาวุโส คิหิปาโปปี สมณปาโปปี ปาโปเยว, ตวํ สมณภาเว ฐตวาปี สิลมตตํ ปุเรตฺตํ นาสกขิ,
คิหิ หุตวา กิณนาม กลยาณํ กริสสสิ, ตาทิเสน ปาเปเน มม ยญฺญิโกญฺญิคคหณกิจจํ นตถิติ.

“ภาเน อมนุสสุปทฺทูโต มคโค, ตุมเห จ อนธา, ถลํ อีธ วสิสสาติ.

อถ นํ เถโร “อาวุโส ตวํ มา เอวํ จินตยิ,

อิเธว เม นิปชิตวา มรณตสสาปี อปราปรํ ปวณฺณุตสสาปี, ตยา สทธี คมนํ นาม นตถิติ วตวา อีมา คากา อภาสิ

“หนทาหํ หตจกขุสมิ	กนตารทธานมาคโต
สยมานโน น คจจามิ,	นตถิ พาลे สหายตา.
หนทาหํ หตจกขุสมิ	กนตารทธานมาคโต
มริสสามิ โน คมิสสามิ,	นตถิ พาลे สหายตาติ.

ตํ สุตวา อิตโร สเวคชาโต “ภารियํ วต เม สาหสิกํ อนนุจจวิกํ กมมํ กตนติ พาทา ปคคยห กนทนโต วนสนนํ ปกขนทิตวา ตถา
ปกกนโตว อโหสิ.

[อาสนะท้าวสักกะร่อน]

เถรสสาปิ สีสเตเชน สภุชโยชฌายามิ ปณณาสโยชฌวิตถตี ปณณรสิโยชฌนพหลิ ชยสุมนปุพพวณณิ
นิสีทญญฐหนกาเลส โอนมนุนมนปกตีกิ สกุกสส เทวราชสส ปณชุกมพลสิลาสนิ อุณหาการิ ทสเสสิ.

สกโก “โก นุ โข มํ ฐานา จาเวตุกาโมติ โอลเณโต ทิพเพน จกขุณา เถริ อททส.

เตนาหุ โปราณา

“สหสเสนโต เทวินโท	ทิพพจกขุ วิโสชยิ
‘ปาปครหิ อัย ปาโล	อาชีวิ ปริโสชยิ’,
สหสเสนโต เทวินโท	ทิพพจกขุ วิโสชยิ
‘ธมมครุโก อัย ปาโล	นิสินโน สาสเน รโตติ.

อถสส เอตทโหสิ “สจาทิ เอวรุปสส ปาปครหิโน ธมมครุกสส อัยยสส สนตีกิ น คมิสสามิ, มุทธา เม สตตธา ผละย, คมิสสามิสส สนตีกนติ.

ตโต

สหสเสนโต เทวินโท	เทวราชสิริโร
ตังเณน อาคนตวา	จกขุपालิ อุปาคมิ.

อุปคนตวา จ ปน เถรสสาวิทุเร ปทสทหิ อกาสิ.

อถ นํ เถโร ปุจจิ “โก เอโสติ.

“อหิ ฆนเต อทธีโกติ.

“กุหิ ยาสิ อุปาสกาติ.

“สาวตถิยํ ฆนเตติ.

“ยาหิ อาวุโสติ.

“อัยโย ปน ฆนเต กุหิ คมิสสตีติ.

“อหิปี ตตเถว คมิสสามิตี.

“เตนหิ เอกโตว คจฉาม ฆนเตติ.

“อหิ ทุพพโล, มยา สทธี คจฉนตสส ตว ปปญโจ ภาวิสสตีติ.

“มยหิ อจจาวิกิ นตถิ, อหิปี อัยเยน สทธี คจฉนโต ทสสุ ปุณญกิริยาวตถุส เอกิ ลภิสสามิ, เอกโตว คจฉาม ฆนเตติ.

เถโร “เอโส สปปุริโส ภาวิสสตีติ จินเตตวา “เตนหิ ยญญิกอฏฐิ คณห อุปาสกาติ อาห.

[ท้าวสักกเทวราช พาพระเถระไปถึงพระเชตวัน]

สกุโก ตถา กตวา ปฐวี สงฺขิปนฺโต สายณฺหสมเย เชตวันํ สมฺปาเปสิ.

เถโร สงฺขปนฺวาทิสฺสเท สุตฺวา “กตฺเถโส สทฺโทธิ ปุจฺฉิ.

“สาวตฺถิยํ ฆนฺเตติ.

“มยํ คมนฺกาเล จิเรณ คมิมฺหาติ.

“อหํ อุกฺกมคฺคํ ชานามิ ฆนฺเตติ.

ตสมฺมึ ขณฺเณ เถโร “นายํ มนฺสุโส เทวตา ภวิสฺสตีติ สลฺลภฺเขสิ.

สหสฺสเนตฺโต เทวินฺโท

เทวราชสิริธโร

สงฺขิปิตฺวาน ตํ มคฺคํ

ชิปปิ สาวตฺถิมาคมิ. (อิตฺติ)

โส เถรสฺเสวตฺถาย ฆนฺติฏฺฐกฺกุณฺณพิเณน การิตํ ปณฺณสาลํ เนตฺวา ผลเก นิสฺสีทาเปตฺวา

ปิยสหายวณฺณเณน ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา “สมฺม ปาลาติ ปกฺโกสิ.

“กึ สมฺมาติ.

“เถรสฺส อาคตภาวํ ชานาสีติ.

“น ชานามิ กึ ปนฺ เถโร อาคโตติ.

“อาม สมฺม, อิทานาหํ วิหารํ คนฺตฺวา เถโร ตยา การิตปณฺณสาลายํ นิสฺสินนํ ทิสฺวา อาคโตมฺหิตี วตฺวา ปกฺกามิ.

กฺกุณฺณพิโกปิ วิหารํ คนฺตฺวา เถโร ทิสฺวา ปาทฺมุเล ปวณฺณเณนโต โรทิตฺวา “อิหํ ทิสฺวา อหํ ฆนฺเต ตุมฺหากํ ปพฺพชิตฺตุํ นาทาสินฺตฺวา

วตฺวา เทว ทาสทฺทาเร ภูชิสฺเส กตฺวา เถรสฺส สนฺติเก ปพฺพาเซตฺวา “อนฺโตคามโต ยาคฺคฺกตฺตาทีนํ อหริตฺวา เถโร อุกฺกุณฺณเถตาติ

ปฏฺฐิปาเทสิ.

สามเณฺรา วตฺตปฏฺฐิตฺตํ กตฺวา เถโร อุกฺกุณฺณหึสุ.

อเถกทิวสํ ทิสฺวาสิโน ภิกฺขุ “สตฺถารํ ปสฺสิสฺสามาติ เชตวันํ อากนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา อสีติมหาเถเร ทิสฺวา

วิหารจาริกํ จรณฺตา จกขุपालตเถรสฺส วสนฺนฺฐานํ ปตฺวา “อิหํปี ปสฺสิสฺสามาติ สายํ ตทภิมฺขุชา อเหสุ.

ตสมฺมึ ขณฺเณ มหาเมโฆ อุกฺกุณฺณหึ.

เต “อิทานิ สายณฺจ เมโฆ จ อุกฺกุณฺณิตฺ, ปาโตว อากนฺตฺวา ปสฺสิสฺสามาติ นินฺวตฺตีสฺ.

เทโว ปฐฺมยาเม วสฺสิตฺวา มชฺฉิมฺยาเม วิคโต.

เถโร อารทฺธวิริโย อัจฉินฺนจกฺกมโน ตสมฺมา ปจฺฉิมฺยาเม จกฺกมณํ โอตฺริ.

ตทา ปนฺ นววณฺณาย ภูมฺิยา พฺุ อินฺทโคปกฺกา อุกฺกุณฺณหึสุ.

เต เถเร จงกมนเต เยภุยน วิปชชีสุ.

อนตเววาสิกา เถรสส จงกมนฐฐานัน กาลสเสว น สมมชชีสุ.

อิเตร ภิกขุ “เถรสส วสนฐฐานัน ปสสิสสามาติ อากนตวา จงกมนเ ปาณเก ทิสวา “โก อิมสมิ” จงกมตีติ ปุจฉีสุ.

“อมุหากัง อุปชฌายเ ภนเตติ.

เต อุชฌายีสุ “ปสสธ สมณสส กम्म,

สจกขุกาเล นิปชชิตวา นิททายนโต กิลจิ อกตวา อิทานิ จกขุวิกัลกาเล ‘จงกมามีติ เอตตเก ปาณเ มาเรสิ,

‘อตถัง กริสสามีติ อนตถัง อกรีติ.

อถ เต คนตวา ตถาคตสส อารโจะสุ “ภนเต จกขุपालตเถโร ‘จงกมามีติ พหู ปาณเ มาเรสิตี.

“กั ปน โส ตุมเหติ มาเรนโต ทิฏฐีติ.

“น ทิฏฐี ภนเตติ.

“ยเถว ตุมเห ตัง น ปสสธ, ตถา โสปี เต ปาณเ น ปสสตี, ชีณาสวานัน มรณเจตนา นาม นตถิ ภิกขเวติ.

“ภนเต อรหตตสส อุปนิสสเย สตี, กสฺมา อนโร ชาโตติ.

“อตตนา กตกมมวเสน ภิกขเวติ.

“กั ปน ภนเต เตน กตถติ.

[บุรพกรรมของพระเจ้ากษุपालเถระ]

เตนหิ ภิกขเว สฺนมาถ

อตีเต พาราณสียัง พาราณสีราเช รชชัง กาเรนเต, เอโก เวชโช คามนิคมเ จริตวา เวชชกम्मัม กโรนโต

เอกัง จกขุทพฺพลัง อิตถิ ทิสวา ปุจฉิ “กันเต อมาสุกนตี.

“อกชชีหิ น ปสสามีติ.

“เภสชชุนเต กริสสามีติ.

“กโรหิ สามีติ.

“กั เม ทสสสีตี.

“สเจ เม อกชชีนึ ปากติกาณิ กาทุํ สกชิสสสิ, อหนเต สหธิ ปุตตธีตาหิ ทาสี ภวิสสามีติ.

โส “สาธูติ เภสชชัง สวีหิ.

เอกเสชเชเนว อกขินี ปากติกานิ อหสิ.

สา จินเตสิ “อหิ เอตสส ‘สพุตตธีตา ทาสี ภวิสสามิติ ปฏิกขานี, น โข ปน มํ สนฺเหเน สมฺทาจริสฺสตี วญฺเจสสามิ นนฺตี.

สา เวชเชนาคนฺตวา “กัทิสํ ภาเทติ ปุฏฺฐา “ปุพฺเพ เม อกขินี โลกํ รุชฺชิสฺส, อิทานิ อติเรกตรํ รุชฺชนฺตีติ อาห.

เวชโซ “อโย มํ วญฺเจตวา กิลฺจิจิ อทาตุกามา, น เม เอตาย ทินฺนภตฺติยา อตฺโถ, อิทานิ ตํ อนฺธํ กริสฺสามิติ จินฺเตตวา
เคหํ คนฺตวา ภริยาย ตมตฺถํ อากิจฺจิจิ.

สา ตฺถนฺทึ อโหสิ.

โส เอกํ เสชชํ โยเชตฺวา ตสฺสา สนฺติกํ คนฺตวา “ภาเท อิมํ เสชชํ อญฺชาหิติ อญฺชาเปสิ.

เทว อกขินี ทิปฺลิกา วีย วิชฌายีสฺส.

โส เวชโซ จกขุปาโล อโหสิ.

“ภิกฺขเว ตทา มม ปุตฺเตน กตกมฺมํ ปจฺฉโต ปจฺฉโต อนฺุพฺนฺธิ, ปापกมฺมํ ทิ นามตํ ฐํ วหโต พลิวทฺทสฺส ปทํ จกํ วีย อนฺุคจฺฉตีติ.

อิทํ วตฺถุํ กเถตฺวา อนฺุสนฺธิ ฆญฺเฏตฺวา ปติฏฺฐาปิตมตฺตํ สาสนํ ราชมุทฺทาย ลลณฺนโต วีย รมฺมราชา อิมํ คาถมาห

“มโนปุพฺพงคมา รมฺมา	มโนเสฏฺฐา มโนมยา,
มนสา เจ ปทุญฺเฐน	ภาสติ วา กโรติ วา,
ตโต นํ ทุกฺขมเนวติ	จกํว วหโต ปทนต์.

[แก้บรรณ]

ตตถ มโนติ กามาวจรกุสลาทีเกทํ สพฺพมปิ จตฺถุมิกจิตฺตํ.

อิมสมิ ปน ปเท ตทา ตสฺส เวชชสฺส อฺุปปนฺนจิตฺตวเสน นียมียมานํ ววตฺถาปิยมานํ ปริจฺฉิชฺชมานํ,

โทยมนสฺสสทฺทํ ปฏฺิขสมฺปยุตฺตํ จิตฺตเมว ลพฺภติ.

ปุพฺพงคมาติ: เตน ปฐฺมคามินา หุตฺวา สมฺนนาคตา.

รมฺมาติ: คุณเทสนาปริยตฺตินิสฺสตฺตนิชฺชิววเสน จตฺตาริ รมฺมา นาม.

เตสุ

“น ทิ รมฺโม อรมฺโม จ อฺุโภ สมฺวิปากิโน,
รมฺโม นิริยํ เนติ รมฺโม ปาเปติ สุกฺคตฺตินฺติ

อโย คุณรมฺโม นาม.

“รมฺมํ โว ภิกฺขเว เทเสสสามิ อาทิกฺลยาณนฺติ อโย เทสนารมฺโม นาม.

“อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺเจ กุลฺปุตฺตา รมฺมํ ปริยาปฺุณฺนตี สุตฺตํ เคยฺยนฺติ อโย ปริยตฺติรมฺโม นาม.

“ตสมิ โข ปน สมเย ธมมา โหนติ, ขนธา โหนตตี อัย นิสสตตธมโม นาม.

“นิชชีวธมโมติปิ เอสเว นโย.

เตสุ อิมสมิ ฐาเน นิสสตตนิชชีวธมโม อธิปะเปโต.

โส อตถโต ตโย อรูปิโน ขนธา “เวทนานกขนโธ สญญาขนโธ สงขารกขนโธติ.

เอเต หิ, มโน ปุพพงค์โม เอเตสนติ มโนปุพพงค์มา นาม.

“กถิ ปเนเตหิ สหิ อิกวตถุโก อิกการมมโณ อปุพพิ อจริมิ อิกกขณ อูปุชชมาโน มโน ปุพพงค์โม นาม โหตตี.

อูปุพพิปะจยตเถน.

ยถา หิ พหุสุ เอกโต คามฆาตาทิกมมานิ กโรนเตสุ, “โก เตสึ ปุพพงค์โมติ วุตเต,
โย เตสึ ปจจโย โหติ, ย นิสสาย เต ตํ กम्मํ กโรนติ; โส ทตโต วา มตโต วา “เตสึ ปุพพงค์โมติ วุจจติ;
เอวํ สมปะทมิทํ เวทิตัพพิ.

อิตติ อูปุพพิปะจยตเถน มโน ปุพพงค์โม เอเตสนติ มโนปุพพงค์มา.

น หิ เต, มเน อูปุชชขนเต, อูปุชชิตุ สุกโกนติ. มโน ปน, อิกจเจสุ เจตสิเกสุ อูปุชชขนเตสุปิ, อูปุชชติเยว.

อธิปะติวเสน ปน มโน เสฎฐุ เอเตสนติ มโนเสฎฐา.

ยถา หิ โจราทินํ โจรเขฎฐกาปะโย อธิปะติโน เสฎฐา; ตถา เตสมปิ มโนติ มโนเสฎฐา.

ยถา ปน ทารุอาทิติ นิปะนนานิ ตานิ ตานิ ภาณานิ ทารุมาทิตินิ นาม โหนติ; ตถา เอเตปิ มนโต นิปะนนตตา มโนมยา นาม.

ปะทฐฐนาติ: อากนตฺเทหิ อิกขมาทิติ โทเสหิ ปทฐฐเน.

ปะกติมโน หิ ภางคจิตตํ. ตํ อปปทฐฐุ,

ยถา หิ ปสนนํ อุกกํ อากนตฺเทหิ นีลาทิติ อุกกิกิฐฐุ นีโลทกาทิกเกทํ โหติ, น จ นวํ อุกกํ นาปิ ปุริมํ ปสนนอุกกเมว;
ตถา ตมปิ อากนตฺเทหิ อิกขมาทิติ โทเสหิ ปทฐฐุ โหติ, น จ นวํ จิตตํ, นาปิ ปุริมํ ภางคจิตตเมว.

เตนาท ภาควา “ปะกสสมิทํ ริกขเว จิตตํ. ตยจ โข อากนตฺเทหิ อุกกิกิเสหิ อุกกิกิฐฐุนติ.

เอวํ มนสา เจ ปทฐฐเน.

ภาสติ วา กโรติ วาติ: โส ภาสมานอ จตฺตัพพิ วจิจฺจจริตเมว ภาสติ, กโรนโต ติวริ กายทฺจจริตเมว กโรติ,
อภาสนโต อกรอนโต ตาย อิกขมาทิติ ปทฐฐมานสตาย ติวริ มโนทฺจจริตํ ปุเรติ.

เอวมสส ทส อุกสลกมมปะลา ปาริปุริ คจจณติ.

ตโต นั ทกขมเนวตีติ: ตโต ติวิจทจจรีตโต ตั ปุคคัลลั ทกขมเนวตี:

ทจจรีตานุภาเวน จตุสสุ อปาเยสสุ วา มนุสเสสสุ วา ตมตตภาวั คจจันตัม กายวตถุภมปี อีตรวตถุภมปีตี
อิมินา ปรียาเยน กายิกเจตสิกั วิปากทกขั อนุคจจตี.

ยถากี?

จกัแก้ว วหโต ปทนต์: ชุเร ยุตตสส ชุรั วหโต พลิวททสส ปทั จกั วีย.

ยถา หี โส เอกปี ทิวสั เทวปี ปณจปี ทสปี อทฒมาสปี วหนโต จกั นีวตเตตตุ ชหิตตุ น สกโกตี;
อถขวสส ปุรีโต อติภกมณตสส ยัค คีวั พาทตี, ปจจโต ปฏิกภมณตสส จกั อูรัมส์ ปฏีหนตี;
อิมหี ทวีหี การณหี พารนต์ จกั ตสส ปทานุปทิกั โหนตี,
ตเถว มนสา ปทฐฐณ ตีณิ ทจจรีตานี ปุเรตวา ชุตี ปุคคัลลั นีรยาทีสุ ตตถ ตตถ คตฐฐาเนสุ
ทจจรีตมูลกั กายิกภมปี เจตสิกภมปี ทกขั อนุพนธตีตี.

คาถาปรีโยसानเ ตีสสทสสา ภิกขุ สห ปฏีสมภิทาหี อรหตตัม ปาปุณีสสุ.

สมปตตปรีสายปี เทสนา สาทถิกา สผลา อโหสีตี.

จกขุपालตเถรวตถุ.

---

๒. มรรฐกฤษฏลิวตฤ.

“มโนปุพพคมมาตี ทุตติยคาถาปี สวตถึยเยว มรรฐกฤษฏลิวตฤ อารพภ ภาสิตา.

[พราหมณ์ทำคัมพูให้บุตร]

สวตถึย กิร อทินนปุพพโก นาม พราหมโณ อโหสิ.

เตน กสสจิกิณจัน ทินนปุพพเตน ตัง “อทินนปุพพโกเตว สยชานีส.

ตสเสกปุตโตโก อโหสิ ปิโย มนาโป.

อถสส ปิลนุชณั กเรตุกาโม “สเจ สุวณณการสสาจิกุชิสสามิ, เวตนั ทาตพพั ภวิสสตีติ
สยเมว สุวณณั โภฏฏเวตวา มรรฐกฤษฏลิวตฤ กฤษฏลิวตฤ กฤษฏลิวตฤ อทาสี.

เตนสส ปุตโต “มรรฐกฤษฏลิวตฤ ปณญายิตถ.

[รักษานบุตรเองเพราะกลัวเสียขวัญข้าว]

ตสส โสฬสสกาเล ปณทุโรโค อุทปาที.

มาตา ปุตโต โอลเกตวา “พราหมณ ปุตตสส เต โรโค อุปปโน, ติกิจฉาเปตี นนตี อาห.

“โภตี สเจ เวชชั อาเนสสามิ, ภตเตเวตนั ทาตพพั ภวิสสตี, ตวั มม ชนจเฉทัง น โอลเกสตีติ.

“อถ กิ ภวิสสตี พราหมณาตี.

“ยถา เม ชนจเฉโท น โหตี, ตถา ภวิสสามีตี.

โส เวชชานัง สนตีกัง คนตวา “อสุภโรคสส นาม ตุมเห กิ เกสชชั ภโรธาตี ปุจฉิ.

อถสส เต ย วา ตัง วา รุกชตจาที อาจิกชนตี.

โส ตัง อหริตวา ปุตตสส เกสชชั ภโรตี.

ตัง ภโรนตสเสวสส, โรโค พลวา อโหสิ อเตกัจฉภาวั อุปาคมิ.

พราหมโณ ตสส ทพพลภาวั ญตวา เอกัง เวชชั ปกโกสิ.

โส โอลเกตวา “อมหากัง เอกัง กิจจัง อตถิ, อณญัง เวชชั ปกโกสิตวา ติกิจฉาเปตีตี ตัง ปจจกชาย นิกชมิ.

[ให้บุตรนอนที่ระเบียงเพราะกลัวคนเห็นสมบัติ]

พราหมโณ ตสส มรณสมย์ ญตวา “อิมสส ทสสนตถาย อาคตาคตา อนนโตเคเห สापเตยยั ปสสิสสนตี, พหิ นัง ภวิสสามีตี ปุตตัง
นีหริตวา พหิ อาลินเท นิปชชาเปสิ.

ปุนทิวเส กตสรีรปฏิชคโคโน มหาภิกขุสงฆปริวโต สาวตถิ ปินชทาย ปวิสิตวา อนุพุเพน พุราหมณสส เคหทวาริ คโต.

[มรรณุกุณฑลิตทำให้เลื่อมใสในพระพุทธรเจ้า]

ตสมิ ขณ มรรณุกุณฑลิต อนโตเคหาภิมุโข นิปนโน โทติ.

สตถา อตตโน อปสสนภาวิ ญตวา เอกิ รสมิ วิสสชเชสิ.

มาณโว “กี โธภาโส นามโสติ ปริวตติตวา นิปนโนว สตถาริ ทิสวา

“อนธพาลปิตริ นิสสาย เอรูรูปิ พุทธิ อุตสงกมิตวา กายเวยยาวุทธิกั วา กาคู ทานั วา ทาคู ฌมมึ วา สิตุ นาลตถิ,
อิทานิ เม หตถापि อวิเรยยา, อญญิ กตตพพิ นตถิติ มนเมว ปสาเทสิ.

[เพราะใจเลื่อมใส ทำกาละไปเกิดในเทวโลก]

สตถา “อลิ เอตตเคน อิมสสาติ ปกคามิ.

โส, ตถาคเต จกขุปลั วิชหนเตเยว, ปสนนมนโน กาลิ กตวา สุตตปพุทธิ วิย เทวโลกे तीस्रोचनिगे कनकिमाने निपुत्ति.

[พราหมณ์คร่ำครวญถึงบุตร]

พราหมโณปิสส สริริ ฌาเปตวา อาพาหนे रोथनप्रायणे ओहसि

เทวสิกั อาพาหนิ कनुत्वा रोथति “กั เอคपุตตก, กั เอคपุตตกาติ.

[เทพบุตรจำแลงกายไปหาพราหมณ์]

เทวปุตโตปิ อตตโน สมปตตี โอลิเกตวา “เคน กมเมเน लथराति

อุพธาเรนโต “สตถริ มโนปสาเทนาคิ ญตวา

“อัย พราหมโณ มม อผาสูกาเล เกสซชึ อกาเรตวา อิทานิ อาพาหนิ कनुत्वा रोथति, विपकारपपत्तमेतु कาคु वृणुत्ति मृणु
कुण्डलिण्मनकनुत्वा आषाहसुसाविभुरे पाहा पक्यह रोथनो ओणुत्तिसि.

[เทพบุตรกับพราหมณ์ได้วาทะกัน]

พราหมโณ ตั ทิสวา “อหิ ताव पुत्तसोकेन रोथामि, ऐस किमत्तु रोथति, पुजिससामि ननुत्ति पुजनुत्तो อิมि काठमाह

“อลงกโต मृणुकुण्डलि

मालागारि हरिजनसुसो

पाहा पक्यह कथसि

वन्मखेमे कि तुक्खितो तुवन्ति.

โส आह

“โสवณम्मโย पगससो

उपपन्नो रथपुखरो मम

ตสส จกุกยัค น วินทามิ
เตน ทุกเขน ชทิสสามิ ชีวิตนติ.

ธอ นั พราหมโณ อาท

“โสวณณมย มณิมย
โลหมย ธอ รูปิมย
อาจิกข เม ภททมาณว
จกุกยัค ปฏิลากยามิ เตติ.

ธ สุตวา มาณโว “อัย ปุตตสส เกสชช อกตวา ปุตตปฏิรูปกั มั ทิสวา โรทนต์ ‘สวณณาทิมย ธจกุกั กโรมีติ วทติ,
โหตุ, นิคคณทิสสามิ นนติ จินเตตวา “กัวมหนต เม จกุกยัค กริสสสีติ วตวา
“ยววมหนต อากงขสีติ วุตเต

“จนทสุริเยหิ เม ธตโธ, เต เม เทหีติ ยาจิโต
โส มาณโว ตสส ปาวท
จนทสุริยา อุภยตถ ภาตโร
โสวณณมโย รโธ มม
เตน จกุกยเคน โสภตตี.

ธอ นั พราหมโณ อาท

“พาลो โข ตวมสิ มาณว
โย ตว ปตถยเส อปตถिय
มณญามิ ตว มริสสสิ
น ทิ ตว ลจจสิ จนทสุริเยติ.

ธอ นั มาณโว “กั ปน ปณญายมานสสตถาย โรทนต์ พาลो โหติ, อุทาทุ อปณญายมานสสาติ วตวา

“คมนาคนปี ทิสสติ
วณณธตฺ อุภยตถ วิถียา
เปโต กาลกโต น ทิสสติ
โก นีธ กนทต พาลยตโรติ.

[พราหมณ์ยอมจำนน แล้วชมเชยเทพบุตร]

ธ สุตวา พราหมโณ “ยุตต เอส วทตีติ สลลกเขตวา

“สจจ โข วเทสิ มาณว
อหเมว กนทต พาลยตโร
จนท วิย ทารโก รุท

ปุตุต กาลกตภาปิณฑิตถ

วตวา ตสส กถา นิสสโก หุตวา มาณวสส ฤตี กโรนโต อีมา คาถา อภาสิ

“อาทิตต วต มํ สนตํ	ชตลิตตวํ ปาวกํ
วารินา วีย โอสถิจํ	สพพํ นิพพาปเย ทรํ
อพพหิ วต เม สลลํ	โสภํ ทพนิสสิตํ
โย เม โสภปรตสส	ปุตุตโสภํ อปานุทํ
สวาทํ อพพหุสสโลสมิ	สตีฏโตสมิ นิพพุโต
น โสจามิ น โรทามิ	ตว สุตวาน มาณวาตี.

[พราหมณ์ซักถามเทพบุตร]

อถ นํ “โก นาม ตวณติ ปุจณโต

“เทวดา นุสิ คนธพโพ	อาหุ สกโก ปุรินทโท
โก วา ตวํ กสส วา ปุตุโต	กถํ ชาเนมุ ตํ มยณติ.

อถสส มาณโว

“ยถจ กนทลสิ ยถจ โรทลสิ
ปุตุต อพพหเน สยํ ทหิตวา
สวาทํ กุสลํ กริตวาน กมมํ
ติทธานํ สหพยตํ ปตโตติ อัจจิกขิ.

พราหมโณ อาห

“อปปี วา พหุ วา นาททสาม
ทานํ ทนตสส สเก อคาเร
อุโปสถกมมํ วา ตาทิสํ
เกน กมเมเน คโตสิ เทวโลกนติ.

माणโว อาห

“อาพาธโกหํ ทุกขิตโต คิลานो
อาตุรรูโปเมหิ สเก นิเวสเน
พหุธํ วิคตรชํ วิติณณกขํ
อททกขี สุกตํ อโนมปณญํ
สวาทํ มุทิตมโน ปสนนจิตโต
อถชลสิ อกริ ตถาคตสส
ตาทํ กุสลํ กริตวาน กมมํ
ติทธานํ สหพยตํ ปตโตติ.

[พราหมณ์ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ]

ตสมิ กณเต กณเตเยว, พราหมณสส สกลสรีร ปิตยา ปริปริ.

โส ต ปิตี ปเวเทนโต

“อจณริย วต อพฤต
อณชลิคมมสส อยมีทิส วิปาโก.
อหปี มุทิตมโน ปสนนจิตโต
อชเชว พุทฺธ สรณ วชามิติ อาท.

[เทพบุตรโอวาทพราหมณ์แล้วก็หายตัวไป]

อถ น มาณโว

“อชเชว พุทฺธ สรณ วชามิ
ธมมณจ สงฆณจ ปสนนจิตโต
ตเถว สิกขาปทานิ ปณจ
อณนพุลลานิ สมามิยสสุ.
ปาณาติปาตา วิรมสสุ ชิปปิ
โลเก อทินนํ ปริวชยสสุ
อมชชโป โน จ มุสา ภณามิ
สเกน ทาเรน จ โหหิ ตุฏฐิตติ อาท.

โส “สาธติ สมปฏิจฉิตวา อีมา คากา อภาสิ

“อตุกกาโมสิ เม ยกข	ทิตกาโมสิ เทเวเต
กโรมิ ตยห วจัน	ตวมสิ อจริโย มม
อุเปมิ สรณ พุทฺธ	ธมมณจาปี อนุตตร
สงฆณจ นรเวทสส	คจฉามิ สรณ อห.

ปาณาติปาตา วิรมามิ ชิปปิ
โลเก อทินนํ ปริวชยามิ
อมชชโป โน จ มุสา ภณามิ
สเกน ทาเรน จ โหมิ ตุฏฐิตติ.

อถ น เทวปุตโต “พราหมณ ตว เคเท พหุ ธนํ อตถิ, สตุถารุ อุปสงกมิตวา ทานํ เทหิ, ธมมํ สุนาหิ, ปณหํ ปุจฉาหิติ วตวา
ตตเถวณตรธาหิ.

[พราหมณ์ถวายทานแด่พระพุทธเจ้า]

พราหมณ์โณปี เคหิ คนตวา พราหมณี อามนเตตวา “ภทเท อหิ สมณิ โคตมึ นิมนเตตวา ปญหิ ปุจฉิสสามิ, สกการึ กโรหิติ วัต
วา วิหารึ คนตวา สตถารึ เนว อภิวาเทตวา น ปฏิสนถารึ กตวา เอกมนตึ ฐิตไ
“โภ โคตม อธิวาเสหิ เม อชชตนาย ภตตึ สหุธิ ภิกขุสงฆเณนาติ อาห.

สตถา อธิวาเสสิ.

โส สตถ อธิวาสนิ วิทิตวา เวเคนาคคนตวา สกนิเวสเน ชาทนิยิ โภชนियิ ปฏียาทาเปสิ.

สตถา ภิกขุสงฆปริวูโต ตสส เคหิ คนตวา ปญญตตาสเน นิสสิทิ.

พราหมโณ สกกจจึ ปริวิสิ.

มหาชนิ สนนิปติ.

มิจฉาทิภุจ्ฌิเกน กิร ตถาคเต นิมนตเต, เทว ชนกายา สนนิปตนติ.

มิจฉาทิภุจ्ฌิกา “อชช สมณิ โคตมึ ปญหิ ปุจฉาย วิหะฐियมานิ ปสสิสสามาติ สนนิปตนติ.

สมมาทิภุจ्ฌิกา “อชช พุทธวิสิยิ พุทธสิหิ ปสสิสสามาติ สนนิปตนติ.

อถ พราหมโณ กตภตตักจจึ ตถาคตึ อุปสงกมิตวา นิจาสเน นิสินโน ปญหิ ปุจฉิ

“โภ โคตม ตุมหากิ ทานิ อทตวา ปุชึ อกตวา ฆมมึ อสสุตวา อุโปสถวา ส อวสิตวา

เกวลึ มโนปสาทมตเตเนว สคเค นิพพตตวา นาม โหนตติ.

“พราหมณ กสมา มึ ปุจฉสิ, นนุ เต ปุตเตน มรรคกถาปิณฑิตา มยิ มนึ ปสาเทตวา อตตโน สคเค นิพพตตวาโว กถิตติ.

“กทา โภ โคตมาติ.

“นนุ ตวึ อชช สุสานิ คนตวา กนทนต์ อวิหุเร พาหา ปคคยห กนทนต์ เอกิ มาณวิ ทิสวา

‘อลงกโต มรรคกถาปิณฑิต

มาลาการี หริจันทุสสุโทติ

ทวิหิ ชเนหิ กถิตึ กถึ ปกาเสนโต สพพิ มรรคกถาปิณฑิตึ กเถสิ.

เตเนเวตึ พุทธภาสิตึ นาม ชาตึ.

ตึ กเถตวา จ ปน “น โช พราหมณ เอกสตี, น เทว, อถโช มยิ มนึ ปสาเทตวา สคเค นิพพตตวานิ คณนา นตถิติ อาห.

มหาชนิ เวมตีโก อโหสิ.

อถสส อนิพเพตติกาวั วิทิตวา สตถา “มรรคกถาปิณฑิตเทวปุตโต วิมานเนเนว สหุธิ อากจจตุติ อธิภุจ्ฌาสิ.

โส ติคาวุตตปมาณน ทิพพาภรณปฏิมณชิตเตน อตตภาเวนาคนตวา วิมานา ออรุยห สตถารึ วนทิตวา เอกมนตึ อภุจ्ฌาสิ.

ขอ น สดถา “ตว อิม สมปตตี กิ กมม กตวา ปฏิลลิตี ปุจจนโต

อภิกกนเตน วณเณน ยา ตวํ ติฏฐสึ เทเวเต
โอภาเสนตี ทิสสา สพฺพา โอสธี วีย ตารกา
ปุจฉามิ ตํ เทว มหानุภาวํ
มนุสฺสญฺโต กิมกาสิ ปุณฺณุนฺติ

คาถมาห.

เทวปุตโต “อโย ภนฺเต สมปตตี ตุมฺเหสุ มนํ ปสาเทตฺวา ลทฺธาติ.

“มยิ มนํ ปสาเทตฺวา ลทฺธา เตตี.

“อาม ภนฺเตตี.

มหาชนฺ เทวปุตฺตํ โอลฺเกตฺวา “อจฺฉริยา วต โภ พุทฺธคฺคณา,
อทินฺนปุพฺพกพฺราหฺมณฺสฺส นาม ปุตฺโต อลฺลญฺ กิลฺลิจิ ปุณฺญํ อกตฺวา สดฺถริ มนํ ปสาเทตฺวา เหวรูป สมปตตี ปฏิลลิตี
ตฺถุจฺฉี ปเวเทสิ.

[ใจเป็นใหญ่ในกรรมทุกอย่าง]

ขอ เนสํ “กฺุสลา กฺุสลกมฺมกรเณ มโน ปุพฺพกฺโม มโน เสฏฺฐโฐ,
ปสนฺเนน หิ มเนน กตกมฺมํ เทวโลกํ มนุสฺสโลกํ คจฺฉนฺตํ ปุคฺคฺลํ ฉายาว น วิชหตีตี

อิทํ วตฺถุํ กเถตฺวา อนุสนฺธี ชฺฆเตตฺวา ปติฏฺฐาปิ ตมตฺตํ กิ สาสนํ ราชมุทฺทาย ลลฺลนโต วีย รมฺมราชา อิมํ คาถมาห

“มโนปุพฺพกมา รมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา
มนสา เจ ปสนฺเนน, ภาสติ วา กโรตี วา
ตโต นํ สุขมเนวตี ฉายาว อนฺุปายินตี.^๑

[แก้อรธ]

ตตถ กิลฺลจาปี มโนตี อวิเสเสน สพฺพมปิ จตฺถุมิกจิตฺตํ วุจฺจติ;
อิมสมิ ปน ปเท นียมียมานํ วตฺถาปิยมานํ ปริจฺจิชฺชมานํ อฏฺฐวฺริชํ กามาวจรกฺุสลจิตฺตํ ลพฺภติ;
วตฺถวเสน ปนาหริยมานํ ตโตปี โสมนสฺสสหคฺตํ ญานสมฺปยุตฺตํ จิตตเมว ลพฺภติ.

ปุพฺพกมาตี: เตน ปฐฺมคามินา หุตฺวา สมฺนนาคตา.

รมฺมาตี: เวทนาทโย ตโย ชฺนธา.

เอเตสํ หิ อุปฺปาทปฺปจฺจยตฺเถน มโน ปุพฺพกฺโม, เตน มโนปุพฺพกมา นาม.

ยถา ทิ พุทฺธสฺส เอกโธ มหาภิกขุสงฺฆสฺส ปตฺตจิวรทานาทินิ วา อุพฺพารปฺพชาธมฺมสฺสวณฺโณปมาลาภรณาทินิ วา ปุณฺณยานิ กโรนฺเตสฺสุ,
“โก เตสฺสํ ปุพฺพกมฺโมติ วุตฺเต,
โย เตสฺสํ ปจฺจโย โหติ, ยํ นิสฺสาย เต ตานิ ปุณฺณยานิ กโรนฺติ, โส ติสฺโส วา ปุสฺโส วา “เตสฺสํ ปุพฺพกมฺโมติ วุจฺจติ;
เอวํ สมฺปทฺมิตํ เวทิตฺวา”.

อิตฺติ อุปฺปาทปจฺจยตฺเถน มโน ปุพฺพกมฺโม เอเตสฺสนฺติ มโนปุพฺพกมา.

น ทิ เต มเน อุปฺปชฺชเนเต, อุปฺปชฺชิตฺตํ สกฺโกณฺติ, มโน ปน, เอกจฺเจสุ เจตฺตสิเกสุ อุปฺปชฺชเนเตสฺสปี, อุปฺปชฺชติเยว.
เอวํ อธิปตฺวาเสน ปน มโน เสฏฺฐโณ เอเตสฺสนฺติ มโนเสฏฺฐา.

ยถา ทิ คณาทินํ อธิปติ ปุริโส “คณเสฏฺฐโณ เสนีเสฏฺฐโณติ วุจฺจติ; ตถา เตสฺสปี มโนติ มโนเสฏฺฐา.

ยถา ปน สุวณฺณาทินิ นิปฺพนานิ ตานิ ตานิ ภาณฺทานิ สุวณฺณมยาทินิ นาม โหนฺติ;
ตถา เอเตปิ มนฺโต นิปฺพนนฺตตา มโนมยา นาม.

ปสนฺเนนาติ: อนภิชฺฌาเทหิ คฺุณฺเหทฺธิ ปสนฺเนน.

ภาสฺติ วา กโรติ วาติ: เอวรूपेณ มเนน ภาสฺนฺโต จตฺตฺพิริํ วจฺจิสฺสุจฺริตฺเมว ภาสฺติ, กโรนฺโต ติวริํ กายสฺสุจฺริตฺเมว กโรติ,
อภาสฺนฺโต อกโรนฺโต ตาย อนภิชฺฌาเทหิ ปสนฺนมานสฺตตาย ติวริํ มโนสฺสุจฺริตฺํ ปุเรติ.

เอวมฺสฺส ทส กุสลกมฺมปฺลา ปาริปุริ คจฺจนฺติ.

ตโต นํ สุขมเนวตฺติ: ตโต ติวริสฺสุจฺริตโต ตํ ปุคฺคํ สุขมเนวติ.

อิธ เตภูมิกปิ กุสลํ อธิปเปตฺ;

ตสฺมา “เตภูมิกสฺสุจฺริตานุภาเวณ สุกฺคตฺติเกว นิพฺพตฺตํ สุกฺคตฺติยํ วา สุขานุภาวณฺณฺฐาเน ฐิตํ
‘กายวตฺตฺกมฺปิ อิตฺรวตฺตฺกมฺปิติ กายิกเจตฺตสิกํ วิปากสฺสุขํ อณฺุคจฺจนฺติ น วิชฺหตฺติติ อตฺถโถ เวทิตฺวา”.

ยถากิ? **ฉายาว อุปฺปายินิ:** ยถา ทิ ฉายา นาม สรีรปฺปฏิพฺพธา สรีเร คจฺจนฺเต, คจฺจนฺติ, ตฺิฏฺฐนฺเต, ตฺิฏฺฐติ,
นิสฺสีทฺนเต, นิสฺสีทฺติ, น สกฺกา สณฺเฬน วา ผรุเสน วา ‘นิวตฺตาทิตฺติ วตฺวา วา โปเถตฺวา วา นีวตฺตาทเปตฺตํ.

กสฺมา? สรีรปฺปฏิพฺพทฺตตา.

เอวเมว อิมํสํ ทสนฺนํ กุสลกมฺมปฺธานํ อาจฺฉิณฺณสฺมาจฺฉิณฺณกุสลมฺมุลกํ กามาวจฺจราเทภาทิ กายิกเจตฺตสิกํ สฺสุขํ คตฺตคตฺตฺฐาเน
อุปฺปายินิ ฉายา วิย หุตฺวา น วิชฺหตฺติติ.

คากาปริโยสาเน จตฺราสีตฺติยา ปาณสฺสสฺสาณํ ธมฺมาภิสฺสมโย อโหสิ.

มรรณุกุณฑลิตฺเตวปฺตฺโต โสตาปตฺติผล ปตฺติฏฺฐติ.

ตถา อทินฺนปุพฺพโก พฺราหฺมโณ.

โส ตาวมฺหนตฺตํ วิภวํ พุทฺธสฺสาเสน วิปฺปกิริตฺติ.

มรรฐกฤษทลิวตฤ.

---

๓. ติสสตะเถรวตถุ.

“อกโกจฉิ มํ อวธิ มนติ อิมํ ฆมมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต ติสสตะเถรํ อารพก กเถสิ.

[พระติสสเถระเป็นผู้ว่ายากและถือตัว]

โส กิรายสมา ภควโต ปิตุจฉาปุตโต มหุลลกกาเล ปพพิชิตो พุทฺธสาสเน อุปปนํ ลากสกการํ ปริภุญชฺชนโต ฤทธสรีโร
อาโกฏิตปจจาโกฏิตเทหิ จิวเรหิ เขภยเยน วิหารมชฺเชม อุกฺกุฏานสาลาเย นิสิตฺติ.

ตถาคตสส ทสสนตถาย อาคตา อากนตฺถกา ภิกขุ “เอโส มหาเถโร ภวิสสตีติ สญฺญาย ตสส สนฺติกํ คนฺตวา วตฺตํ อापฺจฉนฺติ
ปาทสมพาทนาทีนํ อापฺจฉนฺติ.

โส ตฺถนฺทึ โหติ.

อถ นํ เอโก ทหรภิกขุ “กติวสสา ตฺมเหติ ปุจฉิตฺวา “วสฺสํ นตฺถิ, มหุลลกกาเล ปพพิชิตา มยฺนติ วุตเต
“อาวุโส พุทฺธินฺโต มหุลลก อตฺตโน ปมาณํ น ชานาสี, เอตฺตเก มหุลลกตเถเร ทิสฺวา สามิจิมตฺตปี น กโรสิ,
วตเต อापฺจฉิยมาเน, ตฺถนฺทึ โหสิ, กุกฺกจฺจมตฺตปี เต นตฺถิตี อจฺฉรํ ปหริ.

โส ขตฺติยมาณํ ชเนตฺวา “ตฺมเห กสฺส สนฺติกํ อาคตาติ ปุจฉิตฺวา, “สตฺถุ สนฺติกนฺติ วุตเต,
มํ ปน ‘โก เอโสติ สลลกเขถ, มฺลเมว โว ฉินฺทิสฺสามิติ วตฺวา รุทฺนโต ทุกฺชี ทุมฺมโน สตฺถุ สนฺติกํ อคฺมาสิ.

[พระติสสทะทุลเรื่องแต่พระศาสดา]

อถ นํ สตถา “กินฺนุ ตวํ ติสฺส ทุกฺชี ทุมฺมโน อสฺสุมุโข รุทฺมาโน อาคโตสตีติ ปุจฉิ.

เตปิ ภิกขุ “เอส คนฺตวา ภิกขุ อาลุสิ กเรยยาติ จินฺเตตฺวา เตเนว สหฺธี คนฺตวา สตถารํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ.

โส สตถารา ปุจฉิตฺวา “อิมํ มํ ภนฺเต ภิกขุ อุกโกสนตีติ อาห.

“กหํ ปน ตวํ นิสินฺโนสตี.

“วิหารมชฺเชม อุกฺกุฏานสาลาเย ภนฺเตติ.

“อิมํ เต ภิกขุ อากจฉนฺตา ทิฏฐาติ.

“ทิฏฐา ภนฺเตติ.

“อฺภูฏาย เต ปจฺจคฺคมนํ กตฺนฺติ.

“น กตํ ภนฺเตติ.

“เตสํ ปริภุญชฺชคฺคณฺโณ เต อापฺจฉิตฺนฺติ.

“นาปุจฉิตํ ภนฺเตติ.

“วตตี วา ปานีย์ วา อาปุจฉิตนติ.

“นาปุจฉิตี ฆนเตติ.

“อาสนํ อภิหริตฺวา ปาทสมฺพาทนํ กตฺนติ.

“น กตํ ฆนเตติ.

[พระติสสะไม่ยอมขมาภิกษุสงฆ์]

“ติสฺส มหฺลลภิกฺขุณํ สพฺพเมตํ วตตี กตฺตพฺพํ, เอตํ อภิโรนฺเตน วิหารมฺขเม นิสฺสีทฺตุํ น วฏฺฏติ, ตเวว โทโส, เอเต ภิกฺขุ ขมาเปหิตี.

“เอเต มํ ฆนเต อภิโรนฺตี, นานํ เอเต ขมาเปมิตี.

“ติสฺส มา เอวํ กิริ, ตเวว โทโส, ขมาเปหิ เเนติ.

“น ขมาเปมิ ฆนเตติ.

อถ สตฺธา, “ทพฺพโจ เอส ฆนเตติ ภิกฺขุหิ วุตเต, “น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพเปส ทพฺพโจเยวาทิ วตฺวา

“อิทานิ ตาวสฺส ฆนเต ทพฺพจภาโว อมฺเหหิ ญฺาโต, อตีเต กิมกาสีติ วุตเต “เตนหิ ภิกฺขเว สุณฺณาถาติ วตฺวา อตีตํ อําหริ:

[บุรพกรรมของพระติสสะ]

อตีเต, พาราณสียํ พาราณสีราเช รชฺชํ การฺเนเต, เทวโล^๑ นาม ตาปโส อฏฺฐ มาเส หิมวฺนเต วสิตฺวา

โลณมฺพิลเสวณฺตถาย จตฺตารอ มาเส นครํ อุปนิสฺสาย วสิตฺกามो หิมวฺนตโต อาคนฺตฺวา นครทวารपालเก ทิสฺวา ปุจฉิ

“อิมํ นครํ สมฺปตฺตปพฺพชิตา กตฺถ วสฺนตีติ.

“กุมฺภการสาลาญํ ฆนเตติ.

โส กุมฺภการสาละ คนฺตฺวา ทฺวาเร ฐตฺวา “สเจ เต อครุ วเสยฺยาม, เอกเรตตี สาลาญนฺติ อําห.

กุมฺภการโร “มยหํ รตตี สาลาญํ กิจจํ นตฺถิ, มหตี สาลา, ยถาสุขํ วสฺถ ฆนเตติ สาละ นียฺยาเทสิ.

ตสมฺมํ ปวิสิตฺวา นิสฺนเน, อปโรปิ นารโท นาม ตาปโส หิมวฺนตโต อาคนฺตฺวา กุมฺภการํ เอกเรตตีวาลํ ยาจิ.

กุมฺภการโร “ปฐฺมาคโต อิมินา สหตี เอกโต วสิตฺกามो ภเวยฺย วา โน วา, อตฺตานํ ปรีโมเจสฺสามิตี จินฺเตตฺวา

“สเจ ฆนเต ปฐฺมปุคโต โรเจสฺสตี, ตสฺส รุจฺยา วสฺถาติ อําห.

โส ตํ อุปสงฺกมิตฺวา “สเจ เต อจฺริย อครุ, มยเมตถ เอกเรตตี วเสยฺยามาติ.

“มหตี สาลา, ปวิสิตฺวา เอกมฺนเต วสฺวาติ วุตเต, ปวิสิตฺวา ปุเรตรํ ปวิฏฺฐสฺส อปรภาเค นิสฺสีทิ.

[โทษของการนอนไม่เป็นที่]

อุโภปิ สาราณียํ ถํ กเถตฺวา สยนาเล นารโห เทวลสฺส นิปชชนฺฐานญจ ทวารญจ สลลฺกเขตฺวา นิปชฺชิตฺติ.

โส ปน เทวโล นิปชชมาโน อตตโน นิสินฺนฐานเณ อนิปชชิตฺวา ทวารมชเณ ติริยํ นิปชฺชิตฺติ.

นารโห รตตี นิกขมนฺโต ตสฺส ชฺฐาสฺ อุกกมิ.

“โก มํ อุกกมิตฺติ วุตฺเต, “อาจริย อหนฺติ อาห.

“กฺกุชฺฉิล อรณฺญโต อาคนฺตฺวา มม ชฺฐาสฺ อุกกมสฺสิตฺติ.

“อาจริย ตุมหากํ อิตฺถ นิปนฺนภาวํ น ชานามิ, ชมถ เมตฺติ วตฺวา, ตสฺส กนฺทนฺตสฺเสว, พหิ นิกฺขมิ.

อิตฺโร “อํ ปวิสฺสนฺโตปิ มํ อุกกเมยฺยาติ ปวิวตฺเตตฺวา ปาทฐฺฐานเณ สีสํ กตฺวา นิปชฺชิตฺติ.

นารโหปิ ปวิสฺสนฺโต “ปฐฺมมฺปาหํ อาจริเย อปรชฺฉมิ, อิทานิสฺส ปาทปสฺเสน ปวิสฺสสามิตฺติ จินฺเตตฺวา อาคจฺฉนฺโต คีวาย อุกกมิ.

“โก เอโสติ วุตฺเต, “อํ อาจริยาติ วตฺวา

“กฺกุชฺฉิล ปฐฺมํ ชฺฐาสฺ อุกกมิตฺวา อิทานิ คีวาย อุกกมสิ อภิสฺปิสฺสามิ ตนฺติ วุตฺเต

“อาจริย มยํ โทโส นตฺถิ, อํ ตุมหากํ เอวํ นิปนฺนภาวํ น ชานามิ,

‘ปฐฺมํปิ เม อปรารํ อตฺถิ, อิทานิ ปาทปสฺเสน ปวิสฺสสามิตฺติ ปวิญฺโฐมฺหิ, ชมถ เมตฺติ อาห.

[ดาบสทั้ง ๒ ต่างสาปกัน]

“กฺกุชฺฉิล อภิสฺปิสฺสามิ ตนฺติ.

“มา เอวํ อกริตฺถ อาจริยาติ.

โส ตสฺส วจฺนํ อนาถยิตฺวา

“สทฺสสรฺสี สดเตโซ

สุริโย ตมวิโนทโน

ปาโต อุทฺยนฺเต สุริเย

มฺุทฺธา เต ผลตุ สดตฺธาติ

ตํ อภิสฺปิเยว.

นารโห “อาจริย มยํ โทโส นตฺถิ. มม วทฺนตฺสฺเสว, ตุมเห อภิสฺปิตฺถ.

ยสฺส โทโส อตฺถิ, ตสฺส มฺุทฺธา ผลตุ, มา นิทฺโทสฺสสาติ วตฺวา

“สทฺสสรฺสี สดเตโซ

สุริโย ตมวิโนทโน

ปาโต อุทฺยนฺเต สุริเย

มฺุทฺธา เต ผลตุ สดตฺธาติ

อภิสฺปิ.

โส ปน มหฺานูภาโว อตีเต จตฺตาฬีส อนาคเต จตฺตาฬีสชาติ อสฺตีกฺกเป อนุสฺสรติ

ตสฺมา “กสฺส นุ โข อุปริ สาโป ปตีสสตีติ อุปฺชาเรนฺโต “อาจริยสฺสาตี ญฺตฺวา
ตสฺมี อนุกมฺปํ ปฏิจฺจ อิทธิพลฺลน อรุณฺคคฺคมนํ นิวาเรสิ.

[ประชาชนเดือดร้อนตลอดถึงพระราช]

นาคฺรา, อรุณฺ อณฺคคฺคจฺฉนฺเต, ราชนวารี คนฺตฺวา “เทว, ตฺยิ รชฺชํ กฺาเรนฺเต, อรุณฺ น อญฺจฺราตี” อรุณฺ โน อญฺจฺราเปหีตี กนฺทิสฺ.

ราชา อตฺตโน ภายกมฺมาทีนิ โอลเณนฺโต กิณฺจึ อญฺตตํ อทิสฺวา “กึ นุ โข กการณฺนตี จินฺเตตฺวา
“ปพฺพชิตานํ วิวาเทน ภาวิตพฺพนตี ปรีสงฺกมาโน “กจฺจึ อิมสฺมี นคเร ปพฺพชิตา อตฺถิติ ปุจฺฉิ.

“หิโย สยํ กุมฺภการสาลํ อาคตา อตฺถิ เทวตี วุตฺเต, ตํชนฺณญฺเวว ราชา อุกฺกาหิ ธาริยมานาหิ ตตฺถ คนฺตฺวา
นารทํ วนทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสินฺโน อาห

“กมฺนตา นปฺวตฺตนตี ชมฺพฺทีปสฺส นารท
เกน โลโก ตโมฏฺโต ตํ เม อุกฺขาหิ ปุจฺฉิโตตี.

นารท สพฺพํ ปวตฺตี อจฺจิกฺขิตฺวา “อิมินา กการณฺนาหํ อิมินา อภิสปีโต,
อถาหํ ‘มยหํ โทโส นตฺถิ ยสฺส โทโส อตฺถิ, ตสฺเสว อุปริ สาโป ปตฺตฺวตี วตฺวา อภิสปี.
อภิสปีตฺวา จ ปน ‘กสฺส นุ โข อุปริ สาโป ปตีสสตีติ อุปฺชาเรนฺโต ‘สุริยคฺคคฺคมนเวลาย อาจริยสฺส มุทฺธา สตฺตธา ผลิสฺสตีติ
ทิสฺวา เอตสฺมี อนุกมฺปํ ปฏิจฺจ อรุณฺสส อุกคนฺตํ น เหมตี.

“ถํ ปนสฺส ภาเน อนฺตราโย น ภาเวยยาตี.

“สเจ มํ ชมาเปยฺย, น ภาเวยยาตี.

“เตนหิ ชมาเปหีตี.

“เอโส มํ ชฆาสุ จ คีวาย จ อุกกมิ, นาหํ เอตํ กุญฺชภูฏิลํ ชมาเปมตี.

“ชมาเปหิ ภาเน, มา เอวํ กรีตี.

“น ชมาเปมตี, “มุทฺธา เต สตฺตธา ผลิสฺสตีติ วุตฺเตปิ, น ชมาเปสิเยว.

อถ นํ ราชา “น ตวํ อตฺตโน รุจฺจียา ชมาเปสฺสตีติ หตฺถปาทกฺุจฺฉิควาสฺ ตํ คาหาเปตฺวา นารทสฺส ปาทฺมุเล โอนมาเปสิ.

นารท “อญฺจฺเรหิ อาจริย, ชمامิ เตตี วตฺวา “มหาราช นายํ ยถาเมเนน ชมาเปตี, อวิทุเร เอโก สโร อตฺถิ,
ตตฺถ นํ สีเส มตฺติกาปิณฺฑํ กตฺวา คลปฺปมาเน อุกฺเก ฐฺปาเปหีตี อาห.

ราชา ตถา ภาเรสิ.

นารท เทวลํ อามนฺเตตฺวา “อาจริย, มยา อิทธิยา วิสสฺสญฺญาย, สุริยสนฺดาเป อญฺจฺรฺหนฺเต,
ตวํ อุกฺเก นิมุชฺชิตฺวา อญฺญเนน ฐฺาเนน อุตฺตริตฺวา คจฺฉเยยาสีตี อาห.

ตสส สุริยร้อสีหิ สมมุญฐมต้อโตว มตติกาปิณโฑ สตตธา ผลิ.

โส นิมุชชิตวา อญญเณน ฐาเนน ปลายิ.

[เวรไม่ระงับด้วยผูกเวร]

สตถา อิมั ฐมมเทสนั อหริตวา “ตทา ภิกขเว ราชา อานนโฑ อโหสิ, เทวโล ติสโส, นารโฑ อหเมว,
เอวั ตทาเปส ทุพพโจเยวาติ วตวา ติสสตะเถร้อ อามนเตตวา
“ติสส ภิกขุโน หิ ‘อสุเกนาห้ อุกกุญโฐ, อสุเกน ปหโฐ, อสุเกน ชีโต, อสุโก เม ภณห้ อหาสีติ จินเตนตสส,
เวรณนาม น วุปสมมติ. เอวั ปน อุนุปนยहनตเสว อุปสมมติติ วตวา อีมา คาถา อภาสิ

“อกโกจฉิ มั, อวริ มั,	อชินิ มั, อหาสิ เม’
เย จ ตั อุนุปนยहनติ,	เวร้ เตสั น สมมติ.
‘อกโกจฉิ มั, อวริ มั,	อชินิ มั, อหาสิ เม’
เย จ ตั นุปนยहनติ,	เวร้ เตสุปสมมติติ.

[แก้เอรธ]

ตตถ **อกโกจฉิตติ:** อกโกสิ.

อวริติ; ปหริ.

อชินิตติ: กุญฐกขี โอตารเณน วา วาทปปฏิวาเทน วา กรณุตตริยกรเณน วา มั อเชสิ.

อหาสิตติ: มม สนตกั วตถาที่สุ ยงกิลยจิเทว อวหริ.

เย จ ตนติ: เยเกจิ เทวา วา มนุสสา วา คหญฐา วา ปพพชิตา วา ตั ‘อกโกจฉิ มนติอาทิวตถุกั โกรธั
สกุญจจรั วिय นหธินา ปุติมจฉาที่นิ วिय จ กุสาที่หิ ปุนปุนั เวฐุนดา อุนุปนยहनติ, เตสั สกั อุนุปนนั เวร้ น สมมติ น อุปสมมติ.

เย จ ตั นุปนยहनตติ: อสติอมนสิการวเสน วา กम्मปจจเวกขณวเสน วา เย ตั อกโกสาทิวตถุกั โกรธั
“ตยาปิ โกจิ นิทโโส ปุริมภเว อุกกุญโฐ ภวิสสติ, ปหโฐ ภวิสสติ, กุญฐกขี โอตาระตวา ชีโต ภวิสสติ,
กสสจิ เต ปสยห กิลยจิ อจฉินนั ภวิสสติ;

ตสมา นิทโโส หุตวาปิ อกโกสาที่นิ ปาปุณาสีติ เอวั น อุนุปนยहनติ, เตสั ปมาเทน อุนุปนนัมปิ เวร้
อิมินา อุนุปนยهنเนน นิรินธโน วिय ชาตเวโท อุปสมมติติ.

เทสนาปริโยसाने สตสทสสภิกขุ โสตาปตติผลาที่นิ ปาปุณัสสุ.

ฐมมเทสนา มหาชนสส สาทถิกา อโหสิ.

ทุพพโจปิ สวโจ ชาโตติ.

๔. กาลียกขินิยา อุปุตติวตฤ.

“น ทิ เวเรน เวรานีติ อิมั ฌมมเทสนัน สตถา เขตวเน วิหรนโต อญญตรั วณมิตถิ อารพภ กเถสิ.

[มารดาหารรยาให้บุตร]

เอโวกิ ภิร กุญมพิกปุตุโต ปิตริ กาลกเต เขตเต จ ฆเร จ สพพกมมานิ อุตตนาเว กโรนโต มาตรั ปฏิกคิ.

อถสส มาตา “กุมาริกั เต ตาต อาเนสสามิตี อาห.

“อมม มา เอว วเทถ, อห ยาวซีว ตุมเห ปฏิกคิสามิตี.

“ตาต เขตเต จ ฆเร จ กิจจัน ตวเมว กโรสิ, เตน มยห จิตตสุขัน นาม น โหติ, อาเนสสามิ เตติ.

โส ปุนปุนัน ปฏิกคิปีตวาปี ตุนหิ อโหสิ.

สา เอกั กุลัน คนตุ์ เคหา นิกขมิ.

อถ นัน ปุตุโต “กตรกุลัน คจจถาติ ปุจจิตวา, “อสุกนนามาติ วุตเต, ตถถ คมนัน ปฏิกคิเตวา อุตตโน อภิรจันตุ์ กุลัน อาจิกขิ.

สา ตถถ คนตวา กุมาริกั วาเรตวา ทิวสั ววญญูปเตวา ตัน อาเนตวา ตสส ฆเร อกาสิ.

สา วณมา อโหสิ.

อถ นัน มาตา “ปุตุต ตวั อุตตโน รุจिया กุมาริกั อานาเปสิ. สา อิทานิ วณมา ซาตา. อุปุตตกถจ นาม กุลัน วินสสติ.

ปเวณิ น ฆญยติ. เตน อญญ เต กุมาริกั อาเนสสามิตี “เตน อลัน อมมาติ วุจจมานาปี ปุนปุนัน กเถสิ.

วณมิตถิ ตัน สุตวา “ปุตุตา นาม มาตาปีตุนัน วจัน อติกมิตุนัน สกโกนติ.

อิทานิ อญญ วิชายนี อิตถิ อาเนตวา มัน ทาสีโกเคน ญญชิสสติ ยนุนนาห สยเมเวกั กุมาริกั อาเนยยนติ จินเตตวา

เอกั กุลัน คนตวา ตสสถาย กุมาริกั วาเรตวา “กินนามเต อมม วเทสิตี เตหิ ปฏิกคิตตา

“อห วณมา. อุปุตตักัน กุลัน วินสสติ. ตุมหากัน ชีตา ปุตุต ปฏิกคิตวา กุญมพสส สามินิ ภวิสสติ. เทถ ตัน มยห สามิกสสาติ

ยาจิตวา สมปฏิจจาเปตวา อาเนตวา สามิกสส ฆเร อกาสิ.

อถสสา เอตทโหสิ “สจายัน ปุตุต วา ชีตรัน วา ลภิสสติ, อยเมว กุญมพสส สามินิ ภวิสสติ,

ยถา ทารกัน น ลภติ, ตถเอว นัน กาคัน วญญุตติ.

[เมียบลวงปรุงยาทำลายครรรค์เมียน้อย]

อถ นัน อาห “ยทา เต กุจฉियัน คพโก ปติญฐาติ, ตทา เม อาโรเจยยาสิตี.

สา “สาธูติ ปฏิสุตวา, คพเก ปติญฐิตเต, ตสสา อาโรเจสิ.

ตสสา ปน สาเยว นิจจัน ยาคุกตัตเต เทติ.

อถสสา ออาหารเนว สหธิ คพภปาตนเกสซุช อทาสี.

คพโภ ปติ.

หุติยมปิ คพภ ปติภูจฺจิตเต, ตสสา อารโจะสิ.

อิตรราปิ หุติยมปิ ตเถว ปาเตสิ.

อถ นํ ปฏฺวิสสทกฺกิตฺติโย ปุจฺฉิสฺสุ “กจฺจ เต สปัตตํ อนฺตรายํ กโรตฺติ.

สา ตมตฺถํ อารโจะตวา “อนฺรพาลे กสฺมา เอวมกาสี, อยํ ตว อีสฺสรียภเยน คพภปาตนเกสซุช โยเซตวา เทติ,
เตน เต คพโภ ปตติ, มา ปุณฺ เอวมกาสีตี วุตฺตา ตติยวาเร น กเถสิ.

อถสสา อิตรรา อุทฺรํ ทิสฺวา “กสฺมา มยฺหํ คพภสฺส ปติภูจฺจิตฺถาวํ น กเถสิตี วตฺวา,
“ตวํ มํ อานตฺวา เทว วาเร คพภํ ปาเตสิ กิมตฺถํ ตฺยหํ กเถมีตี วุตฺเต, “นฏฺฐาทานิมหิตี จินฺเตตฺวา
ตสสา ปมาทํ โอลเณตฺติ, ปริณเต คพภ, โอการฺสํ ลภิตฺวา เกสซุช โยเซตวา อทาสี.

คพโภ ปริณตตฺตา ปตติตุํ อสฺกโกณฺโต ติริยํ นิปชฺชติ.

ติพฺพา ขรา เวทนา อุปฺปชฺชติ.

ชีวิตสฺสยํ^๑ ปาปุณฺนิ.

สา “นาสิตมฺหิ ตยา, ตวเมว มํ อานตฺวา ตโย ทารเก นาเสสิ,
อิทานิ สยํปิ นสฺสามิ อิตฺทานิ จุตฺตา ยกฺขินี หุตฺวา ตว ทารเก ขาทิตฺตุํ สมตฺถา หุตฺวา นิพฺพตฺเตยฺยนฺติ ปตฺถนํ ฐฺเปตฺวา
กาลํ กตฺวา ตสฺมีเยว เคเห มชฺชารี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

อิตรราปิ สามิโก คเหตุวา “ตยา เม กุลฺลฺปะจฺเจเท กโธตฺติ กปฺปรชนฺนุกาที่หิ สฺุโปลิตํ โปเถสิ.

สา เตเนววาพาเรน กาลํ กตฺวา ตตเถว กุกฺกุฏี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

[ผลัดกันสังหารคนละชาติ ด้วยอำนาจผูกเวร]

น จิรสฺเสว กุกฺกุฏี อดฺฆทานิ วิชಾಯิ.

มชฺชารี อาคนฺตฺวา ตานิ ขาทิ.

หุติยมปิ ตติยมปิ ขาทิเยว.

กุกฺกุฏี “ตโย วาเร มม อดฺฆทานิ ขาทิตฺวา อิทานิ มํปิ ขาทิตฺตุกามาสิ, อิตฺทานิ จุตฺตา ตํ สปุตฺตํ ขาทิตฺตุํ ลเภยฺยนฺติ
ปตฺถนํ กตฺวา ตโต จุตฺตา ทิปินิ หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

อิตรราปิ มิตฺติ หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

ตสสา วิชาตวิชาตกาเล ทีปินี อาคนตวา ตโย วาเร ปุตตเก ขาทิ.

มีคิ มรณกาเล “อิมาย เม ติกขตตฺ ปุตตา ขาทิตา, อิทานิ มปี ขาทิสฺสตี, อิโตทานิ จุตตา เอตํ สปุตตํ ขาทิตุํ ลเภยยนฺตี ปตถนํ กตวา กาลํ กตวา ยกฺขินี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

ทีปินีปี ตโต จุตตา สาวตถิยํ กุลธิตา หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

สา วุฑฺฒิปปุตตา ทวารคาเม ปติกุลํ อคมาสี.

อปรภาเค ปุตตํ วิชาเย.

ยกฺขินี ตสสา ปิยสหายิกาวณฺเณน อาคนตวา “กุหิ เม สหายิกาตี ปุจฺฉิ.

“อนโตคฺพเก วิชาตาตี อาหํสุ.

สา ตํ สุตฺวา “ปุตตํ นุ โข วิชาตา อุททาหุ ธีตฺรํ, ปสฺสิสฺสามิ นนฺตี ปวิสิตฺวา ปสฺสนฺตี วิย ทารกํ คเหตุวา ขาทิตฺวา คตา.

หุตฺยิวาเรปี ตเถว ขาทิ.

ตติยวาระ อิตฺรา ครุคฺพภา^๑ หุตฺวา สามิกํ อามนฺเตตฺวา “สามิ

อิมสมิ ฐาเน เอกา ยกฺขินี มม เทว ปุตเต ขาทิตฺวา คตา, อิทานิ มม กุลเคหํ คนฺตวา วิชาเยสฺสามิตี กุลเคหํ คนฺตวา วิชาเย.

ตทา सा ยกฺขินี อุททวารํ คตา โหตี.

เวสฺสวณฺสสฺส ทิ ยกฺขินีโย วาเรน อนฺตตตโต สีสฺปรมฺปราย อุทกํ อาหฺรณฺตีโย จาตุมาสจฺเจยนปี ปณฺจมาสจฺเจยนปี มุจฺจนฺตี.

อปรา กิลนฺตกาเยา ซีวิตกฺขยปี ปาปุณฺนตี.

สา ปน อุททวารโต มุตตมตฺตาว เวเคน ตํ ชฺรํ คนฺตวา “กุหิ เม สหายิกาตี ปุจฺฉิ.

“กุหิ นํ ปสฺสิสฺสสฺสี, ตสสา อิมสมิ ฐาเน ชาตทารเก ยกฺขินี ขาทิติ, ตสฺมา กุลเคหํ คตาตี.

สา “ยตถ วา ตตถ วา คจฺฉตฺ, น เม มุจฺจิสฺสตีตี เวรเวคสมฺมุสฺสาหิตา นคราภิมุขี^๒ ปกฺขนฺทิ.

อิตฺราปี นามคฺคหฺมทิวเส ตํ ทารกํ นหาเปตฺวา นามํ กตฺวา “สามิ อิทานิ สกชฺรํ คจฺฉามาตี ปุตตํ อาทาย

สามิเกน สหฺวี วิหารมชฺมคเตน มคเคน คจฺฉนฺตี ปุตตํ สามิกสฺส ทตฺวา วิหารโปกฺขรณฺิยํ นหาตฺวา อุตฺตริตฺวา ปุตตํ คเหตุวา,

สามิเก นหายนฺเต, ปุตตํ ปายมานา ฐิตา ยกฺขินี อาคจฺฉนฺตี ทิสฺวา สยฺขานิตฺวา

“สามิ เวเคน เอหิ อโย สา ยกฺขินีตี อุจฺจาสทํ กตฺวา ยาว ตสฺสาคมนํ สณฺฐาตุํ อสฺกโกณฺตี นีวตฺติตฺวา

อนโตวิหาราภิมุขี^๓ ปกฺขนฺทิ.

---

๑ ม. ย. ครุการา.

๒ นคราภิมุขินีตี ยุตตฺตร.

๓ อนโตวิหาราภิมุขินีตี ยุตตฺตร.

[เวรไม่ระงับด้วยเวร แต่ระงับได้ด้วยไม่ผูกเวร]

ตสมิ สมเย สตถา ปริสมชฺเฒ ฌมฺมิ เทเสติ.

สา ปุตฺตํ ตถาคตสฺส ปาทปิฏฺฐเฐ นิปชฺชาเปตฺวา “ตุมหากํ มยา เอส ทินฺโน, ปุตฺตสฺส เม ชีวิตํ เทถาติ อาท.

ทวารโกฏฺฐเก อธิวตฺถ สุมฺนเทโว ยกฺขินิยา อนฺโต ปวิสิตฺตํ นาทาสี.

สตถา อานนฺทเถโร อามนฺเตตฺวา “คจฺฉานนฺท, ตํ ยกฺขินี ปกฺโกสชาติ อาท.

เถโร ตํ ปกฺโกสิ.

อิตรรา “อโย ภาเน อากจฺฉตีติ อาท.

สตถา “เอตฺ, มา สทฺทํ อกาสิตี วตฺวา ตํ อากนฺตฺวา ฐิตํ

“กสมฺมา เอวํ กโรสิ, สเจ ทิ ตุมเห มาทิสสฺส พุทฺธสฺส สมฺมุขีภาวํ นาคมิสฺสถ,

อหิณฺกุลานํ วิย เวรํ อจฺฉนฺทนนํ วิย กาโกพฺพานํ วิย จ กปฺปฏฺฐิติกํ โว เวรํ อภวิสฺส. กสมฺมา เวรปฏิเวโร กโรถ.

เวโร ทิ อเวเรน อุปสมฺมตี, โน เวเรนาติ วตฺวา อิมํ คาทมาท

“น ทิ เวเรน เวรานิ

สมฺมนฺตีธ กุทาจนํ.

อเวเรน จ สมฺมนฺตี

เอส ฌมฺโม สนนฺตโนติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ น ทิ เวเรนาติ: ยถา ทิ เขฬฺสังฆาณิกาทิสฺสจิมกฺขิตฺตฺถฐานํ เตเหว อสุจฺจิทิ โธวณฺโตปิ สฺสุทฺธํ นิคฺคณฺธํ กาทฺตํ สกโกติ, อถโย
ตํ ฐานํ ภิชฺชโยโส มตฺตตาย อสุทฺธตรณจฺ ทฺคฺคณฺธตรณจฺ โหติ;

เอวเมว อกโกสนตํ ปจฺจกโกสนโต ปหฺรณตํ ปฏิปฺปหฺรณโต เวเรน เวรํ วุสเมตฺตํ น สกโกติ, อถโย ภิชฺชโย ภิชฺชโย เวเรว กโรติ.

อติ เวรานิ นาม เวเรน กิสฺมิญฺจิปิ กाले น สมฺมนฺตี, อถโย วทณฺตเวย.

อเวเรน จ สมฺมนฺตีติ:

ยถา ปน ตานิ เขฬาทินิ อสุจฺจินิ วิปฺปสนฺเนน อุกฺกเณน โธวียมานานิ วินสฺสนตี, ตํ ฐานํ สฺสุทฺธํ โหติ นิคฺคณฺธํ;

เอวเมว อเวเรน ขนฺตีเมตฺตเฑทเณน โยนิโสมนสิกาเรณ ปจฺจเวกฺขเณน เวรานิ วุสเมตฺตตี ปฏิปฺปสฺสมณฺตตี อภาวํ คจฺฉนตี.

เอส ฌมฺโม สนนฺตโนติ:

เอส อเวเรน เวรวุสเมตฺตสงฺขาโต โปราณโก ฌมฺโม สพฺเพสํ พุทฺธปจฺเจกพุทฺธชฺชีมาสวานํ คตมคฺโคติ.

คธาปรีโยसाने सा यगฺขินี โสตาปตฺติมเล ปติฏฺฐตี.

สมฺปตฺตปริสายปิ เทสฺนา สาทฺถิกา อโหสิ.

[นางยักขินิรู้ฝนมากฝนน้อย]

สตถา ตํ อติถิ อาท “เอติสฺสา ทว ปุตฺตํ เทหิตี.

“ภายามิ ภนเตติ.

“มา ภายิ, นตถิ เต เอตํ นิสสาย ปริปนโถติ.

สา ปุตตํ ตสสา อทาสี.

สา ตํ คเหตุวา จุมพิตวา อาลึงคิตวา ปุน มาตเยว ทตวา โรทิตุํ อารภิ.

อถ นํ สตถา “กิเมตนติ ปุจฉิ.

“ภนเต อหํ ปุพเพ ยถา ตถา ชีวิตํ กปเปเนตีปี กุจฉิปูริ นาม นาลตถํ, อิทานิ กถํ ชีวิสสามิติ.

อถ นํ สตถา “มา จินตยิตี สมสสาเสตวา ตํ อิตถิ อาท

“อิมิ เนตวา อตตโน เคะ นิวาสาเปตวา อคคยาคุมตเตหิ ปฏิกุคคาหิติ.

สา ตํ เนตวา ปิฏฐิวเส ปติฏฐาเปตวา อคคยาคุมตเตหิ ปฏิกุคคิ.

ตสสา วิหิพหณกาลเ มุสลํ มุทํ ปหฺรนตํ วิย อุปุฏฐาติ.

สา สหายิกํ อามนเตตวา “อิมสมิ ฐาเน วสิตุํ น สกขิสสามิ, อณฺญตถ มํ ปติฏฐาเปหิติ วตวา

“มุสลสาลาเย อุกทจากรุญญํ อุกทเน นิมพโกเส สงการกุญฺเ ความทวาเรติ เอเตสุ ฐาเนสุ ปติฏฐาปีตานิ

“อิธ เม มุสลํ สีสํ ภินทนต์ วิย อุปุฏฐาติ, อิธ ทารกา อุกจฉิฏฐทกํ โอตารนติ, อิธ สุนขา นิปชชนติ,

อิธ ทารกา อสุจํ กโรนติ, อิธ กจวรํ ฉพฺเทนติ, อิธ ความทวารกา ลกขโยคคํ กโรนตีติ สพพานิ ตานิ ปฏิกุคปิ.

อถ นํ พหิตาเม วิวิตโตกาเส ปติฏฐาเปตวา ตตถ ตสสา อคคยาคุมตตาทินิ หริตวา ปฏิกุคคิ.

สา ยกขินิ เอวํ จินเตสิ “ออย เม สหายิกา อิทานิ พหุปการรา, หนทาหํ กิลฺลิจิ ปฏิกุณฺณํ กโรมีติ

“อิมสมิ สํวจฺเเร สุพฺพุฏฐิกา ภวิสสติ, ถลฏฐาเน สสสํ กโรหิ,

อิมสมิ สํวจฺเเร พุพฺพุฏฐิกา ภวิสสติ, นินฺนฏฐาเนเยว สสสํ กโรหิติ สหายิกาย อารโจะสิ.

เสสขเนหิ กตสสสํ อติอุทเก^๑ วา อนฺทเกน^๒ วา นสสติ.

ตสสา สสสํ อติวิย สมปชชติ.

[นางยักษิณีนีเริ่มตั้งสลาภกัทร]

อถ นํ “อมม ตยา กตํ สสสํ เนว อจฺจาทเกน นสสติ น อนฺทเกน^๒ นสสติ, สุพฺพุฏฐิทุพฺพุฏฐิภาวํ ญตวา กम्मํ กโรสิ,

กึ นุ โข เอตนติ ปุจฉิสฺสุ.

---

๑ อจฺจาทเกนาติ ยุตตตรํ.

๒ อนฺทเกนาติ ยุตตตรํ.

“อมหากัม สหายิกา ยกขินิ สุพพภูฏิตุพพภูฏิตาวั อาจิกขติ, มยํ ตสสา วจเนน ถลนินนเนสสุ สสสานิ กโรม,
เตน โน สสสํ สมปะชติ, กิ น ปสสถ นิพพชํ อมหากัม เคหโต ยาคุกตตาทินิ หริยมานานิ, ตานิ เอติสสา หริยนฺติ,
ตุมเหปี เอติสสา อคฺคยาคุตตาทินิ หรถ, ตุมหากมปี กมมนเต โอลเกสสตีติ.

อถสสา สกลนครวาสีโน สกการํ กรีสสุ.

สาปี ตโต ปฏฐาย สพเพสํ กมมนเต โอลเกนตี ลากคคปุตตาทา อโหสิ มหาปริวารา.

สา อปรภาเค อฏฐ สลากภตตานิ ปฏฐเปสิ.

ตานิ ยาวชชกาลา ทิยนฺติเยว.

อิทํ กาลียกขินิยา อุปุตติวตถุ.

---

๕. โกสมพิทกตถุ.

“ปเร จ น วิชานนตติ อิมं ฌมมเทสนं สตถา เซตวเน วิหรนโต โกสมพิเก ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

[พระวินัยตรงกับพระธรรมกถิกะถกเถียงกันเรื่องวินัย]

โกสมพิยํ ทิ ใสสิตารามे प्लजस्तप्लजस्तप्रिवारा तेव भिक्षु विहरिस्सु विनयर ज ฌมมกถิกो ज.

เตสุ ฌมมกถิกो एकत्वस्सं สรีรวลลขं กตวา อุทกโกภุสสุเก อาจมนอุทกवासเสส ภาชเน ฐเปตวา นิภขมิ.

ปจจา วินयरโร ตตถ ปวิภูสฺสु ตํ อุทกํ ทิสวา นิภขमितวา อิตริ ปุจฉิ “आवुसो तया उतकं ฐपित्तु.

“आम आवुसोति.

“กั ปเนตถ อาปตติภาवं न चानासि.

“आम न चानामि.

“โหतावुโส, ऐतद् आपत्ति.

“เตนहि पृष्ठिकरिससामी नन्दि

“सजे पन ते आवुसो असलजिज्ज असदिया कत्, नत्थि आपत्ति.

โส तससा आपत्तिया अनापत्तिणि ोहो.

วินयरโรปิ อตตโน นิสสิตกานํ “อัย ฌมมกถิกो आपत्ति आप्थชमानोปิ न चानาसि आरोजे.

เต तसส นิสสิตเก ทิสวา “ตุมหากํ อุปชฌायो आपत्ति आप्थชชิตวาปิ आपत्तिภาवं न चानासि อาหंसु.

เต คนตวา อตตโน อุปชฌายสส आरोजे.

โส เอวมาห “อัย วินयरโร ปุพเพ “อนापत्ति वदवा इतानि ‘आपत्ति वत्ति, मुसवाति ऐसो.

เต คนตวา “ตุมหากํ อุปชฌायो मुसवाति गथंसु.

เต เอวํ अलुण्णुणु गलहि वत्थंसु.

ตโต วินयरโร ओकासं लभित्वा ฌมมกถิกสส आपत्तिया अत्थสเน उक्थेपनियग्मं ओकालि.

ตโต पृष्ठाय तेसं पज्जयथायกา उपपृष्ठากापि तेव गोष्ठुसा ओहे.

โอवाทปฏิกคาคาภิกขาณียปิ อารกขเทวตาปิ तासं सन्तिष्ठुสมग्गत्ता आकासुत्थเทวตาปิ ยาว พรหมโลกापि सप्पे पुणुชचना तेव पक्षा ओहे.

ยาว อภิภูฏภวณา ปน เอกนินนาท โกลาหล อคมาสิ.

[พระศาสดาตรัสสอนให้สามัคคีกัน]

อเถโก ภิกขุ ตถาคตฺ ออุปสงกมิตวา

อุกฺเขปกานํ “ธมฺมิเกเนวายํ กมฺเมน อุกฺขิตโตติ ลพฺธิ

อุกฺขิตตานาวุตตกานํ “อธมฺมิเกน กมฺเมน อุกฺขิตโตติ ลพฺธิ

อุกฺเขปกเทหิ วาริยมานานปี จ เตสํ ตํ อนุปริวารेतวา วิจรณภาวํ อาโรเจสิ.

ภควา “สมคฺคา กิร โทหนตฺตติ เทว วาเร เปเสตวา “น อิจฺฉนฺติ ฆนฺเต สมคฺคา ภวิตฺตฺตติ สุตวา

ตติยวาเร “ภินฺโน ภิกฺขุสงฺฆเ ภินฺโน ภิกฺขุสงฺฆเติ สุตวา

เตสํ สนฺตํ คณฺตวา อุกฺเขปกานํ อุกฺเขปกเน อิตเรสญจ อาปตฺตติยา อทสฺสเน อาทินวํ กเถตวา

ปฺน เตสํ ตตฺถเว เอกสิมายํ อโปสธาทีนํ อนุชานิตวา

ภตฺตคฺคาทีสุ ฆนฺตชนชาตานํ “อาสนนฺตริกาย นิสีทิตพฺพนฺติ ภตฺตคฺเค วตฺตํ ปญญาเปตวา

“อิทานปี ฆนฺตชนชาตา วิหรนฺตติ สุตวา

ตตถ คณฺตวา “อลํ ภิกฺขเว มา ฆนฺตชนนฺตอิทานปี วตฺวา

“ภิกฺขเว ฆนฺตชนกลหวิคฺคหวิวาทา นามเต อนตฺถการกา กลหํ นิสฺสาย ทิ ลมฺภิกกาปี สกฺกณิกา หตฺถินาคํ ชีวิตกฺขยํ ปาเปสฺสีติ ลมฺภิกชาตํ กเถตวา

“ภิกฺขเว สมคฺคา โทหน มา วิวทล วิวาทํ นิสฺสาย ทิ อนเนกสทฺสวณฺณกาปี ชีวิตกฺขยํ ปตฺตตติ วณฺณกชาตํ กเถสิ.

[ตรัสสอนเท่าไรก็ไม่เชื่อ]

เอวปี เตสุ วจัน อนาทิยนเตสุ,

อญฺญตฺเรน ธมฺมวาทีนา ตถาคตฺตสฺส วิหเส อนิจฺฉนฺเตน “อาคเมตฺ ฆนฺเต ภควา ธมฺมสฺสามิ,

อปโปสสุโก ฆนฺเต ภควา ทิภูฏธมฺมสุขวิหารํ อนุยฺตโต วิหฺรตุ,

มยเมเตน ฆนฺตชนน กเลหน วิคฺคเหน วิวาเทน ปญญาอิสฺสามาตี^๑ วุตเต,

“ภูตฺพุพฺพํ ภิกฺขเว พาราณสียํ พฺรหฺมทตฺโต นาม กาสีราชา อโหสีตี^๒

พฺรหฺมทตฺเตน ทีฆิตฺตสฺส โภสฺสรณฺโณ รุชฺชํ อจฺฉินฺทิตวา อญฺญาตฺกเวเสน วสนฺตสฺส มาริตภาวญฺเจว

ทีฆาวุกฺมาเรน อตฺตโน ชีวเต ทินฺเน ตโต ปญฺญาเย เตสํ สมคฺคภาวญฺจ กเถตวา

“เตสํ ทิ นาม ภิกฺขเว ราชนํ อาทินนทณฺฑานํ อาทินนสฺตถานํ เอวรूपํ ขนฺติโสฺรจฺจํ ภวิสฺสติ

อิธ โข ตํ ภิกฺขเว โสภเถ, ยํ ตุมฺहे เอวํ สวากฺขาเต ธมฺมวินเย ปพฺพชิตา สมานา ขมา จ ภเวยยาถ โสฺรตา^๓ จาติ

โหวทิตฺวาปี เนว เต สมคฺเค กาทุํ อสกฺขิ.

๑ วิ. มหา. ๕/๓๒๑, ๓๒๒, ๓๓๕.

๒ วิ. มหา. ๕/๓๒๒.

๓ วิ. มหา. ๕/๓๓๔-๓๓๕.

[พระศาสดาทรงระอา จึงเสด็จหนีไปจำพรรษาอยู่ป่ารกชัฏวัน]

โส ตาย อากิณณวิหารตาย อุกกณฐิตโต “อหัง โข อิทานิ อากิณโณ ทุกขัง วิหรามิ, อิเม จ ภิกขุ มม วจันนํ น กโรนติ,
ยณฺณุนาหํ เอโก คณฺมहा วูปกฺกฐโร วิหเรยฺยนติ จินฺเตตฺวา โกสมพิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา อนปฺโลเกตฺวา ภิกขุสงฺฆํ
เอกโกว อตฺตโน ปตฺตจิวรมาทาย พาลกโลณการามํ คนฺตฺวา ตตถ ภคฺตฺเถรสฺส เอกจาริกวตฺตํ กเถตฺวา
ปาจันนํสมิททาเย ตินฺณํ กุลปฺตฺตานํ สามคฺคีรสาณิสฺสํ กเถตฺวา เยน ปารีเลยฺยํ ททวสฺริ.

[พวกอุบาสกทรงมานภิกษุ]

ตฺตร สุทฺถิ ภควา ปารีเลยฺยํ อุนิสฺสาย รกฺขิตฺวานสฺนเต ภาทฺทสาลมูเล ปารีเลยฺยเกน หตฺถินา อุกฺกฐิยมาโน
ผาสฺกํ วสฺสวาสํ วสฺสิ.

โกสมพิวาสีโนปิ โข อุนิสฺสกา วิหารํ คนฺตฺวา สตถารํ อปฺสสนฺตา “กฺุหิ ภาเน สตถาติ ปุจฺฉิสฺสุ.

เต ภิกขุ อาหํสุ “ปารีเลยฺยกฺวนสฺนทํ คโตติ.

“กึการณา ภาเนเตติ.

“อมฺเห สมนฺคเค กาทุํ วายมิ, มยํ ปน น สมนฺคคา อหฺมฺหาติ.

“ภาเน ตุมฺเห สตถุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา, ตสฺมี สามคฺคี กโรนฺเตปิ, สมนฺคคา น อหฺวตฺถาติ.

“เอวมาวฺโสติ.

มนฺุสฺสา “อิเม สตถุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา, ตสฺมี สามคฺคี กโรนฺเตปิ, สมนฺคคา น ชาตา.

มยํ อิเม นิสฺสาย สตถารํ ทฺวํจฺจํ น ลภิมฺหา, อิเมสํ เนว อาสนํ ทสฺสาม, น อภิวาทนาทีนํ กริสฺสามาติ
ตโต ปญฺญาย เตสํ สามิจิมตฺตกํปิ น กริสฺสุ.

เต อปฺปาหารตาย สฺสสฺमानา กติปาเหเนว อฺชุกา หุตฺวา อญฺญมญฺญํ อจฺจยํ เทเสตฺวา ขมาเปตฺวา

“อุนิสฺสกา มยํ สมนฺคคา ชาตา, ตุมฺहेปิ โน ปุริมสฺทิสฺสา โหถาติ อาหํสุ.

“ขมาปิโต ปน โว ภาเน สตถาติ.

“น ขมาปิโต อาวฺโสติ.

“เตนหิ สตถารํ ขมาเปเล, สตถุ ขมาปิตกาเล มยํปิ ตุมฺหากํ ปุริมสฺทิสฺสา ภาวิสฺสามาติ.

เต อนฺโตวสฺสภาเวน สตถุ สนฺติกํ คนฺตุํ อวิสฺหนตา ทุกฺเขน ตํ อนฺโตวสฺสํ วิตฺตินาเมสฺสุ.

[ช้างปารีเลยยกะอุปัฏฐากพระศาสดา]

สฺตถา ปน เตน หตฺถินา อุกฺกฐิยมาโน สฺขํ วสฺสิ.

โสปี คณฺเ ปหาย ผาสฺวิหารตฺถาย ตํ วนสฺนทํ ปาวิสฺสิ.

“ยถาห?

“อหฺ โข^๑ อากิณฺโณ วิหรามิ หตฺถิหิ หตฺถินิหิ หตฺถิกลภะหิ^๒ หตฺถิจฉาเปหิ, ฉินฺนคฺคานิ เจว ตินฺมานิ ชาทามิ,
โอมคฺโคภคฺคณฺจ เม สาขาภงฺคํ ชาทนต์, อาวิลานิ จ ปานีนยานิ ปิวามิ,
โอมคาหนตฺสส^๓ เม อุตฺตติณฺณสฺส หตฺถินิโย กายํ อุปนฺนํสนฺติโย คจฺจนฺติ,^๔
ยณฺนุนาหํ เอโก คณฺมมหา วุปกฺกุโร วุทฺถุวิเรยยนฺติ.

อลฺลโ ส หตฺถินาโค ยฺธา อปกฺกมฺม, เยน ปารีเลยยกํ รกฺขิตฺวานสฺสเนทฺ ภาทฺทสาลมฺลํ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา จ ปน ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา โอลฺลเกนฺโต อณฺญํ กิณฺจิทฺวา ภาทฺทสาลมฺลํ ปาเทน ปหฺรณฺโต
ตจฺเจตฺวา โสณฺชาย สาขํ คเหตุวา สมฺมชฺชิตฺ.

ตโต ปฏฺฐาย โสณฺชาย ฆมฺมํ คเหตุวา ปานีนํ ปรีโฆชนีนํ อุปฺภูตฺตํ, อุณฺโหนฺทเกน อตฺถ สติ, อุณฺโหนฺทกํ ปฏฺฐิตฺวา.

กถ?

หตฺถเณ กฏฺฐานิ ฆสฺสิตฺวา อคฺคํ สมฺปาเทติ, ตํ ทารุณิ ปกฺขิปนฺโต ชาเลตฺวา ตตฺถ ปาสาณํ ปจิตฺวา
ทารุณฺชเณ ปวฺภูตฺตวา ปรีจฉินฺนํชฺชิตฺวา ฆทฺทโกสฺสณฺชิตฺวา ชิปฺติ ตโต หตฺถํ โอมตาเรตฺวา อุทกฺสส ตตฺถภาวํ ชาเนตฺวา
คณฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺ.

สตฺถา “อุทกํ เต ตาปีตํ ปารีเลยยกาติ วตฺวา ตตฺถ คณฺตฺวา นหายติ.

อลฺลสฺส นานาวิธานิ ผลานิ อาหริตฺวา เทติ.

ยथा ปน สตฺถา คามํ ปิณฺชทาย ปวิสฺติ, ตथा สตฺถุ ปตฺตจิวฺรมาทาย กุมฺภํ ปตฺติฏฺฐาเปตฺวา สตฺถารา สหฺธิเยว คจฺจติ.

สตฺถา คามฺปจาร์ ปตฺวา “ปารีเลยยก อิตฺ ปฏฺฐาย ตยา คณฺตํ สกฺกา, อาหฺร เม ปตฺตจิวฺรนฺติ อาหฺราเปตฺวา
คามํ ปิณฺชทาย ปวิสฺติ.

โสปี ยาว สตฺถุ นิกฺขมฺนา ตตฺถเอว ฐตฺตวา สตฺถุ อากมฺนกาเล ปจฺจคฺคมนํ กตฺวา ปุริมฺนเยเนว ปตฺตจิวฺรํ คเหตุวา
วสนฺนุฏฺฐาเน โอมตาเรตฺวา วตฺตํ ทสฺเสตฺวา สาชาย วิชฺติ.

รตฺถิ วาลมิกฺปรีปนฺณนิวารณฺตํ มหนฺตํ ทณฺฑํ โสณฺชาย คเหตุวา
“สตฺถารํ รกฺขิสฺสามิตฺติ ยาว อรฺกฺคคฺคมนา วนฺสณฺชสฺส อนฺตรนฺตเร วิจฺรติ.

ตโต ปฏฺฐายเยว กิร โส วนฺสเนทฺ รกฺขิตฺวานสฺสเนทฺ นาม ชาโต.

อรฺกฺคณฺ อุกฺคเต, มุโขทกทานํ อาที กตฺวา เตเนว อุปาเยน สพฺพวตฺตานิ กโรติ.

---

๑ ปาลียมฺปน อหฺ โข เอตาหิ อากิณฺโณติ ทิสฺสติ.

๒ ย. หตฺถิกฺภเภาหิ.

๓ ตตฺถเอว โอมคาหา จ เมติ.

๔ อิตฺ ปรี อากิณฺโณ ทุกฺขํ น ผาสฺสุ วิหรามิ. ยณฺนุนาหนฺติ.

[วามรถายรวงน้ำผึ้ง]

อเถโก มกโกฏฐ ตํ ทตถิ อุกุฏฐาย สมภูฏฐาย ตถาคตตสส อภิสมาจาริกํ กโรนตํ ทิสฺวา “อหํปิ กิลยจิเทว กริสฺสามีติ วิจฺรณโต
เอกทิวสํ นิम्मกฺขิกํ ทนฺทกมรฺภูฏฐํ ทิสฺวา ทนฺทกํ ภณฺชิตฺวา ทนฺทกเณว สทฺธิ มรฺภูฏฐํ สตถุ สนฺติกํ หริตฺวา
กทลิตตตํ ฉินฺทิตฺวา ตตถ ฐฺเปตฺวา อทาสี.

สตถา คณฺหิ.

มกโกฏฐ “กริสฺสตี นุ โข ปรีโณคํ น กริสฺสตีติ โอลเณนโต คเหตุวา นิสฺสินํ ทิสฺวา “กึ นุ โขติ จินฺเตตฺวา
ทนฺทกโกฏฐิ คเหตุวา ปรีวตเตตฺวา อุปฺชาเรนโต อนฺทกานิ ทิสฺวา ตานิ สณฺนิกํ อปนฺเตตฺวา ปุณ อทาสี.

สตถา ปรีโณคมาสิ.

โส ตฺถุฏฐมานโส ตํ ตํ สาขํ คเหตุวา นจฺจนโต อุกุฏฐาสี.

อถสส คหิตสาขาปิ อุกกนฺตสาขาปิ ภิชฺชิ.

โส เอกสมฺมึ ขาณฺมตถเก ปตฺติตฺวา นิพพิทฺธคตโต ปสนฺเนเนว จิตฺเตน กาลํ กตฺวา ตาวตีสฺวาเน ตีสโยชนิกเก กนกวิมานเน นิพพตฺติ
อจฺฉราสทสฺสปรีวาโร อโหสิ.

[พญาช้างสังเกตตวัตรพระอานนท์]

ตถาคตตสส ตตถ ทตถินาเคน อุปฺภูฏฐิยานสส วสนภาโว สกถมพฺพุตีเป ปากโกฏฐ อโหสิ.

สาวตถีนครโต “อนาถปิณฺชโก วิสาชา มหาอุปาสิกาทิ เอวมาทีนิ มหากุลานิ อานนฺทเถรสส สาสนํ ปหิณฺสีสุ
“สตถารํ โน ภนฺเต ทสเสถาติ.

ทิสฺวาสิโนปิ ปญจสตา ภิกฺขุ วุตถวสสา อานนฺทเถเร อุปสงฺกมิตฺวา “จิสฺสุตา โน อาวุโส อานนฺท ภควโต สมฺมุขา ธมฺมิกถา,
สาธุ มยฺ आवุโส อานนฺท ลเภยยาม ภควโต สมฺมุขา ธมฺมิกถํ สวณายาติ ยาจิสฺสุ.

เถโร เต ภิกฺขุ อาทาย ตตถ คณฺทวา “เตมาสํ เอกวิหาริโน ตถาคตสส สนฺติกํ เอตตเกหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ อุปสงฺกมิตฺุ อยุตฺตุนฺติ
จินฺเตตฺวา เต ภิกฺขุ พหิ ฐฺเปตฺวา เอกโกว สตถารํ อุปสงฺกมิ.

ปารีเลยโยคํ ตํ ทิสฺวา ทนฺทกํ อาทาย ปกฺขนฺทิ.

สตถา โอลเณตฺวา “อเปหิ ปารีเลยโยค, มา นิวารยิ พุทฺธูปฺภูฏฐาโก เอโสติ อาท.

โส ตตถเวว ทนฺทํ ฉทฺเตตฺวา ปตตจิวรปฏิกคฺคหณฺ อปุจฺฉิ.

เถโร นาทาสี.

นาโค “สเจ อุกคฺคหิตวตโต ภวิสฺสตี, สตถุ นิสฺสินปาสาณผลเก อตฺตโน ปรีกฺขารํ น ฐฺเปสฺสตีติ จินฺเตสิ.

เถโร ปตตจิวรํ ภูมียํ ฐฺเปสิ.

[ไม่ได้สหายที่มีปัญญา เทียวไปผู้เดียวประเสริฐกว่า]

วตตสมปนนา หิ ครุณฺ อสเน วา สยเน วา อตตโน ปริกขารํ น ฐฺเปนติ.

โส ตํ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺโต อโหสิ.

เถโร สตถารํ วนทิตฺวา เอกมนตํ นิสีทิ.

สตถา “อานนฺท เอกโกว อาคโธสีติ ปุจฺฉิตฺวา ปณฺจสฺเตหิ ภิกฺขุหิ สหฺธี อาคตถาวํ สุตฺวา

“กุหิ ปน เตติ วตฺวา, “ตุมหากํ จิตฺตํ อชานนฺโต พหิ ฐฺเปตฺวา อาคโธมฺหิติ วุตฺเต, “ปกฺโกสาหิ เตติ อาท.

เถโร ตถา อภาสิ.

เต ภิกฺขุ อาคนฺตฺวา สตถารํ วนทิตฺวา เอกมนตํ นิสีทิสฺสุ.

สตถา เตหิ สหฺธี ปฐฺนินฺถารํ กตฺวา,

เตหิ ภิกฺขุหิ “ภนฺเต ภควา พุทฺธสุขุมฺมาโล เจว ชตฺตยสุขุมฺมาโล จ,

ตุมเหหิ เตมาสํ เอกเกหิ ติฏฺฐนฺเตหิ นิสีทฺนเตหิ จ ทุกฺกํ กตํ, วตตปฐฺนินฺถการโกปิ มุโขทกทายโกปิ นาโหสิ มณฺเฑติ วุตฺเต,

“ภิกฺขเว ปาโรลยฺยภทฺตนินา มม สพฺพกิจฺจานิ กตานิ, เอวรูปํ หิ สหายกํ ลภนฺเตน เอกโต วสิตุํ ยุตฺตํ,

อลภนฺตสฺส เอกจาริกภาโว เสยฺโยติ วตฺวา อีมา นาควคฺเค ติสฺโส คธาโย อภาสิ

“สเจ ลภเถ นิปกํ สหายํ

สหฺธีจฺรํ สาธฺวิหริ ชีริ

อภิกฺขุยฺย สพฺพานิ ปริสฺสยานิ

จเรยฺย เตนตฺตมฺโน สตีมา.

โน เจ ลภเถ นิปกํ สหายํ

สหฺธีจฺรํ สาธฺวิหริ ชีริ

ราชาว รมฺมํ วิชิตํ ปหาย

เอโก จเร มาตงฺครณฺเญว นาโค.

เอกสฺส จริตํ เสยฺโย

นตฺถิ พาลे สหายตา

เอโก จเร น จ ปาปานิ กยิรา

อฺปโปสฺสูกโก มาตงฺครณฺเญว นาโคติ.

คธาปรีโยसाने ปณฺจสฺตาปี เต ภิกฺขุ อรหฺตเต ปติฏฺฐหฺนฺติ.

อานนฺทเถโร อนาถปิณฺฑิกาทิหิ เปสฺติ สาสนํ อารโจะตฺวา

“ภนฺเต อนาถปิณฺฑิกปมฺขา ปณฺจ อริยฺสาวโกภฺนฺนํ ตุมหากํ อาคมนํ ปจฺจาสิสฺนตฺตี อาท.

สตถา “เตนหิ คณฺหาหิ ปตฺตจิวฺรณฺติ ปตฺตจิวฺริ คาทาเปตฺวา นิกฺขมิ.

นาโค คนฺตฺวา มคฺเค ติริยํ อฏฺฐาสิ.

ภิกขุ ตั ทิสวา ภควนตํ ปุจฉิสฺสุ “กั กโรติ ภนเตติ.

“ตุมหากั ภิกขเว ภิกขุ ทาทุ ปจจาสิสฺสติ, ทีฆรตตํ โข ปนายํ มยหํ อูปการโก,
นาสส จิตตํ โกเปตฺตุ วฏฺฐติ, นินตตถ ภิกขเวติ.

สตถา ภิกขุ คเหตุวา นินตติ.

หตถิปิ วนสนฺนํ ปริสิตวา ปนสกทลิลลาทีนิ นานาผลานิ สํหริตวา ราสี กตวา ปุนทิวเส ภิกขุณํ อทาสี.

ปณฺจสตา ภิกขุ สพฺพานิ เขเปตฺตุ นาสกขีสุ.

ภตตกิจฺจปริโยสาเน สตถา ปตตจิวริ คเหตุวา นิภขมิ.

นาโค ภิกขุณํ อนตรนตเรน คนตวา สตถุ ปุโรโต ติริยํ อฏฺฐาสี.

ภิกขุ ตั ทิสวา ภควนตํ ปุจฉิสฺสุ “กั กโรติ ภนเตติ.

“อัย ภิกขเว ตุมเห เปเสตวา มํ นินตเตตตีติ.

“เอวํ ภนเตติ.

“อาม ภิกขเวติ.

[ข้างท่ากาะไปเกิดเป็นเทพบุตร]

อถ นํ สตถา “ปาริเลยยก อิทํ มม อนินตตคมนํ, ตว อิมินา อตตภาเวน ฆานํ วา วิปสฺสนํ วา มคฺคผลํ วา นตถิ,
ติฏฺฐตุ ตวณฺติ อาห.

ตํ สุตวา นาโค มุเข โสณฺนํ ปกฺขิปิตวา โรทนโต ปจฺจโต ปจฺจโต อคมาสี.

โส ทิ สตถารํ นินตเตตฺตุ ลภนโต เตเนว นียาเมน ยาวซีวํ ปฏฺิขคฺเคยย.

สตถา ปน ตํ คามุปจาร์ ปตวา “ปาริเลยยก อีโต ปฏฺฐาย ตว อญฺมิ, มนุสฺสาวาโส สปริปนฺโน, ติฏฺฐตุ ตวณฺติ อาห.

โส โรทมาโน ตตถ ฐตวา, สตถริ จกฺขุปลํ วิชฺชนเต, หทเยน ผลิเตน กาลํ กตวา
สตถริ ปสาเทน ตาวตีสฺสวเน ตีสโยชนิกे กนกวิมานे อจฺจราสทสฺสมชฺเฒे นินพตติ.

“ปาริเลยยกเทวปฺตโตเตววสฺส นามํ อโหสิ.

สตถापि अनुपुपฺเพน เซตวณํ อคมาสี.

[ภิกษุชาวเมืองโกสัมพิทูลขอมาพระศาสดา]

โกสมพิทา ภิกขุ “สตถา กิร สวตถึ อาคโตติ สุตวา สตถารํ ขมาเปตฺตุ ตตถ อคมฺสุ.

โกสสรราชา “เต กิร โสสมพิทา ภณทนาการกา ภิกขุ อากจฉนตตี สุตวา สตถารุ ออุปสงกมิตวา
“อหิ ภนเต เตสึ มม วิชิตุ ปวิสิตุ น ทสสามิติ อาห.

“มหาราช สีลวนตา เต ภิกขุ, เกวลั อญญมญญู วิวาเทน มม วจัน น คนหีสู,
อิทานิ มั ขมาเปตุ อากจฉนติ, อากจฉนตุ มหาราชาติ.

อนาถปิณฑโกปิ “ภนเต อหิ เตสึ วิหารุ ปวิสิตุ น ทสสามิติ วตวา ตเถว ภควตา ปฏิกขิตโต ตุนหิ อโหสิ.

สาวตถิยั ออุปุตตานัน ปน เตสึ ภควา เอกมุนเต วิวิตตุ การาเปตวา เสนาสนัน ทาเปสิ.

อญญे ภิกขุ เตหิ สทธิ เนว เอกโต นิสินฺหนติ น ติฏฐนฺติ.

อากตาคตา สตถารุ ปุจฉนติ “กตเม เต ภนเต ภณทนาการกา โสสมพิทา ภิกขุติ.

สตถา “เอเตติ ทสเสติ.

เต “เอเต กิร เต, เอเต กิร เตติ อากตาคเตหิ อองคฺลียา ทสสิยมานา ลขชาย สีสิ อุกขิปิตุ อสภโกณฑา
ภควโต ปาทมูลเ นุปชชิตวา ภควนตุ ขมาเปสุ.

สตถา “ภาริยั โว ภิกขเว กตฺ, ตุมहे นาม มาทิสสฺส พุทฺธสฺส สนฺติเก ปพฺพชิตวาปิ, มยิ สามคฺคิ กโรนฺเต, มม วจัน น กริตถ,
โปรานกปณฺชิตาปิ วชมปุตตานัน มาตาปิตูนัน โอวาทํ สุตวา เตสึ ชีวิตา โวโรปียมาเนสุปิ ตํ อนตฺติกมิตวา
ปจฉา ทวีสุ ฐฏฺฐสุ รชฺชํ การยีสฺสูติ วตวา ปุนเทว ทีฆาวุกุมารชาตกํ กเถตวา
“เอวํ ภิกขเว ทีฆาวุกุมารุ, มาตาปิตุสุ ชีวิตา โวโรปียมาเนสุปิ, เตสึ โอวาทํ อนตฺติกมิตวา ปจฉา พรหมทตฺตสฺส ชีตรํ ลภิตวา
ทวีสุ กาสีโกสสรฐฏฺฐสุ รชฺชํ การสิ, ตุมहेหิ ปน มม วจัน อภิโรนฺเตหิ ภาริยั กตฺนฺติ วตวา อิมํ คาลมาห

“ปเร จ น วิชานนฺติ   ‘มยเมตถ ยมาม เส
เย จ ตตถ วิชานนฺติ   ตโต สมมฺนติ เมธคาคติ.

[แก้อรธ]

ตตถ ปเรติ: ปณฺชิตเต ฐฺฐเปตวา ตโต อญญे ภณทนาการกา ปเร นาม.

เต ตตถ สงฆมชฺเช โกลาหลํ กโรนฺตา “มยํ ยมาม เส อูปรมาม นสฺสาม สสตุ สมิปํ มจฺจุสนฺติกํ คจฉามาติ น วิชานนฺติ.

เย จ ตตถ วิชานนฺตฺติ; เย ตตถ ปณฺชิตตา “มยํ มจฺจุสมิปํ คจฉามาติ วิชานนฺติ.

ตโต สมมฺนติ เมธคาคติ: เอวํ ทิ เต ชานนฺตา โยนิโสมนสิการุ อูปปาเทตวา เมธคานัน กลหานัน วุปสมาย ปฏิปชฺชนฺติ,
อถ เตสึ ตาย ปฏิปตฺติยา เต เมธคา สมมฺนติ.

อถวา ปเร จาคติ:

ปุพฺเพ มया “มา ภิกขเว ภณทนนฺติอาทินิ วตวา โอวาทียมานาปิ มม โอวาทสฺส อปฺปฏิคฺคหณฺเนน อมามกา ปเร นาม

“มยํ ฉนฺทาทิวเสน มิฉฉาคาหํ คเหตุวา เอตถ สงฆมชฺเช ยมามเส ภณทนนฺทินัน วุชฺฌมียา วายมามาติ น วิชานนฺติ.

อิทานิ ปน โยนิโส ปจฺจเวกขมานา ตตถ ตุมหากิ อนฺตเร เย ปณฺฑิตปุริสา “ปุพฺเพ มยฺ ฌนฺทาทิวเสน วายมนฺตา อโยนิโส ปฐฺวี
ปนฺนาติ วิชานนฺติ,

ตโต เตสํ สนฺติกา เต ปณฺฑิตปุริเส นิสฺสาย อิมทานิ กลฺลสงฺขาตา เมธกา สมฺมณฺตีติ อยเมตถ อตฺถิติ.

คาถาปริโยसाने สมฺปตฺตภิกฺขู โสตาปตฺตผลาทีสุ ปติภฺภูหึสูติ.

โภสมพิภวตถุ.

---

๖. จุลลกาลมहाกาลวตถุ.

“สุภานุปัสสี วิหรนตุนติ อิมं ชมมเทสนं สตถา เสตพยนครं อุปนิสสาย สีสปาวเน วิหรนโต จุลลกาลมहाกาเล อารพภ กเถสิ.

[พี่น้อง ๓ คนทำการค้าขาย]

เสตพยนครวาสิโน ทิ “จุลลกาโล มชฌิมกาโล มหากาโล จาติ ตโย ภาตโร กุญฺมพิกา.

เตสุ เชฏฐกนิญฺฐา ทิสาสู วิจริตวา ปญจหิ สกฏสเทหิ ฆณฺฑํ อหารนติ.

มชฌิมกาโล อากตํ วิกกีณาติ.

อถกสมิ สมเย เต อุโภปิ ภาตโร ปญจหิ สกฏสเทหิ นานาฆณฺฑํ คเหตุวา สาวตถิ คนฺตวา

สาวตถิยา จ เซตวานสฺส จ อนฺตเร สกฏานิ โมจยิสฺส.

[มหากาลพึงธรรม แล้วล่าน้องชายไปบวช]

เตสุ มหากาโล สายณฺหสมเย มาลาคนฺธาทิตถเถ สาวตถิวาสิโน อริยสาวเก ชมมสฺสวานาย คจฺจนฺเต ทิสวา

“กุหิ อิม คจฺจนฺตตี ปุจฺฉิตวา ตมตฺถํ สุตวา “อหิปี คมิสสามีติ จินฺเตตฺวา กนิญฺฐํ อามนฺเตตฺวา

“ตาท สกญฺเฐ อุปมตฺโต โหหิ, อหิปี ชมมํ สโต คมิสสามีติ วตฺวา คนฺตวา ตถาคตํ วนฺทิตฺวา ปริสปรียนฺเต นิสีหิ.

สตถา ตํทิวสํ ตสฺส อชฌมาสเยน อนฺุพฺพิกถํ กเถนโต ทุกฺขกฺขนฺธสฺสุตฺตาทิวเสน อนฺกปรียาเยน กามานํ อาทินํ โอรการํ

สงฺกิลเสณฺจ กเถสิ.

ตํ สุตฺวา มหากาโล

“สพฺพํ กิร ปหาย คนฺตพฺพํ, ปรโลกํ คจฺจนฺตํ เนว โภคา น ญฺาตโย อนฺคจฺจนฺติ, กิ เม ชรราวาเสน, ปพฺพชิสสามีติ จินฺเตตฺวา,

มहाชเน วนฺทิตฺวา ปกฺกนฺเต, สตถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิตฺวา, สตถารา “นตฺถิ เต โภจิ อปฺโลเกตฺพฺโพติ วุตฺเต,

“กนิญฺฐํ เม อตฺถิ ฆนฺเตติ วตฺวา, “เตนหิ อปฺโลเกหิ นนฺติ วุตฺเต, “สาธู ฆนฺเตติ อาคนฺตวา กนิญฺฐํ เอตทโวจ

“ตาท อิมํ สพฺพํ สาปเตยฺยํ ปฏฺฐิพฺพชาติ.”

“ตุมเห ปน ภาตีกาติ.

“อหิ สตถุ สนฺติเก ปพฺพชิสสามีติ.

โส ตํ นานปฺกาเรหิ ยาจิตฺวา นินฺตเตตฺถุ อสฺกโกนฺโต “สาธู สามิ ยถาชฌมาสยํ กโรธาทิ อห.

มหากาโล คนฺตวา สตถุ สนฺติเก ปพฺพช.

“อหิ ภาตีกํ คเหตุวาว อุปฺพพฺพชิสสามีติ จุลลกาโลปิ ปพฺพช.

[พระมหากาลบำเพ็ญโสสานิกธุดงค์]

อปรภาเค มหากาโล อุปสมปทํ ฌกิตฺวา สตถารํ อุปสงกมิตฺวา สาสเน จุรานิ ปุจฺจิตฺวา, สตถารา ทวีสุ จุเรสุ กถิตฺสุ,
“อหํ ฆนเต มหุลลกาลเล ปพฺพชิตตฺตา คนถธฺรํ ปุเรตฺถํ น สกขิสฺสามิ, วิปสฺสนาธฺรํ ปน ปุเรสฺสามิตี
ยาว อรหตฺตา โสสานิกธุดงค์ กถาเปตฺวา, ปฐมยามาติกกเม, สพฺเพสุ นิตฺทํ โอกกนฺเตสุ, สุสํนํ คนตฺวา
ปจฺจูกกาลเล, สพฺเพสุ อนุญฺฐิตฺเตสุเยว, วิหารํ อากจฺจติ.

[ระเบียบของผู้อยู่ในป่าช้า]

อเถกา สุสํนํโคปิกา กาลี นาม ฉวทาหิกา เถรสฺส จิตฺตฺถุญฺญานญจ นิสิตฺถุญฺญานญจ จงกมนฺญานญจ ทิสฺวา
“โก นุ โข อีธาจฺจติ, ปรีคคณฺหิสฺสามิ นนฺติ ปรีคคณฺหิตฺถุ อสภโกนฺตี เอกทิวสํ สุสํนํกุกฺกกาย ทิปิ ชาเลตฺวา
ปุตฺตชิตฺโร อาทาย คนตฺวา เอกมฺนฺเต นิสินา มชฺฌิมยามเ เถรํ อากจฺจนฺตํ ทิสฺวา คนตฺวา วนฺทิตฺวา
“อโยโย โน ฆนเต อิมสฺมี ฐฺาเน วิหฺรตีตี อาห.

“อาม อุปาสิตฺเทตี.

“ฆนเต สุสํนํ วิหฺรนฺเตหิ นาม วัตตํ อุกคณฺหิตฺถุ วมฺภูตีตี.

เถโร “กึ ปน มยํ ตยา กถิตฺวตฺเต วัตติสฺสามาตี อวตฺวา “กึ กาทฺถุ วมฺภูตี อุปาสิตฺเทตี อาห.

“ฆนเต โสสานิกเกหิ นาม สุสํนํ วนฺนภาโว สุสํนํโคปกานํ วิหาเร มหาเถรสฺส คามโกชกสฺส จ กเถตฺถุ วมฺภูตีตี.

“กึการณฺตาตี.

“กตกมฺมา โจรา สามิกเกหิ ปทานุปทํ อนุพฺนธฺนตา สุสํนํ ฆนฺทิกํ ฉชฺเทตฺวา ปลายนฺติ,
อถ มนุสฺสา โสสานิกานํ ปรีปนถํ กโรนฺติ,
เอเตสํ ปน กถิต, ‘มยํ อิมสฺส ภาทฺทนฺตสฺส เอตตกนฺนาม กาลํ เอตถ วนฺนภาวํ ชานาม, อโจโร เอโสตี อุปททวํ นินฺวาเรนฺติ,
ตสฺมา เอเตสํ กเถตฺถุ วมฺภูตีตี.

“อถญฺญํ กึ กาทพฺพนฺติ.

“ฆนเต สุสํนํ วนฺนเตน นาม อโยเยน มจฺจมํสปีฏฐิติลคฺุหาทีนํ วชฺเชตพฺพานิ, ทิวา น นินฺทายิตพฺพํ,
อกุสึเตน ฆวิตพฺพํ, อารทฺทวิริเยน อสฺฐนํ อมายาวินา หุตฺวา กลฺยาณชฺฌาสเยน ฆวิตพฺพํ,
สาຍ, สพฺเพสุ สุตฺเตสุ, วิหฺรโต อากนฺตพฺพํ, ปจฺจูกกาลเล, สพฺเพสุ อนุญฺฐิตฺเตสุเยว, วิหารํ คนตพฺพํ,
สเจ ฆนเต อโยโย อิมสฺมี ฐฺาเน เอวํ วิหฺรนฺโต ปพฺพชิตกิจฺจํ มตถกํ ปาเปตฺถุ สกขิสฺสตี,
สเจ มตฺสริริ อาเนตฺวา ฉชฺเทนฺติ, กมฺพลกุกฺกการํ อโรเปตฺวา คนฺธมาลาทีนํ สกการํ กตฺวา สริริกิจฺจํ กิริสฺสามิ,
โน เจ สกขิสฺสตี, จิตกํ อโรเปตฺวา อคฺคิ ชาเลตฺวา สงฺกุนา อากชฺฌิตฺวา พหิ ฐฺาเปตฺวา^๑ ฝรสุนา โกฏฺฐิตฺวา
ชฺฌนฺทาชฺฌนฺทิกํ ฉินฺทิตฺวา อคฺคิมหิ ปกฺขิปิตฺวา ตฺยหํ ทสฺเสตฺวา^๒ ฆมาเปสฺสามิตี.

๑ ส. ม. ขิปิตฺวา

๒ ส. ม. “ตฺยหํ ทสฺเสตฺวาตี นตฺถิ อติเรกปเทหิ ฆวิตพฺพํ.

อด นั เถโร “สาธู ภาทเท, เอกั ปน รูปรามมณั ทิสวา มยหั กเถหิตี อาห.

สา “สาธูติ ปจจสโสสี.

เถโร ยถาชฌาสนเยน สุสาเน สมณธมมัม กโรติ.

[พระจุลกาลกลุ้มใจ]

จุลกาลตเถโร ปน อุฏฐาย สมุฏฐาย ฆรวาสา จินเตติ ปุตตทาร์ อนุสสรติ “อัย เม ภาติโก อติภาริยัม กम्मัม กโรตติ จินเตสิ.

[พระมหากาลพิจารณาศพกุลธิดา]

อเถกา กุลธิดา ตัมมุหุตตัม สมุฏฐิตเณ พยาธินา สายณหสมเย อมิลตา อกิลนตา กาลมกาสิ.

ตเมณั ญัตตโย ทารุเตลาพิตี สทธี สายั สุसानั เนตวา สุसानโคปิกาย “อิมั ฌาเปหิตี ภตี ทตวา นิยยาเทตวา ปกกมัสสุ.

สา ตสสา ปารุปนวตถั อปนตวา ตัมมุหุตตมตัม ปณิตปปณิตัม สุวณณวณณัม สรริรัม ทิสวา

“อิมั อยยสส ทสเสตุมุ ปฎิรูปุ อารมมณนติ จินเตตวา คนตวา เถโร วนุทิตวา

“เอวรูปุ นาม ภาเนต อารมมณั อตถิ, โอลเกยยาถาติ อาห.

เถโร “สาธูติ คนตวา ปารุปนวตถั นีหราเปตวา ปาทลโต ยาว เกสคคา โอลเกตวา

“อติปณิตเมตัม รูปุ สุวณณวณณัม, อคคิมหิ นัม ปกขิปิตวา มหาซาลาหิ คหิตกาเล มยหัม อาโรเจยยาสิตี วตวา

สกุฎฐานเมว คนตวา นิสีหิ.

สา ตถา กตวา เถรสส อาโรเจสิ.

เถโร คนตวา โอลเกสิ.

ซาลาย ปหุฎฐาณานเณ กวรคาวิ วิย สรริรวณณัม อโหสิ.

ปาทา นมิตวา โอลมพัสสุ.

หตถา ปฎิกุชชีสุ.

ลลาภูมัม นิจจมมัม อโหสิ.

[พระมหากาลบรรลुพระอรหัต]

เถโร “อิมั สรริรัม อิทาเนว โอลเกนทานัม อปริยณตีกัรุมุ ทตวา อิทาเนว ฆยปปตตัม วยปปตตณตัม รตติฎฐานัม คนตวา

นิสีหิตวา ฆยวยัม สมปสสมานเณ

“อนิจจา วต สงซารา

อุปปาทวยธมมิมโน

อุปปชชิตวา นิจจณนติ

เตสั วุปสโม สุโขติ

ตสฺส ภาตตกิจจปริโยसानเ ตา อิตฺถิโย “ภนฺเต มหากาลโ อมฺหากํ อนุโมทณํ กตฺวา คมิสฺสตี, ตุมฺहे ปุโรโต คจฺจณฺธาตี วทิสฺสุ.

สตฺถา “สาธฺฐตี วตฺวา ปุโรโต อคฺมาสี.

คามทวารํ ปตฺวา ภิกฺขุสงฺฆโ อชฺฌมาयी “กีนฺนาเมตํ สตฺถารา กตํ, ญตฺวา นุ โข กตํ อุททาหุ อชานิตฺวา,
หิยโย จุลลกาลสฺส ปุโรโต คตฺตตา ปพฺพชฺชนฺตราโย ชาโต, อชฺช อญฺญสฺส ปุโรโต คตฺตตา อนฺตราโย นาโหสี,
อิทานิ สตฺถา มหากาลํ นินฺวตฺเตตฺวา อาคโต, สีลฺวา โข ปน ภิกฺขุ อจฺจารสมฺปนฺโน, กริสฺสนฺตี นุ โข ตสฺส ปพฺพชฺชนฺตรายนฺตี.

สตฺถา เตสํ วณฺํ สุตฺวา นินฺวตฺติตฺวา จูโต “กึ กเถถ ภิกฺขเวตี ปุจฺฉี.

เต ตมตฺถํ อารโจะสฺสุ.

“กึ ปน ตุมฺहे ภิกฺขเว จุลลกาลํ วย มหากาลํ สลลฺกฺเขธาตี.

“อาม ภนฺเต ตสฺส หิ เทว ปชาปตีโย, อิมสฺส อญฺญ, อญฺญหิ ปริกฺขิปิตฺวา คหิตฺโต, กึ กริสฺสตี ภนฺเตตี.

[พระมหากาลเป็นผู้ไม่หวั่นไหว]

สตฺถา “มา ภิกฺขเว เอวํ อวจฺจตฺถ, จุลลกาลโ อญฺญาย สมฺญาย สจฺจารมฺมณฺพฺโโล วิหฺรตี ปปาตตฺถ ฐิตฺพุพฺพลฺลฺกฺขสฺสทิสฺโส,
มยํ ปน ปุโรโต มหากาลโ อสุภานุปลสี วิหฺรตี ฆนฺเสลปพฺพโต วย อจฺโล วาตี วตฺวา อีมา คาถาโย อภาสี

“สุภานุปลสี วิหฺรนต์	อินฺทริเยสุ อสํวตํ
โกชนมฺหิ อมตฺตณฺญํ	กฺุสิตํ หินฺวิริยํ
ตํ เว ปสฺหตี มารโ	วาโต รุกฺขํ พุพฺพลํ.
อสุภานุปลสี วิหฺรนต์	อินฺทริเยสุ สสํวตํ
โกชนมฺหิ จ มตฺตณฺญํ	สทฺธํ อารทฺธวิริยํ
ตํ เว นปฺสฺหตี มารโ	วาโต เสลฺวํ ปพฺพตฺนฺตี.

[แก้อรธ]

ตตฺถ **สุภานุปลสินฺตี:** สฺภํ อนุปลฺสนฺตี. อญฺญารมฺมณเ มานสํ วิสสชฺเชตฺวา วิหฺรตฺนฺตี อตฺถโ.

โย หิ ปุคฺคโล นิมิตฺตคฺคาหํ อนุพฺยณฺชนคฺคาหํ คณฺหนฺโต

“นชา โสภณฺธาตี คณฺหาตี, “องฺคฺลฺโย โสภณฺธาตี คณฺหาตี,

“หตฺถา ปาทา ชงฺฆา อูรู กฺุณฺนี อูทฺธํ ธนา คีวา โอมฺโฐ ทนฺตา มุขํ นาสา อกฺขินิ กณฺณา ฆมฺกกา ลลาภฺมํ เกสา โสภณฺธาตี คณฺหาตี,

“เกสา โสมา นชา ทนฺตา ตโจ โสภณฺตี คณฺหาตี,

“วณฺโณ สฺภโ, สณฺฐานํ สฺภนฺตี คณฺหาตี; อยํ สุภานุปลสี นาม; ตํ เอวํ สุภานุปลสี วิหฺรนต์.

อินฺทริเยสุตี: จกฺขาทีสุ ญฺสุ อินฺทริเยสุ.

อสํวตฺนฺตี; จกฺขุทวาราทินิ อรฺกฺชนฺตี.

อมตฺตณฺญนฺตี: ปรีเยสนมตฺตา ปฏิกฺคหณมตฺตา ปรีโกคมตฺตาตี อิมิสฺสา มตฺตาย อชานนฺโต โภชนมฺหิ อมตฺตณฺญํ.

[พระมหากาลเหาะหนึกรรยา]

ตาปี โข ตสฺส ปุราณหุติยิกา เถร์ ปริวารเตตฺวา “ตฺวํ กํ อापฺจุฉิตฺวา ปพฺพชิตฺ, อิทานิ คิหิ ภาวิสฺสสิ น ภาวิสฺสสิตฺวาทีนํ วตฺวา
กาสายานิ นีหริตฺกามา อหฺเสสุ.

เถโร ตาสึ อาการํ สลลฺกเขตฺวา นิสินฺนาสนา วุฏฺฐาย อิทฺธิยา อุปฺปตฺติวา กุฎฺฐาคารกณฺณิกํ ภาวิสฺสสิตฺวา อากาเสน คนฺตฺวา,
สตฺถริ คาถา ปริโยสาเปเนเตเยว, สตฺถุ สุวณฺณวณฺณํ สรริ อภิตถวณฺโต โอตฺริตฺวา ตถาคตฺสฺส ปาเท วณฺทิ.

คาถาปริโยसाने สมฺปตฺตภิกฺขุ โสตาปตฺติผลาทีสุ ปติภฺภูทิสฺสูติ.

จุลลกาลมหากาลวตฺถุ.

---

๗. เทวทศตวตถุ.

“อนิกกสาโวติ อิมั ฌมมเทสนัน สตถา เขตวเน วิหรนโต ราชคเห เทวทศตสส คนธารกาสาเวลากั อารพภ กเถสิ.

[พระสารีบุตรแสดงธรรมแก่ชาวกรุงราชคฤห์]

เอกสมิ์ หิ สมเย เทว อคคสาวกา ปญจสเต ปญจสเต อตตโน ปริวารเ อาทาย สตถาริ อาปุจจิตวา เขตวเนโต ราชคหิ อคัมสุ.

ราชคหวาสินเ เทวปิ ตโยปิ พหุปี เอกโต หุตวา อาคนตูกทานิ อหิส.

อถกทิวสั อายสุมมา สารีปุตโต อนูโมทนั กโรนโต

“อุปาสกา

- เอโก สยั ทานั เทติ ปริ น สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตภูฏาเน โภคสมปทั ลภติ โน ปริวารสมปทั.
- เอโก ปริ สมาทเปติ สยั น เทติ, (โส) นิพพตตนิพพตตภูฏาเน ปริวารสมปทั ลภติ, โน โภคสมปทั.
- เอโก สยัปี น เทติ ปริปี น สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตภูฏาเน กลยชิกมตตปี กุจฉิปุริ น ลภติ อนาโถ โหติ นิปปัจจโย.
- เอโก สยัปี เทติ ปริปี สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตภูฏาเน
อตตถาวสเตปี อตตถาวสสเสปี อตตถาวสสเสปี โภคสมปทญเจว ปริวารสมปทญจ ลภติ.

าติ เอวั ฌมมึ เทเสสิ.

[นิมนต์ภิกษุพันรูป รั้งภัตตาหาร]

ตเมโก ปณชิตปุริโส สุตวา “อจจริยา วต โภ ฌมมเทสนา, สุขการณั กถิตั,

มยา อิมาสั ทวินัน สมปตตินัน นิปพาทนกกมมมึ กาคู วฏฏฐิติ จินเตตวา “ภนเต เสว มยหิ ภิกขุ คณทถาติ เถริ นิมนเตสิ.

“กิตตเกหิ เต ภิกขุหิ อตโถ อุปาสกาติ.

“กิตตกา ปน โว ภนเต ปริวาราติ.

“สพสมตตา อุปาสกาติ.

“สพเพหิ สทธีเยว ภิกขุ คณทถ ภนเตติ.

เถโร อธิวาเสสิ.

[ชวนชาวบ้านถวายภัตตาหาร]

อุปาสโก นครวิถิยั จรนโต “อมมตาดา มยา ภิกขุสสสั นิมนติตั, ตุมเห กิตตกานั ภิกขุณิ ภิกขุ ทาคู สกขิสสถ,

ตุมเห กิตตกานนติ สมาทเปติ.

มนุสสา อตตโน อตตโน ปโหนกนิยามน “มยฺ ทสนนํ ทสสาม, มยฺ วิสตียา มยฺ สตสสาติ อาหํสุ.

อุปาสโก “เตนทึ เอกสมึ ฐาเน สมากมํ กตวา เอกโตว ปจิสสาม, สพเพ เตลตลตณฺหุลสปปิผาณิตาทีนึ สมหาธาติ
เอกสมึ ฐาเน สมหาธาเปสิ.

อถสส เอโก กุญฺมพิโก สตสทสคฺชนกํ คนฺธารกาสาवตถํ ทตวา

“สเจ เต ทานวญฺญํ นปปโหติ, อิทํ วิสสชเชตวา ยทฺนํ ตํ ปุเรยยาสิ, สเจ ปโหติ, ยสส อิจฺฉสิ ตสส ภิกฺขุโน ทเพยยาสิตี อาห.

ตทา ตสส สพฺพํ ทานวญฺญํ ปโหสิ, กิณฺจि อุนนฺนาม นาโหสิ.

โส มนุสเส ปุณฺณิ “อิทํ อนคฺชกาสาวิ เอเกน กุญฺมพิเกน เอวํ นาม วตวา ทินนํ, ทานวญฺญํ อติเรกํ ชาตํ, กสสิทํ เทมาติ.

[ถวายผ้าราคาตั้งแสนแก่พระเทวทัต]

เอกจเจ “สารีปุตฺตตเถรสสาติ อาหํสุ.

เอกจเจ “เถโร สสสปริปากสมเย อาคนตวา คมนสิโล,

เทวทตโต อุมหากํ มงฺคลามงฺคเลสฺ สหาโย อุทกมณฺโโก วิย นิจฺจํ ปติญฺญโต, ตสส ตํ เทมาติ อาหํสุ.

สมพฺพทิกาย กถายปิ, “เทวทตตสส ทาทพฺพนฺติ วตฺตารโ พุทฺตรา อเหตุ.

อถ นํ เทวทตตสส อหํสุ.

[เทวทัตนุ่งห่มผ้าไม่สมควรแก่ตน]

โส ตํ ฉินฺทิตวา สิพฺพิตวา รชิตวา นิวาเสตวา ปารุปีตวา วิจฺรติ.

มนุสสา ตํ ทิสฺวา “นยิทํ เทวทตตสส อนฺจฉวิกํ, สารีปุตฺตตเถรสส อนฺจฉวิกํ,

เทวทตโต อตตโน อนนฺจฉวิกํ นิวาเสตวา ปารุปีตวา วิจฺรติตี วทิสฺ.

อเถโก ทิสฺวาสิโก ภิกฺขุ ราชคฺหา สาवตถึ คนฺตวา สตถารํ วนฺทิตวา กตปฺภิสฺนถาโร

สตถารา ทวินนํ อคฺคสาวกานํ ฆาสุวิหารํ ปุณฺณิตโต อาทิตโต ปญฺญาย สพฺพํ ตํ ปวตตี อาโรเจสิ.

สตถา “น โข ภิกฺขุ อิทาเนว โส อตตโน อนนฺจฉวิกํ วตถํ ชาเรติ, ปุพฺเพปิ ชาเรสิเยวาติ วตวา อตีตํ อาหริ

[ครั้งก่อน เทวทัตเป็นนายพรานข้าง]

อตีเต, พาราณสิยํ พุรหมทตเต รชชํ กาเรนฺเต, พาราณสิวาสี เอโก หตถิมารโก หตถึ มาเรตวา

ทนฺเต จ ตเจ จ อนฺตานิ จ ฆนฺมฺสยฺจ อาหริตวา วิกกิณฺนโต ซีวิทํ กปฺเปสิ.

อเถกสมึ อรณฺเณ อนนฺกสทสสา หตถึ โคจฺรํ คเหตุวา คจฺฉนฺตา ปจฺเจกพฺพุเธ ทิสฺวา

ตโต ปญฺญาย คจฺฉนฺนา คมนาคมนกาเล ชนฺนุกเกหิ นิปตฺติวา วนฺทิตวา ปกฺกมฺนติ.

เอกทิวส์ หตถิมารโก ตํ กิริยํ ทิสวา

“อหํ อิมํ กิจเจเนน มาเรมิ, อิมํ จ คมนาคมนกาเล ปจเจกพุทเธ วนหนติ, กิณฺุ โข ทิสวา วนหนตีติ จินเตนโต

“กาสาวันติ สลลกุเขตวา “มยาปี อิทานิ กาสาวํ ลพฺุ วัณฺุตีติ จินเตตวา,

เอกสฺส ปจเจกพุทฺสส ชาตสฺสรํ โอรุยห นหายนตสฺส ตีเร ฐฺปิเตสุ กาสาเวสุ จิวํ เถเนตวา

เตสํ หตถินํ คมนาคมนมคฺเค สตตี คเหตวา สสิสํ ปารุปีตวา นิสีหติ.

หตถี ตํ ทิสวา “ปจเจกพุทฺโธติ สณฺญาय วนทิตวา ปกฺกมฺนติ.

โส เตสํ สพุพปจฺจโต คจฺจนตํ สตติยา ปหริตวา มาเรตวา ทนฺตาทีนิ คเหตวา เสสํ ภูมิมิ นิชินิตวา คจฺจติ.

อปรภาเค โพริสตโต หตถโยนิยํ ปฺภูสฺนธิ คเหตวา หตถิเชฏฺฐโก ยฺถปติ อโหสิ.

ตทาปี โส ตเถว กโรติ.

มหาปุริโส อตฺตโน ปริสาย ปริหานิ ญฺตวา “กุหิ อิมํ หตถี คตา มนฺทา ซาตาติ ปุจฺจิตวา, “น ซานาม สามีติ วุตฺเต, “กุหิ”

คจฺจนตา มํ อนาปุจฺจนา น คมิสฺสนติ, ปริปนฺเถน ภาวิตพฺพนติ จินเตตวา

“เอกสฺมิ ฐฺานํ กาสาวํ ปารุปีตวา นิสินฺนสฺส สนฺติกา ปริปนฺเถน ภาวิตพฺพนติ ปริสงฺกิตวา

ตํ ปริคคณฺหิตุํ สพุเพ หตถี ปุโรโต เปเสตวา สยํ ปจฺจโต วิลมพฺมาโน อาคจฺจติ.

โส, เสสหตถีสฺส วนทิตวา คเตสุ, มหาปุริสํ อาคจฺจนตํ ทิสวา จิวํ สหริตวา สตตี วิสฺสชฺชิ.

มหาปุริโส สตี อฺปฺภูจฺจเปตวา อาคจฺจนโต ปจฺจโต ปฺภิกฺกมิตวา สตตี วณฺเจสิ.

อถ นํ “อิมินา เม หตถี นาสิตาติ คณฺหิตุํ ปกฺขนฺทิ.

อิตโร เอกํ รุกฺขํ ปุโรโต กตวา นิสฺยิ.

อถ นํ รุกฺเขน สทฺธิ โสณฺทาย ปริกฺขิปิตวา “คเหตวา ภูมิมิ โปเถสฺสามีติ เตน นีหริตวา ทสฺสิตํ กาสาวํ ทิสวา

“สจฺหา อิมสฺมิ ทฺสฺสิสฺสามิ, อนเกสฺสเสสฺส เม พุทฺธปจเจกพุทฺธชฺเณสฺสเวสุ ลชฺซา นาม ภินฺนา ภวิสฺสตีติ อธิวาเสตวา

“ตยา เม เอตฺตกา ญฺาตกา นาสิตาติ ปุจฺจิ.

“อาม สามีติ.

“กสฺมา เอวํ ภาริยํ กมฺมํ อกาสิ,

อตฺตโน อนนฺจจฺจวิกํ วิตรากานํ อนนฺจจฺจวิกํ วตถํ ปริทหิตวา เอวรूपํ ปาปกมฺมํ กโรนฺเตน ภาริยํ ตยา กตฺนติ.

เอวณฺจ ปน วตฺวา อุตฺตรีปิ นิคคณฺหนโต

“อนิกฺกสาโว กาสาวํ

โย วตถํ ปริทหเสสฺสติ

อเปโต ทมสฺจเจน

น โส กาสาวมรฺหติ

โย จ วนตฺกสฺสาวสฺส

สีเลสุ สฺสสมาหิโต

อุเบโต ทมสจเจน

ส เว กาสาวมรหตีตี*

คาถา^๑ วตวา “อญตตณเต กตณตี วตวา ตัง วิสสชเชสิ.

[ของดียอมควรแก่คนดี หากควรแก่คนชั่วไม่]

สตา อิมม ฌมมเทสน อหริตวา “ตทา หตถิมารโก เทวทศโต อโหสิ, ตสส นิคคหโก หตถินาโค อหเมวาติ
ชาตัง สโมธานตวา “น โข ภิกขุ อิทาเนว, ปุพเพปิ เทวทศโต อตตโน อนนุจฉวิกัง วตถัง ธาเรสิเยวาติ วตวา
อิมมา คาถา อภาสิ

“อนิกกสาโว กาสาวัง

โย วตถัง ปริทเสสตี

อุเบโต ทมสจเจน

น โส กาสาวมรหตี

โย จ วนตกสาวสส

สีเลสุ สุตมาหิตโต

อุเบโต ทมสจเจน

ส เว กาสาวมรหตีตี

ฉททนต์ชาตเคนาปิ อยมตโถ ที่เปตพโพติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อนิกกสาโวติ: กามราคาทีหิ กสาเวหิ สกสาโว.

ปริทเสสตีตี: นิวาสนปารูปนตถรณวเสน ปริภุชชีสตี.

“ปริทสิสตีตีปิ ปาโร.

อุเบโต ทมสจเจนาติ: อินทริยทมเนน เจว ปรมตถสจจปกขิกเนน จ วจีสจเจน อุเบโต.

“วิญตโตติ อตโถ.

น โสติ: โส เอวรูป ปุคคโล กาสาวัง ปริทหิตุ นารหตี.

วณตกสาวสสชาติ: จตุหิ มคเคหิ วณตกสาโว ฉททิตกสาโว ปหีนกสาโว อสส.

สีเลสุติ: จตุสุ ปาริสุทธิสีเลสุ.

สุตมาหิตตี: สุตจ สุตมาหิต สุตจ จิตโต.

อุเบโตติ: อินทริยทมเนน เจว วุตตปปกาเรน จ วจีสจเจน อุเบโต.

ส เวติ: โส เอวรูป ปุคคโล ตัง กาสาววตถัง อรหตีตี.

คาถาปริโยสาเน โส ทิสาวาสีโก ภิกขุ โสตาปนโน ชาโต.

๑ ขุ. ชา. พุ. ๒๗/๘๓. ตพฐฎกถา. ๓/๒๖๑.

๒ คาถาตี ยุตตตร.

อณญปิ พหู โสตาปตติผลาทินี ปาปุณีส.

เทสนา มหาชนสูส สาทติกา อโหสีติ.

เทวทูตตฤ.

---

๘. สลยชยวตถุ.

“อสาเร สารมตโนติ อิมั ฌมมเทสนั สตถา เวหุวเน วิหรนโต ทวีหิ^๑ อคคสาวเกหิ นิเวทิต์ สลยชยสส อนาคมนั อารพก กเถสิ.

ตตรายั อนุปุปพิกาถา

[พระศาสดาได้รับพยากรณ์จากพระพุทธเจ้า ๒๓ พระองค์]

อมหากั ทิ สตถา อีโต กปปสตสทสสาธิกานั จตุนนั อสงเขยยานั มตถเก

อมรวตตินคเร สุเมธ นาม พราหมณกุมารโ หุตวา สพพิลิปปานี^๒ นิปนตตี ปตโต^๓

มาตาปิตูนั อจเจเนน อนนโกภิสงขยั ธนั ปริจจชิตวา อสิปปพพชั ปพพิชิตวา หิมวเนเต วสนโต –

ถานาภินญาโย นิพพตเตตวา อากาเสน คจจนโต

ทีปงกรทสพลสส สุตสสนวิหารโต อมรวตตินคร^๔ ปวิสนตถาย มคคั โสธียมานั ทิสวา สยปี เอกั ปเทสั คเหตุวา,

ตสมิ อนิญฐิตเยว^๕, อากตสส สตถุโน อตตทานั เสตุ กตวา อชินิจมม กลเล^๖ อตถริตวา

“สตถา สสาวกสงฆิ กลลั อนกกมิตวา มั อกกมนโต คจจตุติ นิปนโน^๗”

สตถารา ทิสวาว “พุทธงกัโร เอส อนาคเต, กปปสตสทสสาธิกานั จตุนนั อสงเขยยานั ปริโยसानเน โคตโม นาม พุทโธ ภวิสสตีติ พยาโกโต –

ตสส สตถุโน อปรภาเค “โกณฑณโณ สุมงคโล สุมนเน เรวโต โสภิตโต อโนมทสสี ปทุมโม นารโท ปทุมุตตโร สุเมธ สุชาโต

ปิยทสสี อตถทสสี ฌมมทสสี สิทธตโต ดิสโส ปุสโส วิปสสี สีชี เวสสภู กกุสนโธ โภณาคมนโน กสสโป จาติ โลกั โอภาเสตวา อุป

ปนนานัน อิมะสิปิ เตวีสติยา พุทธานัน สนติเก ลททพยากรณ์ –

“ทส ปารมมโย ทส อุปปารมมโย ทส ปรมตถปารมมโยติ สมตีสปารมมโย ปุเรตวา

เวสสนตตตถาเว ฐิตโต สตตทกขตตุ ปฐวีกมปนนานิ มหาทานานิ ทตวา ปุตตทารั ปริจจชิตวา

อายุปริโยसानเน ตุสสิตปุเร นิพพตติตวา ตตถ ยาวตายุกั ฐตวา

ทสสทสจกกวาพเทวตาทิ สนนิปตติตวา –

“กาลอยนเต มหาวีร

สเทวกั ตารยโนโต

อุปปชช มาตุกัจฉิยั

พชฉสสุ อมตัง ปทนต์

๑ ส. ม. ย. ทวีหิตี นตถิ.

๒ ส. ม. ย. สพพิลิปเปสุ.

๓ ส. ม. ย. ปตวา.

๔ ส. ย. ฌมมวตตินคร. ม. ฌมมวตตินคเร.

๕ ส. ม. ย. อโธธิตเยว.

๖ ม. กลเล อชินิจมม. ส. ย. อชินิจมมนตติ นตถิ.

๗ ส. ม. ย. เอตถนตเร ตนต์ ทิสสติ.

วุตเต ปณจ มหาวิโลกนานิ วิโลเกตวา ตโต จูโต สกยราชกุเล ปฏิสันธี คเหตุวา ตตถ มหาสมปตติยา ปริจาริยามาโน
อนุกกเมน ภทรโยพพณํ ปตวา ตินณํ อุตฺถนํ อนฺจฉวิเกสุ ตีสุ ปาสาเทสุ เทวโลกสิริ วิย รชชสิริ อนฺจวานโต –

[ทรงเห็นเทวทูตแล้วเสด็จบรรพชา]

อุยฺยานกัฬาย คมนสมเม อนุกกเมน ชินฺณพยาธิมตสงฺขาเต ตโย เทวทูเต ทิสฺวา สลยชาตสฺสเวโค นินฺวตติตฺวา
จตฺตถวาเร ปพฺพชิตํ ทิสฺวา “สาธฺมํ ปพฺพชชาติ ปพฺพชชาย รุจี อุปาเทตฺวา อุยฺยานํ คนฺตฺวา ตตถ ทิวสํ เขเปตฺวา
มจฺจคฺลปฺกขรณฺตีเร นิสินฺโน กปฺปกเวสํ คเหตุวา อาคเตน วิสสุกมมฺนา เทวปุตฺเตน อลงฺกตปฺปฺยิตโต –

ราหุลกุมารสฺส ชาตสาสนํ สุตฺวา ปุตฺตสิเนหสฺส พลวภาวํ ญตฺวา
“ยว อิทํ พนฺธนํ น พนฺธติ ตาวเทว ฉินฺทิสฺสามีติ จินฺเตตฺวา สายํ นครํ ปวิสฺนโต –

“นิพพุตา นูน สา มาตา   นิพพุโต นูน โส ปิตา
นิพพุตา นูน สา นารี   ยสฺสายํ อิทิสฺส ปตีติ

กิสฺวาโคตมียา นาม ปิตุจฺฉาธิตาย ภาสิตํ อิมํ คาลํ สุตฺวา “อหํ อิมาย นิพพุตปทํ สาวิตฺตติ คิวโต มุตฺตาทาหารํ โอมฺมุจิตฺวา
ตสฺสา เปเสตฺวา อตฺตโน ภาวํ ปวิสิตฺวา สิริสยเน นิสินฺโน นินฺทฺหุคตฺตานํ นาฏกิตถินํ วิปฺปการํ ทิสฺวา นินฺทฺพินฺนทฺทโย
ฉนฺนํ อุฏฺฐาเปตฺวา กนฺถกํ ออาหาราเปตฺวา กนฺถกํ อารุหฺ ฉนฺนสหาโย –

ทสฺสทสฺสจกฺกวาพเทวตาหิ ปริวฺโต
มหาภินิกฺขมณํ นิกฺขมิตฺวา อโนมฺมานทิตฺเร ปพฺพชิตฺวา อนุกกเมน ราชคฺห์ คนฺตฺวา ตตถ ปินฺชทาย จริตฺวา
ปณฺทวปพฺพตปฺพภาเร นิสินฺโน มคฺชรณฺญา รชฺเชน นิมฺนตฺยมาโน ตํ ปฏิกฺขิปิตฺวา สพฺพญญุตํ ปตฺวา
อตฺตโน วิชิตํ อาคมนตฺถาย เตน คหิตปฺปฺลิวฺโย ออาหารญจ อุทฺทกญจ อุปฺสงฺกมิตฺวา เตสํ สนฺติเก อธิคตฺวิเสสํ อนลงฺกริตฺวา
ฉพฺพสฺसानิ มหาปธานํ ปทฺหิตฺวา –

[ทรงบรรลूसัพพัญญุตญาณ แล้วทรงแสดงธรรม]

วิสาขปุณฺณมีทิวเส ปาโถว สุขาตฺตาย ทินฺนํ ปายาสํ ปริภฺยชิตฺวา เนรลฺยชราย นทียา สุวณฺณปาตี ปวาเทตฺวา
เนรลฺยชราย นทียา ตีเร มหาวนฺสณฺเฑ นานาสมาปตฺตีหิ ทิวสภาคํ วิดีนาเมตฺวา สายณฺุสมเม โสตฺถิเยน ทินฺนํ ตินฺนํ คเหตุวา
กาเพน นาคฺราเชน อภิตฺถุตฺคุเณ โพรธิมณฺฑํ อารุหฺ ตินฺนานิ สนฺถริตฺวา –

“น ตาวิมํ ปลลจฺกํ ภินฺทิสฺสามิ ยว เม อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ น วิมฺจจิสฺสตีติ ปฏฺยญฺญํ กตฺวา
ปฺรตฺถาภิมฺโข นิสิตฺวา, สุริเย อนตฺถจฺจคฺมิเตเยว, มารพฺลํ วิธมิตฺวา
ปฺฐมฺยามเม ปุพฺเพนิวาสญฺญาณํ มชฺฉิมฺยามเม จุตฺตูปาตญฺญาณํ ปตฺวา ปจฺจิมฺยามาวสาเน ปจฺจยกาเร ญฺญาณํ โอตฺวาเรตฺวา
อรุณฺคคฺมเน ทสฺพลจฺจเวสฺสารชชาทิสพฺพคฺุณปฏฺยิมณฺฑิตํ สพฺพญญุตญฺญาณํ ปฏฺยวิชฺฉิตฺวา –

สตตฺสตฺตาทํ โพรธิมณฺเฑ วิดีนาเมตฺวา อฏฺฐเม สตฺตาทฺเต อชฺปาลนฺิโครธฺมุเล นิสินฺโน
ธมฺมคฺมภีรฺตฺวาปจฺจเวกฺชเณน อปฺโปสฺสุกฺกตํ อาปชฺชมาโน
ทสฺสทสฺสมหาพฺรหฺมปฺริวารเณสพฺพปติ พฺรหฺมณา อายาจิตฺถมฺมเทสฺโน –

พุทธจักขุณา โลโก โอลเกตวา พรหมโน อชฌเมสน อธิวาเสตวา
“กสส นุ โข อหิ ปฐมัม ฌมมึ เทเสยยนติ โอลเกนโต อาฬารุททกานัน กาลกตภาวึ ญตวา
ปลยจวคคิยานัน ภิกขุณัน พหุการตัม อนุสสริตวา อญญายาสนา กาสีปุริ คจจณโต
อนตรามคเค อุปเกน อาชีวเกน สหธิ มนเตตวา –

อาสาฬหปุณณมีทิวเส อสิปตเน มิคทาเย ปลยจวคคิยานัน ภิกขุณัน วสนญญานัน ปตวา
เต อนนุจฉวิเกน สมุทาจเรณ สมุทาจเรณเต สลยญาเปตวา
อญญาโกณทญญูปปมุเข อญญารสพรหมโกฏิโย อมตปานัน ปาเยนโต ฌมมจกัม ปวตเตตวา ปวตติตปวธมมจโก –

ปลยจมิยัม ปกขสส สหเพปิ เต ภิกขุ อรหตเต ปติญญาเปตวา
ตัมทิวสเมว ยสสส กุลปุตตสส อุปนิสสยสมปตตี ทิสวา
ตัม รตติภาเค นิพพิณิตตวา เคหัม ปหาย นิภมมณตัม “เอหิ ยสาติ ปกโกสิตวา
ตสมึเยว รตติภาเค โสตาปตติมลัม ปาเปตวา ปุนทิวเส อรหตตัม ปาเปตวา
อปเรปิ ตสส สหายเก จตูปญญาสชเน เอหิภิกขุพพพชชาย ปพพาเซตวา อรหตตัม ปาเปสิ.

[ทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา]

เอวํ โลเก เอกสญญัตถิยา อรหนเตสุ ชาเตสุ วุตถวสโส ปวาเรตวา “จรถ ภิกขเว จาริกนติ สญญัตถิภิกขุ ทิสาสู เปเสตวา
สยัม อรุเวลัม คจจณโต อนตรามคเค กปปาสีกวนสนนุเท ตีสชเน ฆททวคคิยกุมาระ วิเนสิ.

เตสุ สหพปจฉิมโก โสตาปนโน สหพุตตโม อนาคามี อโหสิ.

เตปิ สหเพ เอหิภิกขุภาเวเนว ปพพาเซตวา ทิสาสู เปเสตวา สยัม อรุเวลัม คนตวา อชฌมุตตามานิ ปาฎิหาริยสหสสานิ ทสเสตวา
อรุเวลกสสปาทย สหสสชฌิลปริวารเ เตภาทิกชฌิเล วิเนตวา เอหิภิกขุภาเวเนว ปพพาเซตวา คยาสิเส นิสีทาเปตวา
อาทิตตปริยายเทสนาย อรหตเต ปติญญาเปตวา เตเน อรหนตสสเสน ปริวุโต
“พิมพิสารรณโย ทินนัม ปฎิญญัน โมเจสสามิติ ราชคชนครูปจาเร ลญญิวณฺณยานัน คนตวา
“สตถา กิร อาคโตติ สุตวา ทวาทสนนุเตหิ พราหมณคหปติเกหิ สหธิ อาคตสส รณโย มธุรธมมกัม กเกนโต
ราชานัน เอกาทสสี นนุเตหิ สหธิ โสตาปตติมเล ปติญญาเปตวา เอกัน นนุตัม สรณสุ ปติญญาเปตวา
ปุนทิวเส สกเกน เทวธญญา มาณวถวณณัน คเหตุวา อภิตถุตคฺเณ ราชคชนครัม ปวิสิตวา ราชนิเวสเน กตภตตกิจโจ
เวพูนารามัม ปฎิคคเหตุวา ตตเถว วาสัม กปเปสิ.

ตตถ นัน สาริปุตตโมคคัลลانا อุปสงกมึสุ.

ตตธรายัน อนุปุพพิทถา

[ประวัติพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ]

อนุปปเนเนเวว ทิ พุทฺเ ราชคหโต อวิหุเร “อุปติสสคาโม จ โกลิตคาโม จาติ เทว พราหมณคามา อเหสิ.

[สองสหายทำกตีกากัน]

เตน โข ปน สมเยน สลยชโย ปริพพาชโก ราชคเห ปฏิวสตี มหติยา ปริพพาชกปริสาย สหิ.

เต “ตสส สนติเก ปพพชิสสามาตี ปณจมาณวกสถานิ “สิวิกาโย จ รเถ จ คเหตุวา คจจณชาติ อุโยเชตวา
ปณจหิ มาณวกสเทหิ สหิ สลยชยสส สนติเก ปพพชิส.

เตส ปพพชิตกาลโต ปฏฐาย สลยชโย อติเรกลาภคคยสคคปตโต อโหสิ.

เต กติปาเหเนว สพพ สลยชยสส สมย ปริคคณหิตวา “อาจริย ตุมหากัง ชานนสมโย เอตตโกว, อุทาทุ อุตตริปิ อตถิติ ปุจจิส.

“เอตตโกว, สพพ ตุมเหหิ ญาตุนตี วุตเต, เต จินตยีส “เอว สตี, อิมสส สนติเก พรหมจริยวาโส นิรตโก,
มย โมกขธมม คเวสิตุ นิกขนตา, โส อิมสส สนติเก อุปปาเทตุ น สกกา, มหา โข ปน ชมพพิโป,
คามนิคมชนปทราชธานีโย จรณา อทธา โมกขธมมเทสกัง กณจิจิ อาจริย ลภิสสามาตี.

ตโต ปฏฐาย ยตถ “ยตถ ปณชิตา สมณพราหมณา สนตีตี วทนต์ติ ตตถ ตตถ คนตวา สากจจ กโรนตี.

เตหิ ปุจจูปณห์ อณญเ กเถตุ น สกโกนตี, เต ปน เตส ปณห์ วิสสชเชนตี.

เอว สกกลชมพพิปิ ปริคคณหิตวา นินตติตวา สกฏฐานเมว อาคนตวา
“สมม โกลิต อมเหสุ ‘โย ปฐม อมต อธิคจจติ, โส อาโรเจตติ กติกัง อังสุ.

เอว เตสุ กติกัง กตวา วิหรนเตสุ, สตถา วุตตานุกุกเมน ราชคห์ ปตวา เวพูนัง ปฏิกคเหตุวา เวพูนเ วิหริตี.

ตทา “จรถ ภิกขเว จาริกัง พหุชนหิตายาตี รตนตตยคณุปกาสนตถัง
อุโยชิตานัง เอกสฏฐิยา อรหนตานัง อนตเร ปณจวคคิยานัง อพณตเร อสสชิตเถโร ปฏินินตติตวา ราชคห์ อาคโต
ปุนทิวเส ปาโตว ปตตจิวรมาทาย ราชคห์ ปินทาย ปาวิสิ.

ตสมิ สมเย อุปตีสสปริพพาชโก ปาโตว ฆตตักจจ กตวา ปริพพาชการามัง คจจณโต เถรึ ทิสวา จินเตสิ
“มยา เอวรูโป นาม ปพพชิตน ทิฏฐูปุพโพเยว,
เย โลเก อรหนโต วา อรทตมคคัง วา สમાปนนา, อย เตส ภิกขุ อณญตโร,
ยณนูนานัง อิม ภิกขุ อุปสงกมิตวา ปุจเจยย ‘กสิ ตวั อาวุโส อุททิสส ปพพชิต, โโก วา เต สตถา, กสส วา ตวั ธมม โรเจสิ - อิติ.

อถสส เอตทโหสิ “อกาโล โข อิม ภิกขุ ปณห์ ปุจจิตุ, อนตธรรมัง ปวิญญู ปินทาย จรติ,
ยณนูนานัง อิม ภิกขุ ปิฏฐิตโต ปิฏฐิตโต อนุปนเรยย, อตถิเกหิ อุปญาตัง มคคณตี.

โส เถรึ ลททปณทปาตัง อณญตโร โอกาสัง คจจณตัง ทิสวา นิสิติกุกามตถยจสส ญตวา อตตโน ปริพพาชกปิฏุกัง ปณญาเปตวา อทาสี.

ฆตตักจจปริโยसानะปิสส อตตโน กุณทิกาย อุทกั อทาสี.

เอว อาจริยวตตัง กตวา กตฆตตักจเจเน เถเรน สหิ มธูรปฏิสนถารัง กตวา เอวมาท
“วิปสนนนานิ โข เต อาวุโส อินทริยานิ, ปริสุทโธ ฉวิวณโณ ปริโยทาโต, กสิ ตวั อาวุโส อุททิสส ปพพชิต,
โก วา เต สตถา, กสส วา ตวั ธมม โรเจสิตี ปุจจติ.

[พระอัสสชิแสดงหัวใจพระศาสนา]

เถโร จินเตสิ “อิมะ ปริพพาชกา นาม สาสนัสส ปฏิปกขภูตา, อิมัสส สาสเน คมภีรัตํ ทสเสสสามิติ
อตตโน นวกภาวํ ทสเสนโต อาห “อหํ โข อาวุโส นโว อจิริปปพชิตโต, อธุนาคโต อิมํ ฐมมวินยํ,
น ตาว สกขิสสามิ วิตถาเรณ ฐมมํ เทเสตุนติ.

ปริพพาชโก “อหํ อุปติสโส นาม, ตวํ ยถาสตติยา อปปิ วา พหุ วา วท, เอตํ นยสเตน นยสทสเสน ปฏิวิชฌิตุํ มยหํ ภาโรติ
วตวา อาห

“อปปิ วา พหุ วา ภาสสสุ, อตถณเณว เม พุทธิ,
อตถเนว เม อตโถ, ก็ กาทสิ พยณชนํ พหุนติ.

เอวํ วุตเต เถโร

“เย ฐมมา เหตุปปภาวา เตสํ เหตุํ ตถาคโต
เตสณจ โย นิโรธจ เอวาทิ มหาสมโณติ

คาถมาห.

[สองสหายสำเร็จพระโสดาบัน]

ปริพพาชโก ปฐมปททวยเมว สุตวา สทสสนยสมปนเน โสตาปัตติผลเล ปติภูตฺติ.

อิตรํ ปททวยํ โสตาปนนกาเล นิภูตฺตาเปสิ.

โส โสตาปนโน หุตวา, อุปริวิเสเส อปปวตตนเต, “ภวิสสตี เอตถ การณนติ สลลกเขตวา เถโร อาห
“ภนเต มา อุปริ ฐมมเทสนํ วทตยิตถ, เอตตกเมว โหตุ, กุหิ อมหากํ สตถา วสตีติ.

“เวพฺพเน อาวุโสติ.

“เตนหิ ภนเต ตุมहे ปุโรโต ยถา, มยหํ เอโก สหายโก อตถิ,
อมเหหิ จ อถญมณญํ กตีกา กตา “โย ปฐมํ อมตํ อธิคจจติ โส อาโรเจตฺติ,
อหนตํ ปฏิญญํ โมเจตวา สหายกํ คเหตุวา ตุมหากํ คตมคเคเนว สตถุ สนตีกํ อากมิสสามิติ
ปถจปติภูตฺติเตน เถรสส ปาเทสุ นิปตติวา ติกขตตุํ ปทกขิณํ กตวา เถโร อุกฺขยเขตวา ปริพพาชการามาภิโข อคมาสิ.

โกลิตปริพพาชโก ตํ ทุโรโต ว อากจณนตํ ทิสฺวา “อชฺช มยหํ สหายกสฺส มุขวณฺโณ น อถญทิวเสสุ วีย,
อทธานเนน อมตํ อธิคตํ ภวิสสตีติ อมตาทิคมํ ปุจฺฉิ.

โสปีสส “อามาวุโส, อมตํ อธิคตนติ ปฏิชานิตวา ตเมว คากํ อภาสิ.

คาถาปริโยसानะ โกลิตโต โสตาปัตติผลเล ปติภูตฺติหิตวา อาห “กุหิ กิริ สมม อมหากํ สตถา วสตีติ.

“เวพฺพเน กิริ สมม, เอวํ โน อจิริเยน อสสชิตถเรณ กถิตนติ.

“เตนทึ สมนม อายาม สตถารุ ปสสิสสามาติ.

[สองสหายชวนสลยชยไปเฝ้าพระศาสดา]

สารีปุตตตเถโร จ นามส สทาปี อัจฉริยปุชโกว, ตสมา สหายกั เอวมมาห

“สมม อมเทหิ อธิคต อมต อมหากั อัจฉริยสส สลยชยปริพพาชกสสาปี กเถสสาม, พุชฌมาโน ปฎิวิชมิสสติ,
อปปฏิวิชฌนโต อมหากั สททหิตวา สตถุ สนตีกั คมิสสติ, พุทธานั เทสนั สุตวา มคคผลปฎิวเฐ กสิสสติ.

ตโต เทวปี ชนา สลยชยสส สนตีกั อคมัสสุ.

สลยชโย เต ทิสวา “กั ตาตา โกจิ โว อมตมคคเทสโก ลทุโรติ ปุจฉิ.

“อาม อัจฉริย ลทุโร, พุทโธ โลเก อุปปนโน, ฌมโม อุปปนโน, สงโฆ อุปปนโน,
ตุมเห ตุจเฉ อสारे วิจรธ, เอถ, สตถุ สนตีกั คมิสสามาติ.

“คจฉถ ตุมเห, อหัง น สกขิสสามีติ.

“กัการณาติ.

“อหัง มหachsenส อัจฉริโย หุตวา วิจรี, ตสส เม อนนเววาสิกวาส จาฎฐิยา อุทกจลนภาวูปตติสทธิโส,
น สกขิสสามหัง อนนเววาสิกวาส วสิตุนติ.

“มา เอว กสิตถ อัจฉริยาติ.

“โหตุ ตาตา, คจฉถ, ตุมเห นานัง สกขิสสามีติ.

“อัจฉริย โลเก พุทฐสส อุปปนนกาลโต ปฎฐาย มหาชน คนธมาลาทิตถโถ คนตวา ตเมว ปุเชสสติ,
มยปี ตตเถว คมิสสาม, ตุมเห กั กสิสธาติ.

“ตาตา กิณนุ โข อิมสมึ โลเก ทนธา พหุ, อุทาทุ ปณชิตาติ.

“ทนธา อัจฉริย พหุ, ปณชิตา นาม กติปยาเอว โหนตติ.

“เตนทึ ตาตา ปณชิตา ปณชิตา สมนสส โคตมสส สนตีกั คมิสสนติ, ทนธา ทนธา มม สนตีกั อาคมิสสนติ;
คจฉถ ตุมเห, นานัง คมิสสามีติ.

เต “ปญญายิสสถ ตุมเห อัจฉริยาติ ปกกมัสสุ.

เตสุ คจฉถเตสุ, สลยชยสส ปริสา ภิชชิ.

ตสมึ ชเน อารามุ ตุจโธ อโหสิ.

โส ตุจฉัง อารามุ ทิสวา อุณห์ โลहितัง ฉทเทสิ.

เตหิปี สทธี คจฉถเตสุ ปญจสุ ปริพพาชกเตสุ, สลยชยสส ปริสาย อทตมเตยยสตานิ นีวตติสุ.

อตตโน อนนเตวาสิเกหิ อชตมเตยเยหิ ปริพพาชกสเทหิ สหฐี เวฬุวนิ อคัมภี.

[ศิษย์สำเร็จรหัตตผลก่อนอาจารย์]

สตถา จตุปริสมชเณ นิสินโน ฐมม เทเสโนโต เต ทูโรโต ว ทิสวา ภิกขุ อามนเตสิ

“เอเต ภิกขเว เทว สหายกา อากจณนติ โกลิโต จ อูปติสฺสเ จ, เอตฺ เม สวากยฺคํ ภวิสฺสตี อคฺคํ ภทฺทญฺคนฺตี.

เต สตถารํ วนทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิสฺสุ.

เต ภควนฺตํ เอตทโวจฺ “ลเภยยาม มยฺ ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺช; ลเภยยาม อูปสมฺปนฺนตี.

“เอถ ภิกขโวตี ภควา อโวจ, “สวากขาโต ฐมฺโม, จรธ พฺรหฺมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยาयाตี.

สพฺเพปิ อิทธิมยปตฺตจิวรรธา วสฺสสตีกตฺเถรา วีย อเหตุสฺ

อถ เนสํ ปริสาย จริยาเวสน สตถา ฐมฺมเทสนํ วทฺเณสิ.

ฐฺเปตฺวา เทว อคฺคสาวเก อวเสสา อรหฺตตํ ปาปุณฺนีสฺสุ.

อคฺคสาวกานํ ปน อูปริมคฺคกิจฺจํ น นิฐฺฐาสี.

กึการณา ?

สวากปารมีญานสฺส มหนตฺตตาย.

อถายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน ปพฺพชิตทิวสโต สตตฺตเม ทิวเส มคฺชรณฺเฐ กลลวาลคามกํ อูปนิสฺสาย วิหรนฺโต,

ถินมิทฺเช โอกมฺนเต, สตถารา สํเวชิตฺถ ถินมิทฺธํ วิโนเทตฺวา ตถาคเตน ทินนํ ธาตุกมฺมญฺญานํ สฺสนนฺโต

อูปริมคฺคตฺตยกิจฺจํ นิฐฺฐาเปตฺวา สวากปารมีญานสฺส มตฺถกํ ปตฺโต.

สารีปุตฺตตเถโรปิ ปพฺพชิตทิวสโต อชตมมาสํ อติกกมิตฺวา สตถารา สหฐี ตเมว ราชคหํ อูปนิสฺสาย สฺสุกรชาตเลเณ วิหรนฺโต,

อตตโน ภาคินเยยสฺส ทีฆนชฺชปริพฺพาชกสฺส เวทนาปริคฺคหฺสฺสตฺตฺนเต เทสิยมาเน, สฺสฺตฺตานุสาเรณ ญานํ เปเสตฺวา

ปรสฺส วชฺฉิตฺตํ ภาตฺตํ ภูณฺชนฺโต วีย สวากปารมีญานสฺส มตฺถกํ ปตฺโต.

นनु จายสฺมา มหาปญฺโญ, อถ กสฺมา มหาโมคฺคัลลานโต จิรตฺเรณ สวากปารมีญานํ ปาปุณฺนิตี.

ปริกมฺมมหนตฺตตาย.

ยถา ที ทุกฺคตฺตมนุสฺสา กตฺถจि คนฺตุกามา ชิปฺปเมว นิกฺขมฺนตี,

ราชุนํ ปน หตฺถิวาหนกฺปฺปนาที มหนตฺตํ ปริกมฺมํ ลทฺถํ วฏฺฏตี, เอวํ สมฺปนฺนิตํ เวทิตพฺพ.

[พวกภิกษุที่เรียนพระศาสดา]

ตํทิวสเมว ปน สตถา วชฺฉมฺมานกจฺฉายาย

เวฬุเวเน สวากสนฺนิปาตํ กตฺวา ทวินนํ เถรานํ อคฺคสาวกญฺญานํ ทตฺวา ปาฐิโมกฺขํ อุตฺทิสี.

ภิกษุ อุชฌายีสู “สตถา มุโขโลกเนน ภิกขุณิ เทติ,
อคคสาวกภูฐานิ เทนเตน นาม ปฐมัม ปพพชิตานิ ปลงจวคคิยานิ ทาตุ วัณฺณติ,
เอเต อนโณโลเกนเตน ยสตุเถรปมฺพชานิ ปลงจปลงญาสาย ภิกขุณิ ทาตุ วัณฺณติ,
เอเต อนโณโลเกนเตน ภาทวคคิยานิ, เอเต อนโณโลเกนเตน อรุเวลกสสปาทีนึ เตภาติกานิ,
เอเต ปน เอตตเก ปหาย สพพปจฉา ปพพชิตานิ อคคสาวกภูฐานิ เทนเตน มุขํ โอลเกตวา ทินนุนติ วทีสุ.

[บุรพกรรมขอพระอัญญาโกณฑัญญะ]

สตถา “กั กเถถ ภิกขเวติ ปุจฉิตวา, อิหิ นามาติ วุตเต, นาหิ ภิกขเว มุขํ โอลเกตวา ภิกขุณิ เทมิ,
เอเตสํ ปน อตตนา อตตนา ปตติตปตติตเมว เทมิ,
อญญาโกณฑญญี หิ เอกสมี สสเส นว อคคสสทานานิ เทนโต น อคคสาวกภูฐานิ ปตเถตวา อทาสี,
อคคธมมัม ปน อรหตตํ สพพปฐมัม ปฏิวิชิมิตุํ ปตเถตวา อทาสีติ.

“กทา ภควาติ.

“สุณิสสถ ภิกขเวติ.

“อาม ภนเตติ.

“ภิกขเว อิตโต เอกนวุตติกปเป วิปสสี ภควา โลเก อุทปาหิ.

ตทา “มหากาโล จุลลกาโลติ เทว ภาติกา กุญฺมพิกา มหนตํ สาลิกเขตตํ วปาเปสุ.

อเถกทิวสํ จุลลกาโล สาลิกเขตตํ คนตวา เอกํ สาลิกพภํ ฝาลेतวา ชาหิ.

อติมธูริ อโหสิ.

โส พุทฺธปมฺพชสส สงฆสส สาลิกพภานํ ทาตุกาโม หุตวา เซฎฐภาติกํ อุปสงกมิตวา

“ภาติก สาลิกพภํ ฝาลेतวา พุทฺธานํ อนุจฉวิกิํ กตวา ปจาเปตวา ทานํ เทมาติ อาห.

“กั วเทสิ, สาลิกพภํ ฝาลेतวา ทานํ นาม เนว อตีเต ภูตปุพฺพํ นานาคเต ภวิสสติ, มา สสสํ นาสยิตี.

โส ปุนปฺปุนิ ยาจิเยว.

อถ นั ภาตา “เตนหิ เขตตํ เทว โภฏฐาเส กตวา มม โภฏฐาสํ อนามสิตวา อตตโน เขตตโภฏฐาเส, ยํ อิจฉสิ, ตํ กโรหิตี อาห.

โส “สารูติ เขตตํ วิภชิตวา พหุ มนุสเส หตถกมมัม ยาจิตวา สาลิกพภํ ฝาลेतวา นิรุทเท ขีเร ปจาเปตวา

สปปิมธูสกุขราหิ โยเขตวา พุทฺธปมฺพชสส ภิกขุสงฆสส ทานํ ทตวา ภาตตกิจจปริโยसानเ

“อิหิ ภนเต มม อคคทานิ อคคธมมสส สพพปฐมัม ปฏิวเธาเย สวตตตุตี อาห.

สตถา “เอวํ โหตุติ อนฺนโมทนํ อกาสิ.

โส เขตต์ คนตวา โอลเณโต สกลเขตเต กณณิกาทุเทหิ วีย สาลีสเสหิ สยณนํ ทิสวา ปญจวิธํ ปตี ปฏิลกิตวา
“ลาภา วต เมติ จินเตตวา ปุถุกกาเล ปุถุกคคํ นาม อทาสี,
คามวาสีหิ สหฺธิ อคฺคสสทานํ นาม อทาสี, ลายเน ลายนคคํ, เวณิกรเณ เวณิคคํ, กลาปาทีสุ กลาปคคํ ชลคคํ ฆณทคคํ
โกฏฐคฺคคณฺติ เอวํ เอกสสเส นว วาเร อคฺคทานํ อทาสี.

ตสส สพฺเพสุ วาเรสุ คหิตคหิตถุญฺจํ ปรีปฺริ.

สสสํ อติเรกํ อญฺฐานสมปนฺนํ อโหสิ.

ชมโม่ นามส อตตานํ รกฺขนตํ รกฺขติ.

ชมโม่ ทเว รกฺขติ ชมฺมจารี

ชมโม่ สุจฺฉินฺโณ สุขมาวหาติ

เอसानิสฺสเ อมเม สุจฺฉินฺเ

น ทคฺคตี คจฺฉติ ชมฺมจารีติ.

เอวเมว วิปฺสสิสมมาสมพุทฺธกาเล อคฺคธมฺมํ ปญฺมํ ปฏฺวิชฺฉิตฺตํ ปตฺถเนโต นว อคฺคทานานิ อทาสี.

อิตฺ สตสทสสทปฺมตถเก ปน หํสวตฺนคเร ปทุมุตฺตรพุทฺธกาเลปิ สตฺตาทํ มหาทานํ ทตฺวา ตสส ภควโต ปาทมฺเเล นิปชฺชิตฺวา
อคฺคธมฺมสส ปญฺมํ ปฏฺวิชฺฉนตถเมว ปตฺถนํ ฐเปสิ.

“อิติ อิมินา ปตฺถิตเมว มยา ทินฺนํ, นาทํ มุขํ โอลเเกตฺวา เทมิติ.

[บุรพกรรมของชน ๕๕ คน มียสกุลบุตรเป็นต้น]

“ยสกุลปุตฺตปฺมุขา ปญจปญฺญาส ชนา กิํ กมฺมํ กรีสุ ภนฺเตติ.

“เอเตปิ เอกสส พุทฺธสส สนฺติเก อรหตฺตํ ปตฺถเนตา พหุํ ปุญฺญกมฺมํ กตฺวา อปรภาเค, อนุปฺปนฺเน พุทฺเธ, สหายกา หุตฺวา
วคฺคพนฺธเน ปุญฺญานิ โกรนฺตา อนาถสรีรานิ ปฏฺชคฺคณฺตา วิจรีสุ.

เต เอกทิวสํ สคพฺภํ อิตฺถิํ กาลกตํ ทิสวา “ฉาเปสสามาติ สุสานํ หรีสุ.

เตสุ ปญจ ชเน “ตุมเห ฉาเปลาติ สุसाने ฐเปตฺวา เสสา คามํ ปวิญฺฐา.

ยสทารโก ตํ สรีรํ สุเลหิ วิชฺฉิตฺวา ปรีวตเตตฺวา ปรีวตเตตฺวา ฉาเปนโต อสุภสยญฺญํ ปฏฺลภิ.

อิตเรสฺปิ จตฺตุนฺนํ ชนानํ “ปสสท โภ อิมํ สรีรํ ตตถ ตตถ วิทฺธสจฺจมฺมํ กพรโครูปํ วีย อสุจึ ทคฺคณฺธํ ปฏฺฏิลนฺติ ทสเสสิ.

เตปิ ตตถ อสุภสยญฺญํ ปฏฺลภีสุ.

เต ปญจ ชนา คามํ คนตฺวา เสสสหายกานํ กถยีสู.

ยโส ปน ทารโก เคหํ คนตฺวา มาตาปิตฺตุนญจ ภาริยาย จ กเถสิ.

เต สพเพปิ อสุภี ภาวยีสุ.

อิทเมเตสึ ปุพพกมม.

เตเนว ยสสส อิตถาคาเร สุสานสณญา อุปปชช.

ตาย จ อุปนิสสยสมปตติยา สพเพส วิเสสาธคโม นิพพตติ.

เอว อิเม อตตนา ปตถิตเมว ลภีสุ.

นาหิ มุขิ โอลเถตวา ทมมิตติ.

[บุรพกรรมของภททวคคิย ๓๐ คน]

“ภททวคคิยา สหายกา ปน ก็ กรีสุ ภนเตติ.

“เอเตปิ ภิกขเว ปุพพพุธานัน สนตีกะ อรหตตัม ปตเถตวา ปุณญานิ กตวา อปรภาเค, อนุปปนเน พุทธะ, ตีสจตุตทา พุทธา ตุนชิลโรวาทัง สุตวา สญญิวสสสทสทานิ ปญจ สีลานิ รกขีสุ.

เอว อิเมปิ อตตนา ปตถิตปตถิตเมว ลภีสุ

นาหิ มุขิ โอลเถตวา ภิกขุณิ ทมมิตติ.

[บุรพกรรมของขมูล ๓ พี่น้อง]

“อรุเวลกสสปาทย ปน ภนเต ก็ กรีสุตติ.

“อรหตตเมว ปตเถตวา ปุณญานิ กรีสุ.

อิโต हि เทวนนุติกปะเป ‘ติสโส มุสโสติ เทว พุทธา อุปปชชีสุ.

มุสสปุทธสส มหิโนโท นาม ราชา ปิตา อโหสิ.

ตสมิ ปน สมโพธิ ปตเต, รณโณ กนิฏฐปุตโต อคคสาวโก, บุโรหิตปุตโต พุติยสาวโก อโหสิ.

ราชา สตถุ สนตีกัม คนตวา “เชฏฐปุตโต เม พุทธิ, กนิฏฐปุตโต อคคสาวโก, บุโรหิตปุตโต พุติยสาวโกติ เต โอลเถตวา “มเมว พุทธิ, มเมว ธมโม, มเมว สงโฆ, นโม ตสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุททสสาติ ติกขตตุ อูทานัง อูทานेतวา สตถุ ปาพมูละ นิปชชิตวา “ภนเต อิทานิ เม นวุตวิสสสทสสปริมาณสส อายุโน โภภุญญิ นิสสิทิตวา นิพทายนกาโล วีย, อญญเอส คเทหวาริ อคนตวา, ยาวาหิ ชีวามิ, ตาว เม จตตาริ ปจเจเย อธิวาเสถาติ ปฎิณญู คเหตุวา นิพพธัง พุทฐุปุณฺณานัง กโรติ.

รณโณ ปน อปรเปติ ตโย ปุตตา อเหตุ.

เตสุ เชฏฐสส ปญจ โยธสตานิ ปริวาริ มชฌิมสส ตินิ กนิฏฐสส เทว.

เต “มยมิปี ภาตีกั โภเชสสามาติ ปีตรั โอภาสั ยาจิตวา ปุณปุณั ยาจนตาปี อลภิตวา, ปจจนเต กุปีเต,
ตสส วุปสมนตถาย เบลิตา ปจจนตัง วุปสมตวา ปีตุ สนตีกั อากมีสุ.

อถ เน ปีตา อาลึงคิตวา สีเส จุมพิตวา “วรั โว ตาตา ทมมีติ อาท.

เต “สาธู เทวาติ วรั คหิตกั กตวา ปุณ กติปาหจเยน ปีตรา “คณทล ตาตา วรนต์ิ วุตตา
“เทว อมหากัง อญญเณ เกณจิ อตโถ นตถิ, อิตโต ปญญาย มยั ภาตีกั โภเชสสาม, อิมั โน วรั เทหิตติ อาทัส.

“น เทมิ ตาตาติ.

“นิจจกาลัง อเทนตา สตต สัจจฉรานิ เทถาติ.

“น เทมิ ตาตาติ.

“เตนหิ ฉ ปญจ จตตาริ ตีณิ เทว เอกัง สัจจฉรั สตต มาเส ฉ มาเส ปญจ มาเส จตตาริ มาเส ตโย มาเส เทถาติ.

“น เทมิ ตาตาติ.

“โหตุ เทว, เอเกกสส โน เอเกกั มาสั กตวา ตโย มาเส เทถาติ.

“สาธู ตาตา, เตนหิ ตโย มาเส โภเชถาติ.

เตสั ปน ตินณมปิ เอโกว โภฏฐาคาริโก, เอโกว आयุตตโก.

เต ทวาทสนหุตปุริสปริวารา.

เต ปกโกสาเปตวา “มยั อิมั เตมาสั ทส สีลานิ คเหตุวา เทว กาสายานิ นิวาเสตวา สตถารา สหवासั วสิสสาม,
ตุมहे เอตตกั นาม ทานวญญั คเหตุวา เทวสิกั นวุตีสหสสานัง ภิกขุณั โยธสสสสส จ โน สพพิ ขาทนียโภชนียั สวัตเตยยาถ,
มยั หิ อิตโต ปญญาย น กิลจิ วุขามาติ วทีสุ.

เต ตโยปี ปริวารกปุริสสสสั คเหตุวา ทส สีลานิ สมาทาย กาสายวตถานิ นิวาเสตวา วิหาระเยว วสิสุ.

โภฏฐาคาริโก จ आयุตตโก จ เอกโต หุตวา ตินณณั ภาตีกานัง โภฏฐาคาเรหิ วาเรน วาเรน วญญั คเหตุวา ทานัง เทนติ.

[กินอาหารที่เขาอุทิศภิกษุสงฆ์ ตายไปเป็นเปรต]

กมมกรานัง ปน ปุตตา ยาคุภตตาทินี อตถาย โรทนติ.

เต เตสั, ภิกขุสงฆะ อนาคเตเยว, ยาคุภตตาทินี เทนติ.

ภิกขุสงฆสส ฆตตกัจจาวसानะ กิลจิ อติเรกั น ภูตปุพพิ.

เต อปรภาเค “ทารกานัง เทมาติ อตตนาปี คเหตุวา ขาทิสู, มนุญญปิ อาหารัง ทิสวา อธิวาเสตุ นาสกขีสุ.

เต ปน จตุราสีตีสหสสา อหะสุ.

เต สงขมสส ทินนํ วัณฺณํ ขาทิตฺวา กายสส เกทา เปตติวิสเย นิพพตฺตีสุ.

เต ภาคิกา ปน ปุริสสทสเสน สหฺธิ กาลํ กตฺวา เทวโลเก นิพพตฺติตฺวา เทวโลกา เทวโลกํ สํสรนฺตา เทวณฺวตฺติกปเป เขเปสฺสุ.

เอวํ เต ตโย ภาคโร อรหตฺตํ ปตฺถเนนฺตา ตทา กลยาณกมมํ กรีสุ.

เต อตฺตนา ปตฺถิตเมว ลภีสุ.

นาหํ มุขํ โอลเเกตฺวา ทมมีตี.

ตทา ปน เตสํ อายุตฺตโก พิมพิสาโร อโหสิ, โภจฺจฺวาคาริโก วิสาโช อุปาสโก.

เตสํ กมมกรรา ตทา เปเตสุ นิพพตฺติตฺวา สุกฺตฺติทุกฺคตฺวเสน สํสรนฺตา อิมสฺมี กปเป จตฺตาริ พุทฺธนฺตรานิ เปตโลเกเยว นิพพตฺตีสุ.

[พวกเปรตถามเวลาได้อาหาร กะพระพุทธรเจ้า ๓ พระองค์]

เต อิมสฺมี กปเป สพฺพปฐุมํ อุปฺปนนํ จตฺตาทิสฺวสสทสสาธุกํ กกุสนธํ^๑ ภควนฺตํ อุปสงกมิตฺวา

“อมหากํ อาหารํ ลภนกาลํ อัจจิกฺขธาติ ปุจฺฉีสุ.

“มม ตาว กाले น ลภิสฺสธ, มม ปจฺฉนฺโต, มหาปฐฺฐวียา โยชนมตฺตํ อภีรฺุฬฺหาย, โภจฺจฺวาคมณฺพฺุโ^๒ อุปฺปชฺชิสฺสตี, ตํ ปุจฺฉเยยาธาติ อหา.

เต ตตฺตกํ กาลํ เขเปตฺวา, ตสฺมี อุปฺปนเน, ตํ ปุจฺฉีสุ.

โสปี “มม กाले น ลภิสฺสธ, มม ปจฺฉนฺโต, มหาปฐฺฐวียา โยชนมตฺตํ อภีรฺุฬฺหาย, กสฺสปพฺุโ อุปฺปชฺชิสฺสตี, ตํ ปุจฺฉเยยาธาติ อหา.

เต ตตฺตกํ กาลํ เขเปตฺวา, ตสฺมี อุปฺปนเน, ตํ ปุจฺฉีสุ.

โสปี “มม กाले น ลภิสฺสธ, มม ปจฺฉนฺโต, มหาปฐฺฐวียา โยชนมตฺตํ อภีรฺุฬฺหาย, โคตมพฺุโ นาม อุปฺปชฺชิสฺสตี, ตทา ตุมหากํ ญฺาตโก พิมพิสาโร นาม ราชา ภวิสฺสตี, โส สตฺถุ ทานํ ทตฺวา ตุมหากํ ปาเปสฺสตี, ตทา ลภิสฺสธาติ อหา.

เตสํ เอกํ พุทฺธนฺตรํ เสวทิวสํ วีย อโหสิ.

[พวกเปรตพันทุข์ เพราะผลทาน]

เต, ตถาคเต อุปฺปนเน, พิมพิสารรณฺญา ปฐฺฐมทิวสํ ทาเน ทินเน, รตฺติภาเค เภรวสทฺทํ กตฺวา รณฺโญ อตฺตานํ ทสฺสยีสฺสุ.

โส ปฺนทิวเส เวฬุวนํ อาคนฺตฺวา ตถาคตฺสส ตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ.

---

๑ พ. พ. ๓๓/๕๒๙.

๒ พ. พ. ๓๓/๕๓๓-๕๓๗.

สตถา “มหาราช อีโต เทวนวุติกปมตถเก ผุสสุพุทธกาเล เอเต ตว ญาดกา ภิกขุสงฆสส ทินนํ วมุญฺหิ^๑ ขาทิตวา
เปตโลเก นิพพตติตวา สัสนธาตา กกุสนธาตโย พุทธะ อูปปนเน ปุจฉิตวา เตหิ อิทถจิตถจ วุตตา
เอตตํ กาลํ ตว ทานํ ปจจาสิสมานา, ทิยโย ตยา ทาเน ทินเน, ปตตี อลภมานา เอวมกัสมุติ.

“กั ปน ภนเต, อิทานิปี ทินเน, ลภิสสนตตี.

“อาม มหาราชาทิ.

ราชา พุทธูปมูขํ ภิกขุสงฆํ นิมนเตตวา ปุนทิวเส มหาทานํ ทตวา “ภนเต อีโต เตสํ เปตานํ ทิพพนนปานํ สมปชชตติ
ปตตี อทาสี.

เตสํ ตถเว นิพพตติ.

ปุนทิวเส นคคา หุตวา อตตานํ ทสเสสุ.

ราชา “อชช ภนเต นคคา หุตวา อตตานํ ทสเสสนติ อารโจะสิ.

“วตถานิ เต น ทินนานิ มหาราชาทิ.

ปุนทิวเส พุทธูปมูขสส ภิกขุสงฆสส จีวรานิ ทตวา “อีโต เตสํ ทิพพวตถานิ โหนตติ ปาเปสิ.

ตังถณญเวว เตสํ ทิพพวตถานิ อูปปชชีสุ.

เต เปตตถภาวํ วิชิตวา ทิพพตถาเวเน สณฐหีส.

สตถา อนูโมทนํ กโรนโต “ติโรกขเทสุ ติฏฐนตตีติ ติโรกขทานูโมทนํ อทาสี.

อนูโมทนาวसाने จตฺราสีติยา ปาณสทสสานํ ฐมมาภิสมโย อโหสิ.

อิตติ สตถา เตภาทิกขุทิลานํ วตถุํ กเถตวา อิมปิ ฐมมเทสนํ อทริ.

[บุรพกรรมของพระอัครสาวกทั้ง ๒]

“อคคสาวกา ปน ภนเต กั กรีสูติ.

“อคคสาวกาเวว ปตถนํ กรีส.

อีโต กปปสตสทสสาธิกสส ทิ กปปานํ อสงเขยยสส มตถเก สารีปุตโต พุราหมณมหาสาถกุเล นิพพตติ
นามเนน สรทมาณโว นาม อโหสิ.

โมคคละลาโน คหปติมหาสาถกุเล นิพพตติ นามเนน สิริวทมกุกุมพิโก นาม อโหสิ.

เต อุโภปี สทปัสสุกัฬกา สหายกา อहेสิ.

สรทมาณโว ปิตุจเจเนน กุลสนตัง มหาธน์ ปฏิปชชิตวา เอกทิวสํ รโหคโต จินเตสิ
“อหํ อธิโลกตตถาวเมว ชานามิ, โน ปรโลกตตถาวํ, ชาตสตตานถจ มรณํ นาม ฐวํ,
มยา เอกํ ปพพชชํ ปพพชชิตวา โมกขชมมคเวสนํ กาคํ วุญญตตีติ.

โส สหายัง อุปสงกมิตวา อาห “สมม สิริวชฒ อหํ ปพพชชิตวา โมกขชมม คเวสิสสามิ,
ตวํ มยา สหธิ ปพพชชิตุํ สกขิสสสิ, น สกขิสสสิตี.

“น สกขิสสามิ สมม, ตวํเยว ปพพชชิตตี.

โส จินเตสิ “ปรโลกํ คจณนโต สหายํ วา ญาติमितเต วา คเหตุวา คโต นาม นตถิ, อตตนา กตํ อตตโนว โหตีติ.

ตโต รตนโกฏฐาคารํ วิวราเปตวา กปนทริกถณิพพกยาจกานํ มหาทานํ ทตวา ปพพตปาหํ ปวิสิตวา อสิปพพชชํ ปพพชชิต.

ตสส เอโก เทว ตโยติ เอวํ อนุปพพชชํ ปพพชชิตวา จตฺสตตตติสสสมตตา ชฎิลลา อเหตุ.

โส ปถจ อภิญญา อญฺฐ จ สમાปตตีโย นิพพตเตตวา เตสํ ชฎิลานํ กสิณปริกมมํ อาจิกขิ.

เตปิ สพเพ ปถจ อภิญญา อญฺฐ จ สમાปตตีโย นิพพตเตสु.

เตน สมเยน อนมทสสิ นาม พุทโธ โลเก อุตปาหิ.

นครํ จนทวตี นาม อโหสิ. ปิตา ยสวณโต นาม ขตตีโย, มาตา ยโสธรา นาม เทวี, โโพธิ อชชุนรูกโข,
นิสโก จ อนโม จ เทว อคคสาวกา, วรุโณ นาม อุปญฺฐาโก, สุนทรา จ สุมนา จ เทว อคคสาวิกา, आयุ วสสสสสสส อโหสิ,
สรริํ อญฺฐปถญาสทถุพเพธํ, สรริปถา ทวาทสโยชนํ ฝริ, ภิกขุสสสสสสส ปริวารโ อโหสิ.

โส เอกทิวสํ ปจฺจสกาเล มหากรุณาสมาปตตีโต วุญฺญาย โลกํ โวลเณนโต สรทตปสํ ทิสวา

“อชช มยหํ สรทตปสสส สนตีกํ คตปจเจเนน รมมเทสนา จ มหตี ภวิสสตี,

โส จ อคคสาวกญฺฐานํ ปตเถสสตี, ตสส สหายโก สิริวชฒกญฺมพิโก ทุตติยสาวกญฺฐานํ ปตเถสสตี,

เทสนาปริโยसाने จสส ปริวารา จตฺสตตตติสสชฎิลลา อรหตตํ ปาปุณิสสนตี, มยา ตตถ คนตุํ วุญฺญตตีติ

อตตโน ปตตจิวรมาทาย อถญฺญ กถจि อนามนเตตวา สอิโห วิย เอกจโร หุตวา,

สรทตปสสส อนเตวาลีเกสุ ผลาผลตถาย คเตสุ, “พุทฺธภาวํ เม ชานาตุตี,

ปสสนตสเสว สรทตปสสส, อากาสโต โอตริตวา ปฐวียํ ปติญฺฐาสี.

สรทตปสส พุทฺธานุภาวถเจว สรริณิปตตติถจ ทิสวา ลกขณมณเต สมมสิตวา

“อิมหิ ลกขณหิ สมมนาคโต นาม อคารมชเม วสนโต ราชา โหตี จกกวตตี, ปพพชชิตโต โลเก วิวญฺจถ สพพถญฺพพุโธ โหตี,

อัยํ ปุริโส นิสสสยํ พุทฺธเต ชานิตวา ปจจुकคมนํ กตวา ปถจปติญฺฐิตน วนทิตวา อาสนํ ปถญาเปตวา อทาสี.

นिसีหิ ภควา ปถญุตตาสเน.

สรทตปสสปี อตตโน อนุจถวิกํ อาสนํ คเหตุวา เอกมณตํ นिसีหิ.

ตสมึ สมเย จตุสตัดตติสทสสา ชฎิลลา ปณิตปณิตานิ โอชวตานิ ผลาผลานิ คเหตุวา อัจริยสส สนตีกั สมปตดา
พุทธานญเจว อัจริยสส จ นิสินนาสนน โอลเกตวา อาหสิ
“อัจริย มยั ‘อิมสมึ โลเก ตุมเหหิ มหนตตรโร นตถิติ วิจารณ์, อัย ปน ปุริโส ตุมเหหิ มหนตตรโร มถญเอติ.

“ตาดา กิ วเทถ, สาสเพน สทธิ อฏฐสฏฐิโยชนสทสทสพเพธ สินริ สมิ กาคุ อิจฉถ,
สพพญญพุทเธน สทธิ มม อุปม มา กริตถ ปุตตกาติ.

อถ เต ตาปสา “สจายั ปุริโส อิตตรสตัดโต อภวิสส, น อมหากั อัจริโย เอวรูป อุปม อหริสสตี, ยาว มหา วตายั ปุริสตี สพ
เพว ปาเทสุ ปติตวา สิริสา วนทีสุ.

อถ เน อัจริโย อาห “ตาดา อมหากั พุทธานั อญจฉวิโก เทยชมโม นตถิ, สตถา จ ภิกขาจารเวลายั อีถาคโต,
มยั ยถาสตติ ยถาพลั เทยชมม ทสสาม, ตุมเห ยัย ปณิตั ผลาผลั ตั ตั อหรรถาติ อหรรพาตวา หตถเอ ไรวิตวา
สยั ตถาคตสส ปตเต ปติฏฐาเปสิ.

สตถารา ผลาผลเอ ปฏิกคหิตมตเต, เทวตา ทิโพโข ปกขิปีส.

โส ตาปโส อุทกปิ สยเมว ปริสสาเวตวา อทาสิ.

ตโต, ภตตทิกจจ กตวา นิสินเน สตถริ, สพเพ อนนเวทาสิเก ปกโกสิตวา สตถุ สนตีกะ สาราณียกถ กเถนโต นิสีทิ.

สตถา “เทว อคคสาวกา ภิกขุสงเขน สทธิ อากจฉนตติ จินเตสิ.

เต สตถุ จิตตัม ญตวา สตสทสสขีณาสวปริวารา อากนตวา สตถารั วนทิตวา เอกมนตัม อฏฐิส.

ตโต สรทตาปโส อนนเวทาสิเก อามนเตสิ “ตาดา พุทธานั นิสินนาสนนปิ นิจั, สมณสทสทสสสาปิ อาสนน นตถิ,
ตุมเหหิ อชช อุฬารั พุทสสการั กาคุ วฏฐติ, ปพพตปาทโต วณณคนธสมปนนานิ ปุปผานิ อหรรถาติ.

กถนกาลเอ ปปญโจ วย โหติ, อธิริมโต ปน อธิริวิสโย อจिनเตยโยติ.

มุหุตตมตเตเนว เต ตาปสา วณณคนธสมปนนานิ ปุปผานิ อหรรถวา พุทธานั โยชนปุปผาณั ปุปผาสนั ปญญาเปสิ.

อุภินนั อคคสาวกานัน ติวาตุต, เสสานัน ภิกขุนัน อพมโยชนิกาทิเกท, สงขณวทสส อสภมตตัม อโหสิ.

“กถ อภสมึ อสสมปเท ตาวมหนตานิ อาสนานิ ปญญุตตานีติ น จินเตตพพิ.

อิทธิวิสโย หเส.

เอว ปญญุตเตสุ อาสนesu, สรทตาปโส ตถาคตสส ปุริโต อญชลี ปคคยห ฐิต

“ภนเต มยหึ ทิฆรตตัม ทิตาย สุชาย อิมั ปุปผาสนัน อภिरุทถาติ อาห.

เตน วุตตัม

“นานาปุปผญจ คนธญจ

สนนิปาเตตวาน เอกโต

ปุปผาสนัน ปญญาเปตวา

อิท วจนมพริ

อิทฺ เม อาสนํ วีร	ปญฺญตฺตํ ตวนุจฺฉวี
มม จิตฺตํ ปสาเทนฺโต	นีสีท ปุปฺพมาสเน.
สตรตฺตดิณฺทิวํ พุทฺโธ	นีสีท ปุปฺพมาสเน
มม จิตฺตํ ปสาเทตฺวา	ทาสยิตฺวา สเทวเกติ.

เอวํ นีสินฺเน สตรฺธิ, เทว อคฺคสาวกา เสสภิกฺขุ จ อตฺตโน อตฺตโน ปตฺตาสเน นีสีทิสฺสุ.

สรทตฺตปฺปส เหมนฺตํ ปุปฺพจฺฉตฺตํ คเหตฺวา ตถาคตฺสส มตฺถเก ชาเรนฺโต อฏฺฐาสี.

สตรธา “ชฺฎฺฒินํ ออํ สกฺกาโร มหปฺพล โหตุติ นิโรธสฺมาปตฺตี สฺมาปชฺชิ.

สตรฺฐ สฺมาปตฺตี สฺมาปนฺนภาวํ ญฺตฺวา เทว อคฺคสาวกาปิ เสสภิกฺขุปิ สฺมาปตฺตี สฺมาปชฺชีสุ.

ตถาคเต สตรฺธาหํ นิโรธสฺมาปตฺตี สฺมาปชฺชิตฺวา นีสินฺเน, อนฺนเตวาสีกา, ภิกฺขาจากรกาเล สฺมปตฺเต, วนมฺูลผลลาผลํ ปริภุญฺชิตฺวา เสสกาฬํ พุทฺธานํ อญฺชลี ปคฺคยห ติฏฺฐนฺติ.

สรทตฺตปฺปส ปน ภิกฺขาจากรมฺปิ อคฺนตฺวา ปุปฺพจฺฉตฺตํ ชาเรมาโน ว สตรฺธาหํ ปิตฺตฺสฺเชน วิตฺตนาเมสิ.

สตรธา นิโรธโต วุฏฺฐาย ทกฺขิณฺปสเส นีสินฺนํ อคฺคสาวกํ นิสภตฺเถรํ อามนฺเตสิ
“นีสภ สกฺการการกานํ ตาปसानํ ปุปฺพาสานานุโมทนํ กโรหิติ.

เถโร จกฺกวตฺตริณฺญฺ สนฺติกา ปฏฺฐิตทฺมมหาลาโหม มหาโยโธ วิย ตฺมฺฐฺมานโส สาวกปารมฺมีญาเณ ฐตฺวา ปุปฺพาสานานุโมทนํ อารภี.

ตสฺส เทสนาวसाने ทุตฺยสาวกํ อามนฺเตสิ “ตฺวปี ภิกฺขุ ฐมฺมํ เทเสหิติ.

อโนมตฺเถโร เตปฺภิกฺกํ พุทฺธวจฺนํ สฺมมสิตฺวา ฐมฺมํ กเถสิ.

ทวินฺนํ อคฺคสาวกานํ เทสนาย เอกสฺสาปิ อภิสมฺโย นาโหสิ.

อถ สตรฺธา อปริมาเณ พุทฺธวิสเย ฐตฺวา ฐมฺมเทสนํ อารภี.

เทสนาปริโยसाने ฐเปตฺวา สรทตฺตปฺปส สพฺเพปิ จตฺสตรตฺตติสฺหสฺสชฺฎฺฒินา อรหตฺตํ ปาปุณฺนีสฺสุ.

สตรธา “เอถ ภิกฺขโวติ หตฺถํ ปสาเรสิ.

เตสํ ตาวเทว เกสมสฺสนฺนิ อนฺตรธายีสฺสุ.

อฏฺฐฺ ปริกฺขารธา กาเย ปฏฺฐิมุกฺกา ว อเหสฺสุ.

“สรทตฺตปฺปส กสฺมา อรหตฺตํ น ปตฺโตติ.

วิกฺขิตฺตจิตฺตตฺตา.

ตสส กิร พุทธานํ พุติยาสเน นิสีทิตวา สวากปารมีญาณเฐ รุตฺวา ฌมฺมํ เทสยโต อคฺคสาวกสฺส ฌมฺมเทสนํ โสตุํ
อารทฺธกาลโต ปญฺญาย

“อโห วตาทิปี อนาคเต อุปฺปชฺชนกสฺส พุทฺธสฺส สาสเน อิมินา สวากเณ ปฏฺฐิตุสฺส ฐุํ ลเภยยนฺติ จิตฺตํ อุปฺปาเทสิ.

โส เตน ปรีวิตฺถเกณ มคฺคผลปฺปฏฺฐิเวธํ กาคุํ นาสกฺขิ.

ตถาคตํ ปน วนฺทิตฺวา สมฺมุখে รุตฺวา อาท “ภนฺเต ตุมฺหากํ อนนฺตราสเน นิสินฺโน ภิกฺขุ ตุมฺหากํ สาสเน โก นาม โหตีติ.

“มยา ปวตฺติตํ ฌมฺมจกํ อนุปวตฺเตนฺโต สวากปารมีญาณสฺส โภกฺกิปฺปตฺโต โสฬส ปญฺญา ปฏฺฐิวิชฺฌิตฺวา ฐฺฐิตํ,
มยฺหํ สาสเน อคฺคสาวโก นาม เอโสติ.

“ภนฺเต ยวายํ มยา สตฺตาทํ ปุํพจฺฉตฺตํ ชาเรนฺเตน สกฺกาโร กโต, อหํ อิมสฺส ผลเณ อญฺญํ สกฺกตฺตํ วา พุทฺธมตฺตํ วา น ปตฺถेमิ,
อนาคเต ปน อยํ นิสฺสกตฺเถโร วีย เอกสฺส พุทฺธสฺส อคฺคสาวโก ภเวยฺยนฺติ ปตฺถณํ อกาสิ.

สตฺถา “สมฺมิชฺฌิสฺสตี นุ โข อิมสฺส ปุริสสฺส ปตฺถนาตี อนาคตฺสญฺญาณํ เปเสตฺวา โอลเณนโต

กปฺปสฺตสทฺสสาธิกํ เอกํ อสงฺเขยฺยํ อติกฺกมิตฺวา สมฺมิชฺฌนภาวํ อทฺทส,

ทิสฺวา สรทฺตาปสี อาท “น เต อยํ ปตฺถนา โมฆา ภวิสฺสตี, อนาคเต ปน กปฺปสฺตสทฺสสาธิกํ เอกํ อสงฺเขยฺยํ อติกฺกมิตฺวา

โคตโม นาม พุทฺโธ โลเก อุปฺปชฺชิสฺสตี, ตสฺส มาตา มหามาयाเทวี นาม ภวิสฺสตี, ปีตา สุทฺโธโชน นาม มหาราชา,

ปุตฺโต ราหุโล นาม, อุปฺปญฺญาโก อานนฺโท นาม, พุติยสาวโก โมคฺคัลลาโน นาม,

ตฺวํ ปนสฺส อคฺคสาวโก ฌมฺมเสนาปตี สารีปุตฺโต นาม ภวิสฺสตีติ.

เอวํ ตาปสี พุยากริตฺวา ฌมฺมกถํ กเถตฺวา ภิกฺขุสงฺฆปรีวฺโต อากาสํ ปกฺขนฺทิ.

สรทฺตาปสี อนฺเตวาลิกตฺเถรานํ สนฺติกํ คนฺตฺวา สหายกสฺส สิริวทฺธมฺกญฺญมฺพิทฺสสฺส สาสนํ เปเสสิ

“ภนฺเต มม สหายกสฺส วเทถ ‘สหายเณ เต สรทฺตาปเสน อนฺมทสฺสีสฺส พุทฺธสฺส ปาทมฺมุเล

อนาคเต อุปฺปชฺชนกสฺส โคตมพุทฺธสฺส สาสเน อคฺคสาวกญฺญานํ ปตฺถิตํ, ตฺวํ พุติยสาวกญฺญานํ ปตฺถเอหิตี.

เอวญฺจ ปน วตฺวา เถเรหิ ปุเรตรเมว เอกปฺสเสน คนฺตฺวา สิริวทฺธมฺสฺส นิเวสนทฺวาเร อญฺญาสี.

สิริวทฺโธ “จิริสฺสํ วต เม อโยโย อาคโตตี อาสเน นิสีทาเปตฺวา อตฺตนา นิจฺตเร อาสเน นิสินฺโน

“อนฺเตวาลิกปรีสา ปน โว ภนฺเต น ปญฺญายนฺตีติ ปุจฺฉิ.

“อาม สมฺม, อมฺหากํ อสฺสมํ อนฺมทสฺสี พุทฺโธ อาคโต, มยํ ตสฺส อตฺตโน พเลณ สกฺกาโร กริมฺหา,

สตฺถา สทฺเพสํ ฌมฺมํ เทเสสิ, เทสนาปริโยสาเน รุเปตฺวา มํ เสสา อรทฺตํ ปตฺตา ปพฺพชฺชีสุ,

อหํ สตฺถุ อคฺคสาวกํ นิสฺสกตฺเถโร ทิสฺวา อนาคเต อุปฺปชฺชนกสฺส โคตมพุทฺธสฺส นาม สาสเน อคฺคสาวกญฺญานํ ปตฺถเอสิ,

ตฺวํปี ตสฺส สาสเน พุติยสาวกญฺญานํ ปตฺถเอหิตี.

“มยฺหํ พุทฺเธหิ สทฺธี ปรีจโย นตฺถิ ภนฺเตติ.

“พุทฺเธหิ สทฺธี กถณํ มยฺหํ ภาโร โหตุ, ตฺวํ มหนฺตํ อภิสกฺกาโร สุขเชหิตี.

สิริวฑโฒ ตสส วจนํ สุตวา อตตโน นิเวสนทวาเร ราชมานเนน อฏฐกรีสมตต์ ฐานํ สมตลํ กาทเรตวา วาลิกํ โอภิริตวา
ลาชปณจมานิ ปุปฺพานิ วิภิกิริตวา นิลุปลจฉนํ มณฺหปํ การาเปตวา พุทฺธาสนํ ปณฺญาเปตวา
เสสภิกฺขุณฺปิ อาสนานิ ปฏฺยาเทตวา มหนตฺ สกฺกาสมมานํ สชฺเชตวา พุทฺธานํ นิมนตฺนตถาย สรททาปสสส สลฺยํ อทาสี.

ตาปโส พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ คเหตวา ตสส นิเวสนํ อคฺมาลี.

สิริวฑโฒปิ ปจฺจุคฺคมนํ กตฺวา ตถาคตสส หตฺถโต ปตตํ คเหตวา มณฺหปํ ปเวเสตวา
ปณฺญุตตาสเน นิสินฺนสส พุทฺธปฺมุขสส ภิกฺขุสงฺฆสส ทกฺขิโณทกํ ทตฺวา ปณฺตีโกชนเนน ปริวิสิตวา
ภตตภิกฺขุปรโยสานเน พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ มหารเหที วตฺเถที อจฺฉาเทตวา
“ภนฺเต นายํ อารมฺโห อปฺปมตตกฺกุฐานตถาย, อิมินาว นียาเมเน สตตาทํ อนุกมฺปํ กโรถาตี อาห.

สตถา อธิวาเสลี.

โส เตเนว นียาเมเน สตตาทํ มหาทานํ ปวตฺเตตวา ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา อณฺชลี ปคฺคยห จูโต อาห
“ภนฺเต มม สหาโย สรททาปโส ‘ยสฺส สตถุ อคฺคสาวโก ภเวยฺยนฺตี ปตฺเถสิ อหํ ตสฺเสว พุทฺธยสวโก ภเวยฺยนฺตี.

สตถา อนาคตํ โอลเกตวา ตสส ปตฺถนาย สมิชฌนภาวํ ทิสฺวา พยาภาสิ
“ตฺวปี อีโต กปฺปสตสทสสาธิกํ อสงฺเขยฺยํ อติภิกฺมิตฺวา โคตมพุทฺธสส พุทฺธยสวโก ภวิสฺสตี.

พุทฺธานํ พยากรณํ สุตฺวา สิริวฑโฒ หฏฺฐปฺหฏฺฐุ อโหสิ.

สตถาปี ภตฺตานุโมทนํ กตฺวา สปริวารโ วิหารเมว คโต.

อัย ภิกฺขเว มม ปุตฺเตที ตทา ปตฺถิตปตฺถนา.

เต ยถาปตฺถิตเมว ลภิสฺสุ, นาทํ มุขํ โอลเกตวา เทมีตี.

[สองอัครสาวก ทูลเรื่องปัจจุบันแต่พระศาสดา]

เอวํ วุตฺเต, เทว อคฺคสาวกา ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา “ภนฺเต มยํ อคาริยภูตฺตา สมานา คิริคคสมฺมุขํ ทสฺสนาย คตฺตาตี
ยาว อสฺสชิตฺเถรสฺส สนฺติกา โสตาปตฺติผลปฏฺวิเวธา สพฺพํ ปจฺจุปฺปนฺนวตฺถุํ กเถตฺวา
“เต มยํ ภนฺเต สลฺยชยสฺส อจาริยสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา ตํ ตุมหากํ ปาทมฺมูลํ อาเนตฺถกามา ตสฺส ลหฺธิยา นิสฺสารภาวํ กเถตฺวา
อิธาคฺมเน อนนฺตํสํ กถิมฺหา, –

โส ‘อิทานิ มยํ อนุเตวาสิวาโส นาม จาภฺเว อุกทกฺจลนภาวปฺปตฺติสตีโส, น สกฺขิสฺสามิ อนุเตวาสิวาสํ วสิตฺถนฺตี วตฺวา,
‘อจาริย อิทานิ มหาขโน คนฺธมาลาทีหโต คนฺตฺวา สตถารเยว ปุเชสฺสตี, ตุมเห ถลํ ภวิสฺสธาตี วุตฺเต,
‘กึ ปน อิมสมิ โลก ปณฺชิตา พหุ อุตฺทาหุ ทนฺธาตี, ‘ทนฺธาตี กถิตฺเต,
‘เตนที ปณฺชิตา ปณฺชิตา สมณสฺส โคตมสฺส สนฺติกํ คมิสฺสนฺตี, ทนฺธา ทนฺธา มม สนฺติกํ อาคมิสฺสนฺตี, คจฺฉน ตุมฺเหตี วตฺวา
อาคนฺตุํ น อิจฺฉิ ภนฺเตตี.

[ผู้เห็นผิดกับผู้เห็นถูก ได้รับผลต่างกัน]

ตํ สุตวา สตถา “ภิกขเว สยชโย อตตโน มิจฉาทิฏฐิตาย อสารํ ‘สาโรติ สารณจ ‘อสาโรติ คณฺหิ,
ตุมเห ปน อตตโน ปณฺทิตตาย สารํ สารโต อสารณจ อสารโต ญตฺวา อสารํ ปหาย สารเมว คณฺหิตถาติ วตฺวา
อิมา คาถา อภาสิ

“อสารเ สารมตินโน	สารเ จาสารทสฺสินโน
เต สารํ นาธิคจฺจนฺติ	มิจฉาสงกปโปจฺจรา
สารณจ สารโต ญตฺวา	อสารณจ อสารโต
เต สารํ อธิคจฺจนฺติ	สมมาสงกปโปจฺจราติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อสารเ สารมตินโนติ:

จตฺตารโ ปจฺจยา, ทสวตถุกา มิจฉาทิฏฐิ, ตสสา อุปนีสยยภูตา ฆมฺมเทสนาติ อโย อสารโ นาม, ตสฺมี สารทิสฺสินโนติ อตถโ.

สารเ จาสารทสฺสินโนติ:

ทสวตถุกา สมมาทิสฺสินโน, ตสสา อุปนีสยยภูตา ฆมฺมเทสนาติ อโย สารโ นาม, ตสฺมี “นายํ สารโรติ อสารทสฺสินโน.

เต สารนฺติ: เต ตํ มิจฉาทิฏฐิคหณํ คเหตุวา ฐิตา กามวิตกฺกาทีนํ วเสน มิจฉาสงกปโปจฺจรา หุตฺวา
สีลสารํ สมาธิสารํ ปญญาสารํ วิมุตติสารํ วิมุตติญาณทสฺสนสารํ ปรมตฺถสารํ นิพพานณจ นาธิคจฺจนฺติ.

สารณจาทิ: ตเมว สีลสาราทิสารํ “สารโ นาม อยฺนติ วุตตปฺปการณจ อสารํ “อสารโ อยฺนติ ญตฺวา.

เต สารนฺติ: เต ปณฺทิตา เอวํ สมมาทสฺสนํ คเหตุวา ฐิตา เนกขมฺมสงกปปาทีนํ วเสน สมมาสงกปโปจฺจรา หุตฺวา
ตํ วุตตปฺปการํ สารํ อธิคจฺจนฺตีติ.

คาถาปริยสาเน พหุ โสตาปตติผลาทีนํ ปาปฺณีสฺ.

สนนิปติตานํ สาทถิกา เทสนา อโหสีติ.

สยชยวตถุ.

๙. นนทตเถรวตถุ.

“ยถา อคารี พุจฉนุนนติ อิมิ ฆมมเทสนิ สตถา เซตวเน วิหรนโต आयสมนตं นนทं อารพภ กเถสิ.

[พระศาสดาเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์]

สตถา ทิ ปวตติตปวระหมจโก ราชคหิ คนตวา เวพฺวเน วิหรนโต

“ปุตตํ เม อาเนตวา ทสเสถาติ สุทโธทนมหาราเชน เปสิตานํ สหสสสทสสปริวารานํ ทสนนํ ทูตวานํ

สพพปจฉโต คนตวา อรหตตํ ปตเตน กานุทายิตเถเรน อาคมนกาลิ ญตวา

สภูริมตตาย คากาย มคควณณิ วณเณตวา วิสติสทสสซีณาสวปริวโต กปิลวตถุपुरิ นโต

ญาติสมาคเม โปกุชรวรสสิ อตถุปตติ กตวา มหาเวสสนตรชาตํ กเถตวา

ปูนทิวเส ปิณชาย ปวิภูริ “อุตติภูริ นปมชเชยยาติ คากาย ปิตริ โสตาปตติผล ปติภูริยาเปตวา

“ฆมมญจเร สุจริตนติ คากาย มหาปชาปตี โคตมิ โสตาปตติผล ราชานญจ สกทาคามิผล ปติภูริยาเปสิ.

ภตตกิจจปริโยसाने ปน ราชุลมาตุคณกถิ นิสสาย จนทกีนนรีชาตํ กเถตวา

ตโต ตติยทิวเส, นนทกุมารสส อภิเสกเคหปเวสนวิวาหมงคเลสุ วตตมานesu,

ปิณชาย ปวิสิตวา นนทกุมารสส หตเถ ปตติ ทตวา มงคลิ วตวา อญญาสาสนา ปกมมนโต

นนทกุมารสส หตเถโต ปตติ น คณทิ.

โสปี ตถาคตการเวเน “ปตติ โว ภนเต คณทเถติ วตตุํ นาสกขิ.

เอวํ ปน จินเตสิ “โสปานสิเส ปตติ คณทิสสตีติ.

สตถา ตสมปี ฐาเน น คณทิ.

อิตโร “โสปานปาทมูลเ คณทิสสตีติ จินเตสิ.

สตถา ตตถापि न कण्ठी.

[นันทพุทธอนุชา ออกบวช]

อิตโร “ราชงคเณ คณทิสสตีติ จินเตสิ.

สตถา ตตถापि न कण्ठी.

กุมารो निवृत्तितुगामो अरुजिया कज्जनतो त्थาคत्तकारवेने “ปตติ คณทเถติ วตตุํ न सकोति,

“อิธ คณทิสสตี เอตถ คณทิสสตีติ จินเตนโต คจจติ.

ตสมปี ฆเน อญญา อิตถิโย ตํ ทิสวา ชนปทกถยาณिया आजिखिसु

“อเยเย ภควา นนทกุมาริ คहेตวา คโต, ตุมहेทิ ตํ विना गिरिसतीति.”

[พระศาสดาทรงทรมานพระนันทะ]

อลโข ภควา อายสมนตัม นนทัง พาทาย คเหตุวา อิทธิพลเน ดาวตีสเทวโลกัง เนนโต
อนตรามคเค เอกสมิ์ ฌามกเขตเต ฌามขานุมตถเก นิสินนัง ฉินนภณณนาสนงคฺกุฐุ์ เอกัง ปถุญฺฐมกฺกุฏี ทสเสตวา
ดาวตีสภวเน สกฺกสฺส เทวธมฺมโณ อุกฺกุฏานัน อาคตานิ กฺกุฏปาทานิ^๑ ปถจ อจฺจราสทานิ ทสเสสิ.

ทสเสตวา จ ปน เอวมาท “ตัง ก็ มณฺเฐสิ นนท, กตมา นุโข อภิรุปตรา จ” ทสสนิยตรา จ ปาสาทิกตรา จ,
สาภิกยานิ วา ชนปทกฺลยาณิ, อิมานิ วา ปถจ อจฺจราสทานิ กฺกุฏปาทานิตี.

ตัง สุตวา อาท “เสยยถาปิ สา ภนเต ฉินนภณณนาสนงคฺกุฐุ์ ปถุญฺฐมกฺกุฏี เอวเมว โข ภนเต สาภิกยานิ ชนปทกฺลยาณิ,
อิมสํ ปถจณฺนํ อจฺจราสทานัน อุนิธาย สงฺขยฺปิ น อุนิธาย กสิปิ น อุนิธาย ภาคิปิ น อุนิธาย,
อลโข อิมานเว ปถจ อจฺจราสทานิ อภิรุปทรานิ เจว ทสสนิยทรานิ จ ปาสาทิกทรานิ จาติ.

“อภิม นนท, อภิม นนท, อหนเต ปาฐิโกโค ปถจณฺนํ อจฺจราสทานัน ปฐิลาภาย กฺกุฏปาทานนติ.

“สเจ เม ภนเต ภควา ปาฐิโกโค ปถจณฺนํ อจฺจราสทานัน ปฐิลาภาย กฺกุฏปาทานัน, อภิมิสสามทัง ภนเต ภควา พรหมจริเยติ.

อลโข ภควา อายสมนตัม นนทัง คเหตุวา ตถ อนตรทิตโต เซตวเนยว ปาตุโรหสิ.

อลโสสุโข ภิกฺขุ “อายสฺมา กิร นนโท ภควโต ภาตา มาตุจฺจาปุตโต อจฺจรานัน เหตุ พรหมจริยํ จรติ,
ภควา กิรสฺส ปาฐิโกโค ปถจณฺนํ อจฺจราสทานัน ปฐิลาภาย กฺกุฏปาทานนติ.

[พระนันทะสำเร็จอรหัตตผล]

อลโข อายสมโต นนทสฺส สหายกา ภิกฺขุ อายสมนตัม นนทัง ภตทวาเทน จ อุกฺกิตทวาเทน จ สมุทาจฺรณติ

“ภตโก กิรายสฺมา นนโท อุกฺกิตโก กิรายสฺมา นนโท ปถจณฺนํ อจฺจราสทานัน เหตุ พรหมจริยํ จรติ,
ภควา กิรสฺส ปาฐิโกโค ปถจณฺนํ อจฺจราสทานัน ปฐิลาภาย กฺกุฏปาทานนติ.

อลโข อายสฺมา นนโท สหายกานัน ภิกฺขุณัน ภตทวาเทน จ อุกฺกิตทวาเทน จ อญฺญิมาโน หรายมาโน ชิคุจฺจมาโน
เอโก วุปกฺกุฏฐุ์ อปปมตโต อาตานิ ปหิตตโต วิหรนโต, นจิสเสว ยสฺสตาถาย กุลปุตฺตา สมมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนติ, ต
ทนฺตตฺรํ พรหมจริยปริโยสานัน ทิฏฺฐเวว ฌมฺเม สยํ อภิญญา สจฺฉิกตวา อุกฺกสมปฺชช วิทาสิ,
“ชินา ชาติ, วุสิตํ พรหมจริยํ, กตํ ฌณฺณิยํ, นาปรํ อิตถตตยาติ อพภญฺญาสิ.

อลญฺญตโร จ ปนายสฺมา นนโท อรหตํ อโหสิ.

อลเถกา เทวตา รตติภาเค สกฺลํ เซตวนัน โอภาเสตวา สตถารุ์ อุกฺกสมมิตวา วนฺทิตวา อารโจะสิ

“อายสฺมา ภนเต นนโท ภควโต ภาตา มาตุจฺจาปุตโต

อาสวานัน ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตติํ ปถญฺญาวิมุตติํ ทิฏฺฐเวว ฌมฺเม สยํ อภิญญา สจฺฉิกตวา อุกฺกสมปฺชช วิหรตีติ.

๑ กฺกุฏปาทานิตี รตตวณฺณตยา ปาราวตปาทสทิสปาทานิ. ปาลิมฺปน กุกฺกุฏปาทานิตี ทิสสตี.

๒ ม. ย. วา. ปาลิมฺปิ วาติ ทิสสตี.

ภควโตปิ โข ญาณ อุตปาที

“นนโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปญญาวิมุตตี ทิฏฐุชฺช ฌมเม สยํ อภิญญา สจจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรตีตี.

โสพายสฺมา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอตทโวจ

“ยํ เม ภนฺเต ภควา ปาฎิโกโค ปญฺจนนํ อจฺจราสฺตานิ ปฏฺฐิลาภาย กกุฏฺฐปาทานํ,

มฺยจามหํ ภนฺเต ภควนฺตํ เอตฺสฺมา ปฏฺฐิสฺสวาตี.

“มยาปิ โข เต นนฺท เจตฺสา เจโต ปริจฺจ วิทิตฺ

‘นนโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปญญาวิมุตตี ทิฏฐุชฺช ฌมเม สยํ อภิญญา สจจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรตีตี

เทวตฺวาปิ เม เอตมตฺถํ อารโหเสตี

‘อายุสฺมา ภนฺเต นนฺโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปญญาวิมุตตี ทิฏฐุชฺช ฌมเม สยํ อภิญญา สจจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรตีตี.

ยเทว โข เต นนฺท อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ มุตฺตํ, อถาหํ มุตฺโต เอตฺสฺมา ปฏฺฐิสฺสวาตี.

อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลาญํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

“ยสฺส ตินฺนโณ กามปงฺโก มทฺทิตฺโต กามกณฺฐโก
โมหกขมฺนุปฺตโต สุขทุกฺเข น เวรตีตี.

[พระนันทะถูกฟุ้ง]

อถกทิวสํ ภิกฺขุ อายุสฺมนนฺตํ นนฺทํ ปุจฺฉิสฺสุ “อาวุโส นนฺท ปุพฺเพ ตวํ ‘อุกกณฺฐิตฺมเหตีตี วเทสิ อิทานิ เต กถนตี.

“นตฺถิ เม อาวุโส คิหิภาวาย อาลโยตี.

ตํ สุตฺวา ภิกฺขุ “อภฺตํ อายุสฺมา นนฺโท กเถตี อถญฺญํ พยากรโธตม

อตีตทิวเสสสุ ‘อุกกณฺฐิตฺมเหตีตี วตฺวา อิทานิ ‘นตฺถิ เม คิหิภาวาย อาลโยตี กเถตีตี วตฺวา

คนตฺวา ภควโต เอตมตฺถํ อารโหเสตี.

ภควา “ภิกฺขเว อตีตทิวเสสสุ นนฺทสฺส อตฺตภาโว ทฺวจฺจนนเคหสทิสฺโส อโหสิ, อิทานิ สฺวจฺจนนเคหสทิสฺโส ชาโต,

อຍံ ทิ ทิพฺพจฺจนานํ ทิฏฺฐกกาลโต ปฏฺฐาย ปพฺพชิตฺกจฺจสฺส มตฺถกํ ปาเปตฺตุ วายมฺนโต ตํ กิจฺจํ ปตฺโตตีตี วตฺวา อีมา คธา อภาสิ

“ยถา อคฺคาร์ํ ทฺวจฺจนนํ วุฏฺฐิ สฺมตีวีชฺมตี
เอวํ อภาวิตํ จิตฺตํ ราโค สฺมตีวีชฺมตี.
ยถา อคฺคาร์ํ สฺวจฺจนนํ วุฏฺฐิ น สฺมตีวีชฺมตี
เอวํ สฺภาวิตํ จิตฺตํ ราโค น สฺมตีวีชฺมตีตี.

[แก้บรรณ]

ตตฺถ “อคารนฺติ: ยงฺกยจฺจิ เคหํ.

ทฺวจฺจนนนฺติ: วิรลจฺจนนํ ฉิทฺทาวฉิทฺทํ.

สมตวิชฌิตติ: วสสุวณฺณิ วิวิชฌิตติ.

อภาวิตนฺติ: ตํ อคารํ วุณฺณิ วิย ภาวนารหิตตตฺตา อภาวิตํ จิตฺตํ ราโค สมตวิชฌิตติ,
น เภวํ ราโคว, โทสโมหมานาทย โสพพุกกิลเสสา ตถารูปํ จิตฺตํ อตฺติวิชฌิตฺติเยว.

สุภาวิตนฺติ: สมถวิปสฺสนาภาวนาหิ สุภาวิตํ,
เอวรูปํ จิตฺตํ สุจฺจนนํ เคหํ วุณฺณิ วิย ราคาทโย กิลเสสา อตฺติวิชฌิตฺตํ น สกโกณตฺติ.

คาลาปริโยสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปุณฺณิสฺสุ.

มหาชนสฺส สาทถิกา เทสฺนา อโหสิ.

[พระนันทะเคยถูกล่อด้วยมาตุคาม]

อถ ภิกฺขุ ฌมฺมสภายํ กถํ สมนฺุฐาเปสฺสิ
“อาวุโส พุทฺธา จ นาม อจฺฉริยา, ชนปทกฺลยาณี นิสฺสาย อุกกณฺฐิตฺโต นามายสฺมา นนฺโท,
สฺตถารา เทวจฺฉรา อามิสฺสํ กตฺวา วินีโตติ.

สฺตถา อาคนฺตฺวา “กายํ นฺตุถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สมนิสฺสินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา “อิมาย นามาทิ วุตฺเต
“น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพเปส มยา มาตุคาเมน ปโลเกตฺวา วินีโตเยวาทิ วตฺวา เตหิ ยาจิตฺโต อตฺตํ อาหริ

[บุรพกรรมของพระนันทะ]

อตฺติเต, พาราณสียํ พุทฺทมตฺเต รชฺชํ กาทฺเรเนเต, พาราณสีวาสิ กปฺปกิ นาม วาณิโช อโหสิ.

ตสฺเสโก คทฺรโก กุมภการํ วหฺติ.

ทิวเส ทิวเส สตฺต โยชนานิ คจฺฉติ.

โส เอกสมฺมิ สมเย คทฺรภการเกหิ ตกฺกสิลฺลํ คนฺตฺวา ยาว ฆณฺทสฺส วิสฺสชฺชนา คทฺรภํ วิจฺจิตฺตํ วิสฺสชฺเชสิ.

อถสฺส โส คทฺรโก ปรีชาปฏิญฺฐู จรมาโน เอกํ คทฺรภํ ทิสฺวา อุปฺสงฺกมิ.

สา เตน สหฺธิ ปฐิสฺนถารํ กโรนฺตี อาห “กุโตะ อาคโตสฺตี.

“พาราณสีโตติ.

“เกน กมฺเมนาติ.

“วาณิชกมฺเมนาติ.

“กิตฺตํ ภารํ วหฺสีติ.

“กุมภการนฺติ.

“เอตตํ ภาวํ วหนโต กติโยชนานิ คจจสตีติ.

“สตตโยชนานีติ.

“คตฏฐาเน เต กาจิ ปาทปริกมมํ वा पिण्णुपिрикममं वा กโรนตี อตถีติ.

“นตถิ ภาทเทติ.

“เอวํ สนเต มหาทุกขํ อนุโภสตีติ.

กิญจาปี हि तिरज्जानकदानं पापपरिक्कमातिकारो नाम नตถि, कामสญ्ञेชนขण्णุตถं เอवरूपं กเถสิ.

โส ตสสา กถาย อุกกณฺฐีโต.

กปปโกปิ ภาณํ วิสสขเซตวา ตสส สนตํ คนฺตวา “เอहि ตาต คมิสสามาติ อาห.

“คจจถ ตุมहे, นาหํ คมิสสามีติ.

อล นํ ปุนปฺปุนํ ยาจิตวา “อนิจจนฺตํ นํ ภาเยตวา เนสสามีติ จินฺเตตวา อิมํ คาถมาห

“ปโตหนเต กริสสามิ โสฬสงฺคฺลิกณฺฎกํ
สญฺฉินฺทิสสามิ เต กายํ เอวํ ชานาหิ คทรภาติ.

ตํ สุตวา คทรโก “เอวํ สนเต, อหํปิ เต กตตพฺพํ ชานิสสามีติ วตวา อิมํ คาถมาห

“ปโตทมเม กริสสสิ โสฬสงฺคฺลิกณฺฎกํ
ปุโรโต ปติฏฺฐหิตวาน อุตฺตริตวาน ปจฺจโต
ภาณํ^๑ เต ปาตยิสสามิ^๒ เอวํ ชานาหิ กปปกาติ.”^๓

ตํ สุตวา วาณิไซ “เกน นุ โข การณเนส มํ เอวํ วทตีติ จินฺเตตวา อีโต จิโต จ โอลเกนโต ตํ คทรภี ทิสวา

“อิมาย เอส เอวํ สิขขาปีโต ภวิสสตี ‘เอวรूपิ นาม เต คทรภี อาเนสสามีติ มาตุคามเน ตํ ปโลเกตวา เนสสามีติ จินฺเตตวา อิมํ
คาถมาห

“จตุปฺปที สงฺขมุขี นารี สพฺพงฺคโสภินี
ภริยํ เต อานยิสสามิ เอวํ ชานาหิ คทรภาติ.

ตํ สุตวา ตุฏฺฐจิตโต คทรโก อิมํ คาถมาห

“จตุปฺปที สงฺขมุขี นารี สพฺพงฺคโสภินี
ภริยํ เม อานยิสสสิ เอวํ ชานาหิ กปปก
กปปก ภียโย คมิสสามิ โยชนานิ จตฺตทสาติ.

๑ สี. ม. ย. หนตํ.

๒ สี. สาวยิสสามิ.

๓ สี. ม. ย. กปปก.

อด นั กปปโก “เตนที เอหิตี คเหตุวา สกฐฐานั อคมาสี.

โส กติปาหจเจเนน ตั อาท “นनु มั ตุมเห ‘ภริยนเต อานยิสสามีติ อโวจตุถาติ.

“อาม วุตตัม, นานั อตตโน กถั ภินทิสสามิ, ภริยนเต อานยิสสามิ,
วภูณั ปน ตุยหึ เอกกสเสว ทสสามิ, ตุยหึ อตตโน^๑ ทุติยสส ตั ปโหตุ วา, มา วา, ตวเมว ชานเญยาสี,
อุภินันั โว สัวาสมนุวาย ปุตตาปี ชายิสสนติ, เตหิปี พหุหิ สหธิ ตุยหึ ตั ปโหตุ วา, มา วา, ตวเมว ชานเญยาสีติ.

คทรโก, ตสมิ กเถนเตเยว, อนเปกโข อโหสิ.

สตุถา อิมั ฐมมเทสนั อาทริตวา “ตทา ภิกขเว คทรภิ ชนปทกถยาณิ อโหสิ, คทรโก นนโท, วาณิโซ อหเมว,
เอวั ปุพเพเปส มยา มาตุคามเนน ปโลเกตวา วินิโตติ ชาทกั นิฐฐาเปสีติ.

นนทตเถรวตถุ.

---

๑ ม. ตุยหึ เวตตณั ทุติยสส ปโหตุ วา มา วา สี. ตุยหึ ปน อตตทุติยสส.

๑๐. จันทสุกริกาวตถุ.

“อิธ โสจติ เปจจ โสจตีติ อิมม ฆมมเทสนน สตถา เวพฺพเน วิหรนโต จันทสุกริกํ นาม อารพภ กเถสิ.

[นายจันทะเลี้ยงชีพด้วยการเลี้ยงสุกรขาย]

โส กิร ปญจปณณาส วสฺसानิ สุกเร วธิตฺวา ชาทนโต จ วิกกิณฺนโต จ ชีวิตํ กปเปสิ.

ฉาตกกาเล สกฺเขน วีหิ อาทาย ชนปทํ คนฺตฺวา เอกนาฬิทวินาฬิมตเตน คามสุกรโปตเก กิณฺติวฺวา สกฺกํ ปุเรตฺวา อากนฺตฺวา
ปจฺฉานิวเสเน วชํ วิย เอกภูฏานํ ปริกฺขิปิตฺวา ตตฺถเวท เตสํ นีวาปํ โรเปตฺวา,
เตสุ นานาคจฺเณ จ สรีรวลลยฺชยจฺ ชาทิตฺวา วทตฺมิเตสุ,
ยํ ยํ มาเรตฺกามो โหติ, ตํ ตํ อาทาเหเน นิจฺจลํ พนฺธิตฺวา สรีรมสฺสสุ อุกฺกมฺมิตฺวา พหฺลภาวตฺถํ จตฺรสมฺมุคฺคเรเน โปเถตฺวา
“พหฺลมีโส ชาโตติ ญฺตฺวา มุขํ วิวริตฺวา ทนฺตฺนเร ทนฺตฺกํ ทตฺวา โลหนาวีฬยา ปกฺกภูฏิตฺถํ อุนฺโททกํ มุเข อาสิญฺจติ.

ตํ กุจฺฉิยํ ปวิสิตฺวา ปกฺกภูฏิตฺถํ กรีสํ อาทาย อโรภาเคน นิกฺขมิตฺวา,
ยาว โถกํ กรีสํ อตฺถิ, ตาว อาวิลํ หุตฺวา นิกฺขมตี,
สุทฺเธ อุกฺกเร, อจฺฉํ อนาวิลํ นิกฺขมตี.

อถสฺส อวเสสํ อุกฺกํ ปิฏฺฐิยํ อาสิญฺจติ.

ตํ กาทฺพจมฺมํ อุกฺกปาเตตฺวา คจฺฉตี.

ตโต ตินฺนุกาย โลมานิ ฉาเปตฺวา ตินฺนเหเน อสิเน สีสํ ฉินฺทตี.

ปคฺขรณฺตํ โลหิตํ ภาชเนเน ปฏิกฺคเหตฺวา มंसํ โลหิตเนเน มททิตฺวา ปจิตฺวา ปุตฺตทารมฺชเณ นิสินฺโน ชาทิตฺวา เสสํ วิกกิณฺนาตี.

ตสฺส อิมิเน นียาเมเนเว ชีวิตํ กปเปเนตฺสส, ปญฺจปณณาส วสฺसानิ อติกฺกนฺตานิ.

ตถาคเต จุรวิหาเร วสนเต, เอกทิวสํปํ ปุพฺผมฺมุฏฺฐิมตเตเน ปุชา วา กญฺจจฺจุมตฺตภิกฺขาทานํ วา อญฺญํ วา กิลฺลิจิ ปุญฺญํ นาม นานโหสิ.

อถสฺส สรีเร โรโค อุกฺกปชฺชิตี.

[อเวจฺนรค ร้อนยิ่งกว่าไฟธรรมดา]

ชีวนตฺสเสว อวีจิมหานิรยสนฺตาโป อุกฺกฐฺหิตี.

อวีจิสนฺตาโป นาม โยชนสฺเต ฐุตฺวา โอโลเกเนตฺสส อุกฺกชฺชินิ กิณฺทนสมตฺถโถ ปรีฬาทโ โหติ.

วุตฺตมปี เจตํ

“สมนฺตา โยชนสฺตํ ฝริตฺวา ตินฺนุฏฺฐิตี สพฺพทาตี.

นาคเสนตเถเรน ปนสส ปากติกออคคิสนตาปโต อธิมตตตาย อยมุปมา วุตตา
“ยถา มหาราช กุฎาคารมตโต ปาสาโณปิ นรยอคคิมหิ ปกขิตโต ขณน วิลยํ คจจติ,
นิพพตตสตา ปเนตถ กम्मพเลน มาตุกัจฉิตตา วिय น วิสยนต์ติ.

[นายจันทะเสวยผลกรรมทันตาเห็น]

ตสส ตสมิ สนตาเป อุปลุฐิตะ, กम्मสริกขโก อากาโร อุปปชชช.

เคหมชฌเยว สุกรรวร รวิตวา ชนุนุเกหิ วิจรรนโต ปุทธถิมวตถุมปิ ปจฉิมวตถุมปิ คจจติ.

อถสส เคหมานุสกา ตํ ทพหํ คเหตุวา มุขํ ปิทหนติ.

กम्मวิปาโก นาม น สกกา เกนจิ ปฎิพาหิตุ.

โส วิรวนโต อิตโต จิตโต จ วิจรรติ.

สมนตา สตตสุ ชเรสุ มนุสสา นิตทํ น ลภนติ.

มรณภเยน ตชชิตสส ปนสส พหิ นิกขมนํ นีวาเรตุ อสกโกนโต สพโพ เคหชน,
ยถา อนโต ฐิตโต พหิ วิจรรติ น สกโกติ, ตถา เคหทวารานิ ปิททิตวา พหิเคหํ ปรีวาเรตวา รกขนโต อจจติ.

[เสวยผลกรรมในสัมปรายภพ]

อิตโรปิ อนโตเคเหเยว นรยสนตาเปเน วิรวนโต อิตโต จิตโต จ วิจรรติ.

เอวํ สตต ทิวธานี วิจรรติวา อฏฐเม ทิวเส กาลํ กตวา อวีจิมหานิรเย นิพพตติ.

อวีจิมหานิรโย เทวทูตสุตตนเตน วณณตพโพ.

[พวกภิกษุเข้าใจว่า เขาฆ่าสุกรทำการมงคล]

ภิกขุ ตสส ชรทวารเณ คจจณตา ตํ สททํ สุตวา “สุกรสทโทติ สณญโน หุตวา วิหารํ คนตวา สตถุ สนุติเก นิสินนา เอวมาหํสุ
“ภนเต จันทสุกริกสส เคหทวารํ ปิททิตวา สุกรานํ มาริยมานานํ, อชช สตตโม ทิวโส, เคเห กาจิ มงคลกิริยา ภวิสสตี มณญเ
เอตตเก นาม ภนเต สุกเร มาเรตตสส เอกมปิ เมตตจิตตํ วา การุญญํ วา นตถิ,
น จ วต โน เอวรูป กกขไฟ ฆรูโส สโตติ ทิฏฐูปพโพติ.

สตา “น ภิกขเว โส อิม สตต ทิวเส สุกเร มาเรติ, กम्मสริกขกํ ปนสส อุทปาติ, ชีวนตสเสว อวีจิมหานิรยสนตาไป อุปลุฐาสี,
โส เตเน สนตาเปเน สตต ทิวธานี สุกรรวร รวนโต อนโตเนเวสเน วิจรรติวา อชช กาลํ กตวา อวีจิมหิ นิพพตโตติ วตวา
“ภนเต อีธ โลก เอวํ โสจิตวา ปุน คนตวา โสจณฐุฐาเนเยว นิพพตโตติ วุตเต,
“อาม ภิกขเว ปมตโต นาม คหณฐุฐุ วา โทตุ ปพพชิตโต วา อุภยตถ โสจติเยวาติ วตวา อิม คาคมมาห

“อีธ โสจติ เปจจ โสจติ

ปาปการี อุภยตถ โสจติ

โส โสจติ โส วิหณญติ

ทิสวา กम्मกิลิฐุมตตโนติ.

[แก้อรธ]

ตตถ ปาปการิตติ

นนานปปการสส ปาปกम्मสส การโก ปุคคโล “อกตํ วต เม กลยาณํ, กตํ เม ปาปนติ เอกเสเนว มรณสมเย อิช โสจติ,
อิทมสส กम्मโสจัน;

วิปากํ อนุภวนโต ปน เปจจ โสจติ, อิทมสส ปโรโลก วิปากโสจัน;

เอวํ โส อุภยตถ โสจติเยว. เตเนว การณน ชีวมาโนเยว โส จันทสุกริวโกปิ โสจติ.

ทิสวา กम्मกิลิฐุมตตโนติ: อตตโน กิลิฐุมกम्मํ ปสสิตวา โสจติ, นานปปการํ วิลปนโต วิหณญติ กิลมตีติ.

คาถาปริโยसानะ พหุ โสตาปนนาทโย อหะสุ.

มหาชนสส สาทถิกา เทสนา ซาตาติ.

จันทสุกริวตถุ.

---

๑๑. ฌมมิกอุปาสงวตฺถุ.

“อิธ โมหติ เปจฺจ โมหตีติ อิมํ ฌมมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต ฌมมิกอุปาสงกํ อารพฺภ กเถสิ.

[อุปาสงและครอบครัวยุคก่อนเป็นนิตย]

สวตฺถิยํ กิร ปญจสตา ฌมมิกอุปาสงกา นาม อเหตุ.

เตสุ เอเกกสฺส ปญจ ปญจ อุปาสงสตานิ ปริวาร.

โย เตสํ เชฏฺฐโก ตสฺส สตฺต ปุตฺตา สตฺต ธีตโร.

เตสุ เอเกกสฺส เอเกกา สลากยาคุ สลากภตฺตํ ปกฺขิกภตฺตํ สงฺฆภตฺตํ อุโปสถิกภตฺตํ อากนฺตฺกภตฺตํ วสฺสวาสิกํ อโหสิ.

เตปิ สพฺเพว อุนฺชาตฺปุตฺตา นาม อเหตุ.

อิติ “จุทฺทสนนํ ปุตฺตานํ ภริยาย อุปาสงสชาติ โสฬส สลากยาคุอาทีนํ ปวตฺตฺนติ.

อิติ โส สปุตฺตทาโร สีลวา กลฺยาณธมฺโม ทานสฺวีภาครโต อโหสิ.

อถสฺส อปรภาเค โรโค อุปฺปชฺชติ.

อายุสงฺขารो ปรีหายิ.

[อุปาสงป่วย นอนฟังธรรม]

โส ฌมมํ โสตุกาโม “อญฺญว วา เม โสฬส วา ภิกฺขุ เปเสถาติ สตฺถุ สนฺติกํ ปหิณฺนิ.

สตฺถา ภิกฺขุ เปเสสิ.

เต คนฺตฺวา ตสฺส มณฺจํ ปริวารेतฺวา ปญฺญุตเตสุ อาสเนสุ นิสินฺนา

“ภนฺเต อยฺยานํ เม ทสฺสนํ ทูลลภํ ภวิสฺสตี ทฺพฺพโลมติ เอกํ เม สุตฺตํ สขมฺยาถาติ วุตฺตา

“กตฺโร สุตฺตํ โสตุกาโม อุปาสงกาติ, สพฺพทฺธานํ อวิชฺหิตํ สติปญฺญานสฺตฺตฺนติ วุตฺเต,

“เอกายโน อโย ภิกฺขเว มคฺโค สตฺตานํ วิสุทฺธิยาติ สุตฺตฺนตํ ปญฺญเปสฺสุ.

[เทวดานำรถมารับอุปาสงไปเทวโลก]

ตสมิ ฌเน ฉหิ เทวโลเกหิ สพฺพาลงฺการปญฺนิมฺนชิตา สหสฺสสินฺธวฺยุตฺตา ทิยทฺมโยชนสฺติกา ฉ รธา อาคมฺมิสุ.

เตสุ จิตฺตา เทวตา “อมฺหากํ เทวโลกํ เนสฺสาม, อมฺหากํ เทวโลกํ เนสฺสาม,

อมฺโภ มตฺติกภาชนํ ภินฺทิตฺวา สุวณฺณภาชนํ คนฺหนฺโต วิย อมฺหากํ เทวโลเก อภิมฺติ อธิ นิพฺพตฺตฺตฺติ” วทิสฺสุ.

อุบาสโก ฌมมสสวณนตราโย อนิจจโนโต “อากเมถ, อากเมถาติ อาห.

[พวกภิกษุและบุตรธิดาอุบาสกเข้าใจผิด]

ภิกขุ “อมเห วทตตี สณญาย ตุณ्हี อหสิ

อถสส ปุตตธีโร “อมหากัง ปิตา ปุพเพ ฌมมสสวเนน อตติโต อโหสิ,
อิทานิ ปน ภิกขุ ปกโกสาเปตวา สชฌายัง กาทเรตวา สยเมว วาเรติ, มรณสส อภายนกสโต นาม นตถิติ วิรวีส.

ภิกขุ “อิทานิ อนโนกาโสติ อุฏฐายาสนา ปกกมัส.

อุบาสโก โถกั วีดินาเมตวา สตี ปฏิลลิตวา ปุตเต ปุจฉิ “กสมา กนทถาติ.

“ตาท ตุมเห ภิกขุ ปกโกสาเปตวา ฌมม สุนนตา สยเมว วารยิตถ,
อถ มย ‘มรณสส อภายนกสโต นาม นตถิติ กนทิมหาติ.

“ออยยา ปน กุหิณฺติ.

“‘อนโนกาโสติ อุฏฐายาสนา ปกกนตา ตาตาติ.

“นาห อยเยหิ สหฺริ กเถมีติ.

“อถ เกน สหฺริ กเถถาติ.

“ฉหิ เทวโลเกหิ เทวตา ฉ รเถ อลงฺกริตวา อาทาย อากาเส ฐุตวา ‘อมหากัง เทวโลเก อภิรมาหิ, อมหากัง เทวโลเก อภิรมาหิติ
สทท กโรนฺติ, ตาหิ สหฺริ กเถมีติ.

“กุหิ ตาท รธา, น มยํ ปสฺสามาติ.

“อตถิ ปน มยํ คณฺถิตานิ ปุปฺพานีติ.

“อตถิ ตาตาติ.

“กตโร เทวโลเก รณฺณียติ.

“สพฺพโพธิสฺตตานํ พุทฺธมาตาปิตูนญจ วสนฺภูฏานํ ตฺสิตถวานํ รณฺณียํ ตาตาติ.

“เตนหิ ‘ตฺสิตถวานโต อากตฺรเถ ปุปฺพทามํ ลคฺคตฺตติ ปุปฺพทามํ ชิปถาติ.

เต ชิปีสุ.

ตํ รถฺฐเร ลคฺคิตวา อากาเส โอลมฺพิ.

มหาชนโน ตเทว ปสฺสตี, รณํ น ปสฺสตี.

ขอ. บาลี ภา.๑ หน้า ๙๙ • ๑๑. ฌมมิกอุปาสกวัตถุ. • [แก้อรธ]

คาถาปริโยสานเน พหุ โสตาปนนาทโย อหสิ.

มหาชนสส สาคติกา ฌมมเทสนา ซาตาติ.

ฌมมิกอุปาสกวัตถุ.

---

๑๒. เทวทตตวตถุ.

“อิธ ตปติ เปจจ ตปตติติ อิมิ ธรรมเทศนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต เทวทตต อารพภ กเถสิ.

[เจ้าศากยะ ๖ พระองค์ทรงผนวช]

เทวทตตสส วตถุ ปพพิชิตกาลโต ปฏฐาย ยาว ปฐวิปเวสนา เทวทตต อารพภ ภาสิตานิ สพพานิ ชาตคานิ วิตถาเรตวา กเถติ.

อัย ปเนตถ สงเขโป

สตรอิ อนุปิยํ นาม มลลानํ นิคมํ ตํ นิสสาย อนุปิยมพวเน วิหรนเตยเว, ตถาคตสส ลกขณปฏิคคหนทิวเสยเว
อสีตีสหสเสหิ ญาคิกุเลหิ “ราชา วา โหตุ, พุทโธ วา ขตติยปริวารโ วิจริสสตีติ อสีตีสหสสพุตตา ปฎิณญาตา.

เตสุ เยภุยเยน ปพพิชิตสุ, “ภททियราชานํ อนุรुทธิ อานนํ ภาคํ กิมพิลํ เทวทตตตติ อิเม ฉ สกเก อปพพชนเต ทิสวา
“มัย อตตโน ปุตเต ปพพาเซม, อิเม ฉ สกกา น ญาคกา มญญे, ตสมา น ปพพชนตีติ กถํ สมมุจ्ฐาเปสุ.

อถ มหاناโม สกโก อนุรुทธิ ออุปสงกมิตวา “ตาด อมหากํ กุลา ปพพิชิต นตถิ, ตวํ วา ปพพช อหํ วา ปพพิชิสสามีติ อาห.

โส ปน สุขุมालो โหติ สมปนโนโกโค “นตถีติ วจนมปิ เตน น สุตปุพพิ.

เอกทิวสํ ทิ เตสุ ฉสุ ขตติเยสุ คุภกีฬาย กิฬนเตสุ, อนุรुทธิ ปูเวเน ปราชิตो ปวตถาย ปหิณิ.

อถสส มาตา ปูเว สขเขตวา ปหิณิ.

เต ขาทิตวา ปน กิฬีสุ.

ปุนปุนํ ตสเสว ปราชโย โหติ.

มาตา ปนสส ปหิเต ปหิเต, ติกขตตุํ ปูเว ปหิณิตวา จตตถวาเร “ปูวา นตถีติ ปหิณิ.

โส “นตถีติ วจนสส อสสุตปุพพตตา “เอสาเปกา ปูววิกติ ภวิสสตีติ มญญมาโน “นตถิปูเวเมว อหรรถาติ เปเสสิ.

มาตา ปนสส, “นตถิปูวํ กิร อยเย เทถาติ วุตเต,

“มม ปุตเตน นตถีติ ‘ปหิ น สุตปุพพิ, อิมินา ปน อุปาเยน เอตมตถํ ชานาเปสสามีติ
ตุจจํ สุวณณปาตี อญญาเย สุวณณปาติยา ปฎิกุชชิตวา เปเสสิ.

นครปริคคาทิกา เทวตา จินเตสุ

“อนุรुทสสเกน อนนการกาเล อตตโน ภาคคตตํ อุปริจ्ฐูปจเจกพุทสส ทตวา

“นตถีติ เม วจนสส สวณํ มา โหตุ, โภชนูปตติจ्ฐานชานนํ มา โหตุติ ปตถนา กตา,

สจายํ ตุจจปาตี ปสสิสสตี, เทวสมาคมํ ปวิสิตุํ น ลภิสสาม, สีสมปิ โน สตตธา ผลเยยาติ.

อถ นํ ปาตี ทิพพปูเวหิ ปุณณํ อกิสฺ.

ตสสา คุพมณฑลเฐ รฐเปตวา อุกขมาภูติมตตาย, ปุวคนุโธ สกถนครี ฉาเทตวา ฐิตเ.

ปุวชนนํ มุเข รฐปีตมตตเมว สตตรสหรณีสหสสานิ อนุฟรี.

โส จินเตสิ “นาหํ มาตุ ปิโย, เอตตํ เม กาลํ อิมํ นตฺถิปุวณนาม น ปจฺจ, อิตฺโต ปญฺญาย อถญฺญํ ปุวํ น ขาทิสสามีติ
เคหํ คนฺตวา มาตฺรํ ปุจฺฉิ “อมม ตุมหากํ อหํ ปิโย, อปฺปิโยติ.

“ตาท เอกกฺขิโน อกฺขิ วีย หทยํ วีย จ อติปิโย เมติ.

“อถ กสฺมา เอตตํ กาลํ มยหํ นตฺถิปุวํ น ปจฺจิตถ อมมาติ.

สา จุลลุปญฺญากํ ปุจฺฉิ “อถถิ กิลฺลจฺจ ปาตียํ ตาทาติ.

“ปริปุณฺณา อถเย ปาตี ปุเวหิ, เอวรูปา ปุวา นาม เม น ทิฏฐุปุพฺพาทิ.

สา จินเตสิ “มยหํ ปุตฺโต ปุณฺณวา กตาภินิหารโธ ภวิสฺสตี, เทวตาหิ ปาตี ปุเรตวา ปหิตา ภวิสฺสนตีติ.

อถ นํ ปุตฺโต “อมม อิตฺโต ปญฺญายาหํ อถญฺญํ ปุวณนาม น ขาทิสสามิ, นตฺถิปุวเมว ปเจยยาสิตี.

สาปิสฺส ตโต ปญฺญาย “ปุวํ ขาทิตุกาโมเมหิติ วุตเต, ตจฺจปาติมเวว อถญฺญา ย ปาตียา ปฏิกุชฺชิตฺวา เปเสสิ.

ยว อคารมชเณ วสิ, ตาวสฺส เทวตา ทิพฺพปุเว ปหิณฺสี.

[เจ้าทั้ง ๒ สนทนากันถึงเรื่องบวชและการงาน]

โส เอตตํปิ อชานนฺโต ปพฺพชฺชนนาม กิ ขานิสฺสตี, ตสฺมา “กา เอสา ปพฺพชฺชา นามาติ ภาตฺรํ ปุจฺฉิตฺวา
“โอหาริตเกสมสฺสุนา กาสายนิวตฺถเณ กญฺจตฺถเร วา วิทลมถฺจเก วา นิปชฺชิตฺวา ปิณฺชาย จรณเตน วิหริตพฺพํ,
เอสา ปพฺพชฺชา นามาติ วุตเต, “ภาตฺถิก อหํ สุขุมาลो, นาหํ สกฺขิสสามิ ปพฺพชฺชิตฺวา อห.

“เตนหิ ตาท กมฺมนตํ อุกฺคเหตฺวา ชรราวาสํ วส, น หิ สกฺกา อมฺहेสุ เอเกน อปพฺพชฺชิตฺวา อห.

อถ นํ “โก เอสอ กมฺมนโต นามาติ ปุจฺฉิ.

ภตฺตญฺญานญฺญานปี อชานนฺโต กุลปุตฺโต กมฺมนตํ นาม กิ ขานิสฺสตี.

[เจ้าศากยะทั้ง ๓ สนทนากันถึงที่เกิดแห่งภักตร์]

เอกทิวสํ หิ ตินฺณํ ขตฺติยานํ กถา อฺทปาหิ “ภตฺตํ นาม กุหิ อญฺจฺจหตีติ.

กิมพิโล อห “โกญฺญู อญฺจฺจหตีติ.

อถ นํ ภาทฺธิโย “ตฺวํ ภตฺตสฺส อญฺจฺจานญฺจานํ น ขานาสิ, ภตฺตณนาม อุกฺขลียํ อญฺจฺจหตีติ อห.

อนรุทโธ “ตุมฺเห เทวปี น ขานาถ, ภตฺตณนาม รตนมฺกุลา ย สุวณฺณปาตียํ อญฺจฺจหตีติ อห.

เตสุ กिर เอกทิวส์ กิมพิโล โภภูฏโต วีหิ โอตาริยามาเน ทิสวา “เอเต โภภูฏเกเยว ชาตาติ สณญี อโหสิ.

ภททีโยปิ เอกทิวส์ อุกขลิโต ฆตตัม วทตฺถิมมานัน ทิสวา “อุกขลियญญเยว อุปปนฺนนฺติ สณญี อโหสิ.

อนรุทฺเธน ปน เนว วีหิ โภภูฏนฺตา น ฆตตัม ปเจนฺตา วา วทตฺถิมมานัน ทิสวา “อุกขลियญญเยว อุปปนฺนนฺติ สณญี อโหสิ.

โส “ภุชิตฺตูกามกาเล ฆตตัม ปาตียํ อุภฺฐหฺตตี สณญุมกาสิ.

เอวํ ตโยปิ เต ฆตตฺตฺถุณฺฐานฺฐานานปี น ชานนฺติ.

เตนายํ “โก เอส กมฺมนฺโต นามาติ ปุจฺฉิตฺวา “ปฺฐมํ ฆตตัม กสาเปตฺตพฺพนฺติอาทิกํ สํวจฺจเร สํวจฺจเร ฆตตพฺพํ กิจฺจํ สุตฺวา “กทา
กมฺมนฺตานํ อนฺโต ปญฺญาธิสฺสตี, กทา มยํ อปฺโปสฺสุกฺกา โภเค ภุชิตฺตูกามกาเล วตฺวา,
กมฺมนฺตานํ อปริยนตฺตาย อุกฺขาตฺตาย,

“เตนหิ ตฺวญฺญเยว ฆราวาสํ วส, น มยํ เอเตน อตฺถโลตี วตฺวา

มาตฺรํ อุปฺสงฺกมิตฺวา “อนุชานาหิ มํ อมฺม, อหํ ปพฺพชิตฺตูกามกาเล วตฺวา ตาย ติกฺขตฺตํ ปฏฺฐิกฺขิตฺวา,

“สเจ เต สหายโก ภทฺทियราชา ปพฺพชิตฺตูกามกาเล, เตน สหี ปพฺพชิตฺตูกามกาเล วตฺวา,

ตํ อุปฺสงฺกมิตฺวา “มม โข สมฺม ปพฺพชิตฺตูกามกาเล ตว ปฏฺฐิกฺขิตฺวา ตํ นานปฺปการาหิ สณฺญาเปตฺวา

สตฺตเม ทิวเส อตฺตนา สหี ปพฺพชิตฺตูกามกาเล ปฏฺฐิกฺขิตฺวา คณฺหิ.

[อุบาลีออกบวชพร้อมด้วยศากยะทั้ง ๖]

ตโต “ภทฺทีย สกฺยราชา อนรุทฺโธ อานนฺโท ภคฺ กิมพิโล เทวทตฺโต จาติ อิเม ฉ ฆตฺตียา อุपालิกปฺปกสฺตฺตมา
เทวา วีย ทิพฺพสมฺปตฺตี สตฺตาทํ มหาสมฺปตฺตี อนุภวิตฺวา อูยฺยานํ คจฺฉนฺตา วีย จตฺรฺงคินียา เสนาย นิกฺขมิตฺวา
ปรวีสยํ ปตฺวา ราชานาย สพฺพเสนํ นีวตฺตาเปตฺวา ปรวีสยํ โอฏฺกมฺีสุ.

ตตถ ฉ ฆตฺตียา อตฺตโน อารณฺยานิ โอมุญฺจิตฺวา ฆนฺตีกํ กตฺวา

“หนฺนท ฆณฺเน อุपालิ นีวตฺตสฺสุ, อลํ เต เอตฺตํ ชีวีกายาติ ตสฺส อหํสุ.

โส เตสํ ปาหฺมุเล ปวตฺติตฺวา ปรีเทวิตฺวา เตสํ อาณํ อตฺถิกมฺิตฺตํ อสฺกโกนฺโต อุภฺฐาย ตํ คเหตฺวา นีวตฺติ.

เตสํ ทิวธา ชาตกาเล วณฺ โรทฺนปฺปตฺตํ วีย ปฐฺวี กมฺปนาการปฺปตฺตา วีย อโหสิ.

อุपालิกปฺปโกปี โลกํ คนฺตฺวา นีวตฺติตฺวา เอวํ จินฺเตสิ

“จฺนฺชา โข สากิยา ‘อิมินา กุมาราน นีปาติตาติ ฆาเตยฺยปี มํ,

อิเม หิ นาม สกฺยกุมาราน เอวํ รุปํ สมฺปตฺตี ปหาย อิมานิ อนคฺชานานิ อารณฺยานิ ฆพฺปิณฺฑํ วีย ฉทฺเตตฺวา ปพฺพชิตฺตูกามกาเล,

กิมฺงคํ ปนาหฺนตี จินฺเตตฺวา ฆนฺตีกํ โอมุญฺจิตฺวา ตานิ อารณฺยานิ รุกฺเข ลคฺคิตฺวา “อตฺถิกา คณฺหนฺตฺตตี วตฺวา

เตสํ สนฺตีกํ คนฺตฺวา เตหิ “กสมฺมา นีวตฺตีสตี ปุฏฺฐุ ตมตฺถํ อารโจะสิ.

อหิ ทิ อุกกภูวเสน เหว วทามิ

‘สาธ ภูนเต ภิกขุ ยาวชีว อรณญิกา อสสุ ปินทปาติกา ปัสสุลิกา รุกขมุลิกา มจจมนสิ น ขาเทยยุนติ,
โย ทุกขา มุจจิตุกาโม, โส มยา สหิ อากจจตุติ วตวา ปุกกามิ.

ตสส วจัน สุตวา เอกจเจ นวปพพิชิตา มนทพพิธิโน

“กลยามัน เทวทตโต อาห, เอเตน สหิ วิจริสสามาติ เตน สหิ เอกโตว อหสิ.

[พระเทวทัตทำลายสงฆ์]

อติ โส ปยจสเทหิ ภิกขุหิ สหิ เตหิ ปยจหิ วตถุหิ ลุขปฺปสนนํ ชนํ สลญาเปนโต กุเลสฺ วิญญาเปตวา ภูณชนโต
สงฆเภทาย ปรกกมิ.

โส ภควตา “สจจํ กิร ตวํ เทวทตต สงฆเภทาย ปรกกมสิ จกฺกเภทายาติ ปุญฺญุ” “สจจํ ภควาติ วตวา

“ครุโก โข เทวทตต สงฆเภทโตอาทิตฺติ โอวาทิตฺติ สตุลฺ วจัน อนาทยิตวา ปุกกนโต

อายสมนตํ อานนทํ ราชคเห ปินทาย จรณตํ ทิสวา

“อชชตคเคทานานํ อาวุโส อานนท อญญเตรว ภควตา อญญตฺร ภิกขุสงฆา อุโปสถํ กิริสสามิ สงฆกมมํ กิริสสามิติ อาห.

เถโร ตมตถํ ภควโต อาโรเจสิ.

ตํ วิทิตวา สตุลา อุปฺปนนธมมสเวโค หุตวา “เทวทตโต สเทวกสส โลกสส อนตถนินสสิตํ อตตโน อวิจิมหิ ปจนกมมํ กโรตฺติติ ปรีวิ
ตกเกตวา

“สุกรานิ อสารุณี

อตตโน อหิตานิ จ

ยํ เว หิตมฺจ สารุญจ

ตํ เว ปรมทุกฺกรนฺติ

อิมิ คาลํ วตวา ปุน อิมิ อุกทานํ อุกทานสิ

“สุกรํ สารุณา สารุ

สารุ ปาเปน ทุกฺกรํ

ปาปี ปาเปน สุกรํ

ปาปมริเยหิ ทุกฺกรนฺติ.

อถโย เทวทตโต อุโปสถทิวเส อตตโน ปรีสาย สหิ เอกมณตํ นิสสิทิตวา “ยสสิมานิ ปยจ วตถุณี ชมนติ, โส สลากํ คณหตุติ วต
วา, ปยจสเทหิ วชชีปุตตเกหิ นวเกหิ อปฺปกตถญญหิ สลากาย คหิตาย, สงฆํ ภินทิตวา เต ภิกขุ อาทาย คยาสิสํ อคมาสิ.

[อัครสาวกทั้ง ๒ ชักจูงภิกษุกลับเข้าพวกได้]

ตสส ตตถ คตถาวํ สุตวา สตุลา เตสํ ภิกขุณํ อานยตถาย เทว อคคสาวเก เปเสสิ.

เต ตตถ คนฺตวา อาเทสนาปาฏิหาริยานุสาสนิยา จ อธิธิปาฏิหาริยานุสาสนิยา จ อนุสาสนตา เต อมตํ ปาเยตวา
อาทาย อากาเสนาคมิสฺสุ.

“อกรรมหา ว เต กิจจํ	ยํ พลํ อหุมห เส
มิกราช นโม ตยตฤ	อปิ กิณจิ ลภามห เส.
มม โลहितภกขสส	นิจจํ ลุฑทานิ กุพโพโต
ทนต์นตรครโต สนโต	ตํ พุฑุ ยปิ ชิวสตี

อาทีนิ ชาตกานี กเถสิ.

ปุน วธาย ปริสกกนมสส อารพภ

“ญาดเมตํ กุรุงคสส	ยํ ตวํ เสปนณนิ เสยยสิ
อณญํ เสปนณนิ คจฉามิ	น เม เต รุจเจเต ผลนติ

อาทีนิ ชาตกานี กเถสิ.

ปุน อุภโต ปริทีโน เทวทูตโต ลาภสกกการโต จ สามณญโต จาติ กถาสู ปวตตมานาสู,
น ภิกขเว อิทาเนว, ปุพเพปิ ปริทีโนเยวาติ วตวา

“อกซี ภินนา ปโณ นญฺโฐ	สซีเคเห จ ภณชนํ
อุภโต ปทุณฺฐกมมนตา	อุทกมहि ถลมहि จาติ

อาทีนิ ชาตกานี กเถสิ.

เอวํ ราชคเห วิหรนโต เทวทูตโต อารพภ พหูนี ชาตกานี กเถตวา ราชคหโต สาวตถี คนตวา เขตวณมหาวิหาเร วาสํ กปเปสิ.

[พระเทวทูตให้สาวกนำไปเฝ้าพระศาสดา]

เทวทูตโตปิ โข นว มาเส คิลาน, ปจฉิเม กाले สตถารํ ทญฺฐกาโม หุตวา
อตตโน สาวเก “อหํ สตถารํ ทญฺฐกาโม, ตํ เม ทสเสถาติ วตวา,
เตहि “ตวํ สมตถกाले สตถารา สทธี เวรี หุตวา อจริ, น มยํ ตํ ตตถ เนสสามาติ วุตเต,
“มา มํ นาเสถ, มया สตถริ อาฆาโต กโต, สตถุ ปน มยิ เกสคคมตโตปิ อาฆาโต นตถิติ.

โส หิ ภควา

วธเก เทวทูตมहि	โจเร องคฺคฺลิมาลเก
ธนपाले राहुले ज	सपुपुत्त सममानोसति

“ทสเสถ เม ภควนตฺนติ ปุนปฺปุนิ ยาจิ.

อถ นํ เต มณฺจเณนาทาย นิกขมึสุ.

ตสฺสาคนนํ สุตวา ภิกขุ สตถุ อารโจะสุ “ภนเต เทวทูตโต กิร ตุมหากํ ทสฺสนตฺถาย อากจฉตฺตี.

“น ภิกขเว โส เตนตฺตภาเวन มํ ปสฺสิตุํ ลภิสฺสตีติ.

มหาตาลกขณฐปริมาณํ อัยสุลํ ปจฉิมภิตติโต นิกขมิตวา ปิฎฐิมชฌํ ภินทิตวา อุเรน นิกขมิตวา ปุรตถิมภิตติ ปาวีสี.

อปรํ ทกขินภิตติโต นิกขมิตวา ทกขินปสฺสํ ภินทิตวา วามปสฺเสน นิกขมิตวา อุตฺตรภิตติ ปาวีสี.

อปรํ อปริ กปฺลลโต นิกขมิตวา มตฺถกํ ภินทิตวา โอโรภาเคน นิกขมิตวา อัยปฐวี ปาวีสี.

เอวํ โส ตตฺถ นิจฺจโล หุตฺวา ปจฺจติ.

[เมื่อก่อนพระเทวทัตก็ประพาศในพระศาสดา]

ภิกขุ “เอตตํ ฐานํ คนฺตวา เทวทตโต สตถารํ ทฏฺฐํ อลภิตฺวาว ปฐวี ปวิฏฺฐติ กถํ สมฺภูทฺธาเปสฺสุ.

สตถา “น ภิกขเว เทวทตโต อิทาเนว มยิ อปรชฺฉิตฺวา ปฐวี ปาวีสี, ปุพฺเพปิ ปวิฏฺฐเยวาทิ วตฺวา
หตฺถิราชกาเล มคฺคมุพฺหํ ปุริสํ สมสฺสาเสตฺวา อตฺตโน ปิฎฺฐิ อโรเปตฺวา เขมฺนตํ ปาปิตสฺส
เตน ปุณฺ ติกฺขตฺตํ อากนฺตฺวา ‘อคฺคภูทฺธานเ มชฌิมภูทฺธานเ มุเลติ เอวํ ทนฺเต ฉินฺทิตฺวา
ตฺติยวาระ มหาปุริสสฺส จกฺขุปลํ อติกฺกมนฺตสฺส ตสฺส ปฐวี ปวิฏฺฐภาวํ ทีเปตฺตุ

“อกตถญฺสุส โปสฺสส นิจฺจํ วิวรทฺสสิโน
สพฺพญเ ปฐวี ทชฺชา เนว นํ อภิรารเยติ

อิมิ ชาตํ กเถตฺวา, ปุณฺปิ ตเถว กถาย สมฺภูทฺฐิตาย,

ชนฺติวาทิภูเต อตฺตนิ อปรชฺฉิตฺวา กลาพฺุราชภูตสฺส ตสฺส ปฐวี ปวิฏฺฐภาวํ ทีเปตฺตุ ชนฺติวาทิชาตํ

จุลลธมฺมปาลภูเต อตฺตนิ อปรชฺฉิตฺวา มหาปตาปราชภูตสฺส ตสฺส ปฐวี ปวิฏฺฐภาวํ ทีเปตฺตุ จุลลธมฺมปาลชาตกถฺย กเถสิ.

ปฐวี ปวิฏฺฐ ปน เทวทตเต, มหาชโน ภูทฺฐตฺถุ ธชปตาภกทฺธิโย อุสฺสาเปตฺวา ปุณฺณชฌเ ฐเปตฺวา

“ลาภา วต โนติ มหนฺตํ ฉณฺ อนุโภติ.

ตมตถํ ภควโต อโรเจสฺสุ.

ภควา “น ภิกขเว อิทาเนว, เทวทตเต มเต มหาชโน, ตฺสฺสติ, ปุพฺเพปิ ตฺสฺสิเยวาทิ วตฺวา

สพฺพชนสฺส, อปฺปิเย จณฺเฑ ฆรฺุเส พาราณสิยํ ปิงฺคลราเช นาม มเต, มหาชนสฺส ตฺถุภาวํ ทีเปตฺตุ

“สพฺโพ ชโน หีสิโต ปิงฺคเลน

ตฺสฺมิมเต ปจฺจยํ เวทยนฺติ

ปิโย นุ เต อาสิ อกณฺหนตฺโต.

กสฺมา ตฺวํ โรทฺสิ ทวารปาล

น เม ปิโย อาสิ อกณฺหนตฺโต

ภายามิ ปจฺจาคมนาย ตสฺส

อิโต คโต หีเสยฺย มจฺจฺราชํ

โส หีสิโต อาเนยฺย นํ ปุณฺ อิทาติ

อิมํ ปิงคชาตํ กเถสิ.

[ผู้ทำบาปยอมเตือดร้อนในโลกทั้ง ๒]

ภิกขุ สตถารํ ปุจฺฉิสฺสุ “อิทานิ ฆนเต เทวทูตโต กุหิ นินพตฺโตติ.

“อวีจิมหานิรเย ภิกขเวติ.

“ฆนเต อธิ ตปฺปนโต วิจริตฺวา ปุน คนฺตฺวา ตปฺปนฺนฺนาเนเยว นินพตฺโตติ.

“อาม ภิกขเว ปพฺพชิตา วา โหนตุ คหฺนฺนฺนา วา ปมาทวิหริโน อุกฺยตฺถ ตปฺปนฺติเยวาติ วตฺวา อิมํ คาคมมาห

“อธิ ตปฺปติ เปจฺจ ตปฺปติ
ปาปการี อุกฺยตฺถ ตปฺปติ
‘ปาปํ เม กตฺนฺติ ตปฺปติ
ภิกฺขโย ตปฺปติ ทฺวคฺคตี คโตติ.

[แก้กรรม]

ตตถ อธิ ตปฺปตีติ: อธิ กम्मตปฺปนเนน โทมนสฺสมตฺเตน ตปฺปติ.

เปจฺจจติ: ปโรโลกे ปน วิปากตปฺปนเนน อติทารุणेณ อปายทุกฺเขน ตปฺปติ.

ปาปการีติ: นานุปการสฺส ปาปสฺส กตฺตา.

อุกฺยตฺถจติ: อิมินา วุตตปฺปกारेณ ตปฺปนเนน อุกฺยตฺถ ตปฺปติ นาม.

ปาปํ เมติ: โส หิ กम्मตปฺปนเนน ตปฺปนฺโต “ปาปํ เม กตฺนฺติ ตปฺปติ, ตํ อปฺมตฺตํ ตปฺปนํ;

วิปากตปฺปนเนน ปน ตปฺปนฺโต ภิกฺขโย ตปฺปติ ทฺวคฺคตี คโต, อติพฺรุเสน ตปฺปนเนน อติวิย ตปฺปตีติ.

คาถาปริโยसानะ พหู โสตาปนนาทโย อหะสุ.

เทสณา มหาชนสฺส สาทฺธิกา ชาตฺตาติ.

เทวทูตตวตถุ.

---

๑๓. สุนนาเทวีวตถุ.

“อิธ นนทติ เปจจ นนทตติ อิมม ฌมมเทสนัน สตถา เขตวเน วิหรนโต สุนนาเทวี อารพภ กเถสิ.

[อบรมลुकหลานให้รับหน้าทีของตน]

สาวตถิยั ทิ เทวสิกั อนาถปิณชิทิกสส เคเห เทว ภิกขุสทสสานิ ภุณชนติ, ตถา วิสาขาย มหาอุปาสิกาย.

สาวตถิยญจ โย โย ทานัน ทาทูกาโม โหติ, โส โส เตส อุกินัน โอภาส ลภิตวา ว กโรติ.

“ก็การณาคติ.

“ตุมหากั ทานคคั อนาถปิณชิโก วา วิสาชา วา อากตาคติ ปุจฉิตวา, “นาคตาคติ วุตเต, สตสทสส วิสสชเขตวา กตทานมปิ “ก็ ทานัน นามตณติ ครหนติ.

อุโภปิ ทิ เต ภิกขุสงขสส รุจิจญจ อนุจฉวิกกิจจاني จ ชานนติ.

เตสุ วิหรนเตสุ, ภิกขุ จิตตานรูปเมว ภุณชนติ.

ตสมา สพเพ ทานัน ทาทูกามา เต คเหตุวา คจฉนติ.

อติ เต อตตโน ฆเร ภิกขุ ปริวิสิตุ น ลภนติ.

ตโต วิสาชา “โก นุ โข มม ชฺฐาเน ชฺฐตวา ภิกขุสงขม ปริวิสิสสตีติ อุปาเรเนตี ปุตตสส ธีตรั ทิสวา ตั อตตโน ชฺฐาเน ชฺฐเปสิ.

สา ตสสา นิเวสเน ภิกขุสงขม ปริวิสติ.

อนาถปิณชิโกปิ มหาสุภทัง นาม ชฺฐฐฐีธีตรั ชฺฐเปสิ.

สา ทิ ภิกขุณ เวยยาวจจ กโรนตี ฌมม สุนนติ โสตาปนนา หุตวา ปติกุลั อคมาสิ.

ตโต จุลลสุภทัง ชฺฐเปสิ.

สาปิ ตถาว กโรนตี โสตาปนนา หุตวา ปติกุลั คตา.

อถ สุนนาเทวี นาม กนิฏฐฐีธีตรั ชฺฐเปสิ.

[นางสุนนาป่วยเรียกบิดาว่าน้องชาย]

สา ปน ฌมม สุตวา สกทาคามิผลั ปตวา กุมาริกาว หุตวา ตถารูปเน อผาสูเกน อาตุรา อาหารุจเจทัง กตวา ปิตรึ ทฏฐุกามา หุตวา ปกโกสาเปสิ.

โส เอกสมิ ทานคเค ตสสา สาสนัน สุตวา ว อากนตวา “ก็ อมม สุนเนติ อาห.

สา ปิตรึ อาห “ก็ กนิฏฐฐาติกาติ.

“วิปปลปสี อมมาติ.

“น วิปปลปามี กนิฏฐภาติกาติ.

“ภายสี อมมาติ.

“น ภายามี กนิฏฐภาติกาติ.

เอตตักั วตวาเยว ปน สา กาลมกาสิ.

[ท่านเศรษฐีผู้บิดาร้องให้ ไปทูลพระศาสดา]

โส โสตาปนโนปิ สมานโน เสฏฐี อิตริ อุปปนโนสากั อธิวาเสตุ อสกุโกนโต อิตุ สรริกิจจัง การเวตวา โรทโนโต สตถุ สนตักั คนตวา,
“กั คหปติ ทุกชี ทุมมโน อสสุมุโข รุทมาโน อาคโตสิตี วุตเต, “อิตา เม ภนเต สุนนทาเทวี กาลกตาติ อาห.

“อถ กสมา โสจสิ, นนุ สพเพสั เอกสิกั มรณนติ.

“ชานาเมตัง ภนเต, เอวรูปา ปน เม ทิโรตตปสมปนนา อิตา,

สา มรณกาเล สตี ปจจุปฏฐาเปตุ อสกุโกนตี วิปปลปามา มตา, เตน เม อนปปกั โทมนสสั อุปปชชตีติ.

“กั ปน ตาย กถิตัง มหาเสฏฐีตี.

“อหัง ตัง ภนเต ‘กั อมม สุมเนติ อามนเตสึ, อถ มัง อาห ‘กั กนิฏฐภาติกาติ.

ตโต ‘วิปปลปสี อมมาติ วุตเต, ‘น วิปปลปามี กนิฏฐภาติกาติ.

‘ภายสี อมมาติ (วุตเต), ‘น ภายามี กนิฏฐภาติกาติ เอตตักั วตวา กาลมกาสิตี.

อถ นัง ภควา อาห “น ทิ เต มหาเสฏฐี อิตา วิปปลปตีติ.

“อถ กสมา เอวมาหาติ.

“กนิฏฐุตตาเยว, อิตา ทิ เต คหปติ มคคผลเทหิ ตยา มหลลิกา, ตวั ทิ โสตาปนโน, อิตา ปน เต สกทาคามินี,
สา มคคผลเทหิ มหลลิกตตา ตัง เอวมาหาติ.

“เอวั ภนเตติ.

“เอวั คหปตีติ.

“อิทานิ กุหิ นิพพตตา ภนเตติ.

“ตัสสิทวาเน คหปตีติ วุตเต “ภนเต มม อิตา อธิ ญาตกานัง อนตเร นนทมานา วิจริตวา อิตัง คนตวาปิ

นนทนฏฐาเนเยว นิพพตตาติ.

[คนทำบุญย่อมเพลิตเพลินในโลกทั้ง ๒]

อถ นํ สตุถา “อาม คหปติ อปมตตนา นาม คหภูฐา วา ปพพชิตา วา อธิโลเก จ ปรัโลเก จ นนทนต์ิเยวาติ วตวา
อิมิ คากมาห

“อิธ นนทนต์ิ เปจจ นนทนต์ิ
กตปุณญอ อุกยตถ นนทนต์ิ
‘ปุณญํ เม กตนต์ิ นนทนต์ิ
ภียโย นนทนต์ิ สุกคตติ คโตติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ อธิธาติ: อธิโลเก กมมนนทนต์ิ.

เปจจธาติ: ปรัโลเก วิปากนนทนต์ิ.

กตปุณญอติ: นานปการสส ปุณญสส กตตนา.

อุกยตถธาติ: อธิ “กตํ เม กุสลํ, อกตํ เม ปาปนติ นนทนต์ิ, ปรัตถ วิปากํ อุนภวานโต นนทนต์ิ.

ปุณญํ เมติ: อธิ นนทนต์ิ ปน “ปุณญํ เม กตนต์ิ โสมนสสมตตเกเนว กมมนนทนต์ิ อุกาทย นนทนต์ิ.

ภียโยติ: วิปากนนทนต์ิ ปน สุกคตติ คโต,

สตุตตปณญาสวสสโกภียโย สญญิตถจ วสสสตสทสสานิ ทิพพสมปตติ อุนภวานโต ตุสสิตปุเร อติวีย นนทนต์ิ.

คากาปริโยसानะ พหุ โสตาปนนาทโย อหะสุ

มหาชนสส ฐมมเทสนา สาทถิกา ซาตาติ.

สุนนาเทวีวตถุ.

๑๔. เทวสหายภิกษุชาดก.

“พหุมาปี เจ สหิตัง ภาสमानันติ อิมัง ฆมมเทสนัน สุตถา เขตวเน วิหรนโต เทว สหายเก ภิกขุ อารพก กเถสิ.

[สองสหายออกบวช]

สาวตถิวาสีโน ทิ เทว กุลปุตตา สหายกา วิหารัง คนตวา สตุถุ ฆมมเทสนัน สุตวา กาเม ปหาย
สตถุ สาสเน อูร์ ทตวา ปพพชิตวา ปญจ วสสานิ อัจจริยูปฆมมายานัน สนติเก วสิตวา สตถารัง ออุปสงกมิตวา สาสเน ฐัง ปุจจิตวา
วิปัสสนาจรณจ คนถจรณจ วิตถารโต สุตวา

เอโก ตาว “อหัง ฆนเต มหาลกกาเล ปพพชิตน สกขิสสามิ, คนถฐัง ปุเรตุ วิปัสสนาฐัง ปน ปุเรสสามิติ
ยาว อรหตตวา วิปัสสนัน กถาเปตวา ฆมมโนโต วายมนโต สห ปฏิสสมิทาหิ อรหตตัม ปาปุณนิ.

อิตโร ปน “อหัง คนถฐัง ปุเรสสามิติ ออนุกเมน เตปิฏกั พุทธรจัน อุกคณหิตวา คตคตภูฏาเน ฆมม กเถติ สรภณญญัน ฆณติ, ปญ
จันนัง ภิกขุสถานัน ฆมม วาเจนโต วิจจติ, อฏฐารสนัน มหาคณานัน อัจจริโย อโหสิ.

ภิกขุ สตถุ สนติเก กมมภูฏานัน คเหตุวา อิตรสส เถรสส วสนภูฏานัน คนตวา ตสโสวาเท ฐุตวา อรหตตัม ปตวา เถรัง วนทิตวา
“สตถารัง ฏฐุงกามมหาติ วนทิต.

เถโร “คจจถ อวูโส มม วจเนน สตถารัง วนทิตวา อสีติมहाเถเร วนทถ,
สหายกตเถเรปิ เม ‘อมหากัง อัจจริโย ตุมहे วนทิตตี วนทเถติ เปเสสิ.

เต วิหารัง คนตวา สตถารญเจว อสีติมहाเถเร จ วนทิตวา คนถิกถเถรสส สนติกัง คนตวา
“ฆนเต อมหากัง อัจจริโย ตุมहे วนทิตตี วนทิต.

อิตเรน จ “โก นามโสติ วุตเต, “ตุมหากัง สหายภิกขุ ฆนเตติ วนทิต.

เอว เถเร ปุนปปุณัน สาสนัน ปหิณนเต, โส ภิกขุ โลกั กาลัง สหิตวา อปรภาเค สหิตุ อสกุโกนโต

“อมหากัง อัจจริโย ตุมहे วนทิตตี วุตเต “โก เอโสติ วตวา

“ตุมหากัง สหายภิกขุ ฆนเตติ วุตเต

“กั ปน ตุมहेหิ ตสส สนติเก อุกคหิตัง, กั ทีฆนิกายาทีสุ อญญตโร นิกายो, กั ทีสุ ปิฏเกสุ เอกัง ปิฏกนติ วตวา

“จตุปทิกปิ คาลัน ซานาติ, ปัสสุกุลัน คเหตุวา ปพพชิตกาเลเยว อรญญัน ปวิฏฐัน, พนุ วต อนุตเววาสิเก ลภิ,
ตสส อาคตกาเล มया ปญหัง ปุจจิตุं ฆมมุตตี จินเตสิ.

[พระเถระทั้ง ๒ พบกัน]

อปรภาเค เถโร สตถารัง ฏฐุง อากโต, สหายกตเถรสส สนติเก ปตตจิวัง ฐเปตวา คนตวา

สตถารญเจว อสีติมहाเถเร จ วนทิตวา สหายกตเถรสส วสนภูฏานัน ปจจาคมิ.

อถสส โส วตตัม กาทเววา สมปปมาณัน อาสนัน คเหตุวา “ปญหัง ปุจจิตุสสามิติ นิสิติ.

[พระศาสดาถามปัญหาพระเถระทั้ง ๒]

ตสมิ ขณ สตถา “เอส เอวรูป มม ปุตุต วิเหฐตวา นิรเย นิพพตเตยยาติ ตสมิ อนุกมปาย วิหารจาริกัม จรณโต วีย เตสํ นิสินนุญฐานัน คนตวา ปญญตเต พุทฺธาสนเน นิสีทิ.

ตตถ ตตถ นิสีทนต์ตา ทิ ภิกขุ พุทฺธาสนนํ ปญญาเปตวา ว นิสีทนต์ติ.

เตน สตถา ปกตติปญญตเตยเว อาสนเน นิสีทิ.

นิสชช โข ปน คณฺถิกภิกขุํ ปฐมชฺชมาเน ปญหํ ปุจฺฉิตวา,
ตสมิ อกถิตเต, ทุตติยชฺชมาเน อาทึ กตวา อญฺญสุปิ สมาเป็นตตีสุ รุปารุเปสุ ปญหํ ปุจฺฉิ.

คณฺถิกตเถโร เอกปิ กเถตุํ นาสกขิ.

อิตรโร ตํ สพฺพํ กเถสิ.

อถ นํ โสตาปตติมคเค ปญหํ ปุจฺฉิ.

คณฺถิกตเถโร กเถตุํ นาสกขิ.

ตโต ชีณาสวตเถโร ปุจฺฉิ.

เถโร กเถสิ.

[พระวิปัสสกะเถระได้รับสารการ]

สตถา “สารุ สารุติ อภินนทิตวา เสสมคเคสุปิ ปฏฺฐิปาฏิยา ปญหํ ปุจฺฉิ.

คณฺถิกตเถโร เอกปิ กเถตุํ นาสกขิ.

ชีณาสโว ปน ปุจฺฉิตปุจฺฉิตํ กเถสิ.

สตถา จตุสุปิ ฐาเนสุ ตสฺส สารุการํ อทาสิ.

ตํ สุตฺวา ภูมฺมเทเว อาทึ กตวา ยาว พุทฺธโลกา สพฺพา เทวตา เจว นาคสุปณฺณา จ สารุการํ อทิสู.

ตํ สารุการํ สุตฺวา ตสฺส อนฺตเววาสิกา เจว สทฺธิวิหาริโน จ สตถารํ อชฺชมายีสู

“กึ นามตํ สตถารา กตํ, กิถิจิ อชานนตสฺส มหฺลลกตเถรสฺส จตุสุ ฐาเนสุ สารุการํ อทาสิ,

อมหากํ ปนาจริยสฺส สพฺพปริยตติธรสฺส ปญจณนํ ภิกขุสตานํ ปาโมกขสฺส ปสฺสามตตปิ น กรีติ.

[พุดมาก แต่ไม่ปฏิบัติก็ไร้ประโยชน์]

อถ เน สตถา “กีนฺนามตํ ภิกขเว กเถถาติ ปุจฺฉิตวา, ตสมิ อตเถ อาโรจิตเต,

“ภิกขเว ตุมหากํ อจริโย มม สาสเน ภติยา คาโว รกขนสทิสो,

มยหํ ปน ปุตุโต ยถารุจฺฉิยา ปญจโครเส ปรีภุชชกสามิสทิสฺสตี วตวา อีมา คธา อทาสิ

“พหุมีปี เจ สหิต์ ภาสमानโน
น ตกฺกโร โหติ นโร ปมตโต
โคโปว คาโว คณยํ ปรเส
น ภาควา สามญญสฺส โหติ.
อปฺปมปี เจ สหิต์ ภาสमानโน
ธมฺมสฺส โหติ อนุธมฺมจารี
ราคญจ โทสญจ ปหาย โมหํ
สมฺมบฺพชานโน สุวิมุตฺตจิตฺโต
อนุปาทียานโน อธิ วา หุริ วา
ส ภาควา สามญญสฺส โหตีติ.

[แก้อรธ]

ตตถ สหิตฺตนิ เตปิฏกสฺส พุทฺธวจนสเสตํ นามํ,

ตํ อจฺริเย อุปสงฺกมิตฺวา อุกฺคณฺหิตฺวา พหุมีปี ปรเส ภาสमानโน วาเจนนโต กเถนนโต,
ตํ ธมฺมํ สุตฺวา ยํ การเกณ ปุคฺคเลน กตตพฺพํ, ตกฺกโร น โหติ,
กุฏกุฏสฺส ปกฺขปฺพรณฺมตตมปี อนิจฺจาทีวเสน มนสิการํ นปฺปวตฺเตสิ;

เอโส, ยถา นาม ทิวเส ภติยา คาโว รกฺขณฺโต โคโป ปาโตว สมฺปญฺจิฉิตฺวา
สหายํ คเณตฺวา สามิกานํ นิยฺยาเทตฺวา ทิวสภติมตฺตํ คณฺหาติ,
ยถารุจิยา ปน ปญฺจโครเส ปรีภุชิตฺตํ น ลภติ;

เอวเมว เกวลํ อนฺเตวาสิกานํ สนนิกา วตตปฺปฏิวตฺตกรณฺมตตสฺส ภาคี โหติ, สามญญสฺส ปน ภาคี น โหติ.

ยถา ปน โคपालเกณ นิยฺยาทีตานํ คูนฺนํ ปญฺจโครสํ โคสามิกาว ปรีภุชิตฺตํ;
ตถา เตน กถิตํ ธมฺมํ สุตฺวา การกปุคฺคลา ยถานุสสิญฺฐํ ปฺปฏิปชฺชิตฺวา, เกจิ ปฐฺมชฺฌานาทีนํ ปาปุณฺนติ,
เกจิ วิปสฺสนํ วชฺเตตฺวา มคฺคผลานํ ปาปุณฺนติ,

โคสามิกา โครสฺสเสว, สามญญสฺส ภาคินो โหนติ.

อติ สตถา สีสสมฺปนฺนสฺส พุทฺธสฺส ปมาทิวหาริโน อนิจฺจาทีวเสน โยนิโสมนสิกาเร อปฺปวตฺตสฺส ภิกฺขุโน วเสน
ปฐฺมํ คาลํ กเถสิ, น พุทฺธสฺส.

หุติยคธา ปน อปฺปสฺสุตฺตสฺสปิ โยนิโสมนสิกาเร กมฺมํ กโรนฺตสฺส การกปุคฺคลสฺส วเสน กถิตา.

ตตถ อปฺปมปี เจติ: โลกํ เอกาวคฺคทวิวคฺคตตมปี.

ธมฺมสฺส โหติ อนุธมฺมจารีติ: อตถมญฺญา ย ธมฺมมญฺญา ย นวโลกุตฺตรธมฺมสฺส อนุรูปํ ธมฺมํ
บุพฺพภากคฺคปฏิปทาสงฺขาตํ จตฺตปาริสฺสุทฺธิสฺสจฺจคอสฺสุภกมฺมญฺญานาทีเกทํ จรณฺโต อนุธมฺมจารี โหติ
“อชฺช อชฺชเววตี ปญฺนิเวธํ อากงฺขนฺโต วิจฺรติ;

โส อิมาย สมมาปฏิบัติยา รากถจ โทสถจ ปหาย โมหํ, สมมา เหตุนา นเยน ปริชานิตพพมเม ปริชานนโต,
ตทงควิกขมณสมฺมจเฉทปฏิปสฺสทฺธิสฺสรณวิมุตตํ วเสน สุวิมุตตจิตโต, อนุปาทียาโน อิท วา หุรํ วา,
อิธโลกปรโลเก ปริยาปนฺนา วา อชฺมตตักพาหิรา วา ขนฺธายตนธาทูโย จตุทฺธิ อุกาทาเนทฺติ อนุปาทียนโต มหาซีณาสโว,
มคฺคสงฺฆาตสฺส สามณฺญสฺส วเสน อาคตสฺส ผลสามณฺญสฺส เจว ปณฺจจเสขมฺมกฺขนฺธสามณฺญสฺส จ ภาควา โหตีติ.

รตนกฺุณฺณ วีย อคารสฺส, อรหตฺเตน เทสนาย กฺุณฺณํ คณฺหีติ.

คาถาปริโยสาเน พหุ โสตาปนฺนาทโย อหฺสฺสุ.

เทสนา มหาชนสฺส สาทถิกา ซาตาทิ.

เทวสหายภิกขุขุวตฺถ.

ยมกวคฺควณฺณา นิฏฺฐิตา.

ปฐฺโม วคฺโค.
